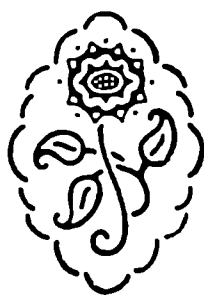

ŽIVOT
SV. ALOISE Z GONZAGY
PATRONA MLÁDEŽE

NAPSAL
LEOPOLD ŠKAREK T. J.

OLOMOUČ 1927
NÁKLADEM MATICE CYRILOMETODĚJSKÉ.

SVATÝ ALOIS VE SVĚTĚ.

Imprimi potest.

Velehradi, 22. Septembris 1926.

Methodius Řihák S. J.
Praep. Prov. Čechoslov.

Nihil obstat.

P. Josephus Vraštil S. J.
Censor.

Imprimatur.

Pragae, die 5. Octobris 1926.

No. 10731.

† Franciscus
Archiepiscopus et Metropolitae
Pragen., Bohemiae Primas.

ÚVOD.

„Nemáme mužů!“ — tento bolestný stesk lze dnes namnoze slýchat i a nikoli neprávem. Ano, scházejí nám muži silné páteře, ujasněných zásad, obětavého srdce, naprosté nezištnosti. Bohudíky, že toto pozdní poznání si přece jen razí cestu v národě. Již to je proň veliký zisk.

Než velcí muži nepřicházejí na svět hotoví, nýbrž musí býti vychováni. Až dosud byla mládež nejúčinněji vzdělávána velikými vzory. Jedním z nej působivějších býval až do nedávna kastilionský světec — sv. Alois Gonzaga. Třebas jeho zářná postava náleží dávné minulosti, jež se od nás způsobem života v mnohých věcech lišila, přece jeho zásady a důsledné jich uskutečňování jsou i pro naši dobu nejlepším prostředkem k obrození mládeže. A zvláště letos, kdy slavíme dvousetletou památku jeho svatořečení (31. prosince 1726), je přáním sv. Otce Pia XI., aby zářivý jeho zjev byl znova oživen a postaven za vzor mládeži.

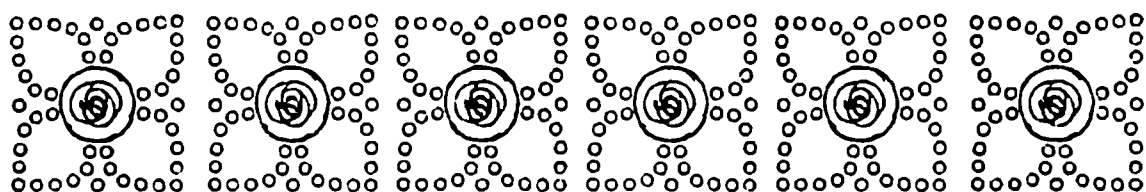
I tato skromná práce má býti jakýms takýms příspěvkem k dosažení onoho velkého cíle — obrození naší milé mládeže. Spisovatel snažil se sv. Aloise mládeži co nejvíce zpřístupniti a představití jej v jeho nesmlouvavé důslednosti v boji za jasně poznaným cílem. Kéž sv. Alois žehná této upřímné snaze a svým vábným leskem uchvátí mnoho mladých čtenářů k úsilnému následování.

V Praze - Bubenči na svátek sv. Václava 1926.

Leopold Škarek T. J.

I. DÍL.

ALOIS VE SVĚTĚ.

I.

SLIBNÁ RATOLEST.

(Kastilione 1568.)

Století XVI. bylo dobou velkého přelomu veškerého života hospodářského a sociálního a počátkem mohutného ideového kvašení. Objevení neznámých světů vydráždilo všechny pudry a síly v nitru lidském a přispělo k ustálení nového světového názoru. Nezkrocená vášeň po dobrodružných cestách a zdrojích bohatství dotud utajených rozpoutala v člověku všechny síly k horečné práci a úsilnému snažení. Lidstvo se začalo odkloňovat od vyšších hodnot duchovních a ztrácelo se v mamonářství a požitkářství. Tehdejší nové duchovní směry, jako humanismus a renesance, nejsou ničím jiným, leč zesvětštěním všeho dosavadního smýšlení a cítění, jakýsi návrat k dávno zaniklému pohanství. A o rozšíření všech těchto ideí měl největší zásluhu tisk tehdy právě se zdokonalující.

V ohledu náboženském vedly tyto směry hlavně k popírání božské autority, již nahrazovaly lidskou. V Německu byl to zvláště Luther, ve Švýcarsku Zwingli a Kalvin, v Anglii Jindřich VIII., kteří si napsali na svůj prapor odboj proti autoritě církve. Podnět k tomuto náboženskému kvašení, aspoň částečný, zavdaly ovšem i různé nepořádky v samém lůně církve a jakási ztrnulost, ulpívající nezřídka na starých formách. A že tyto nové směry dopracovaly se v krátké době takových výsledků, za to děkují v neposlední řadě i hrozné nevědomosti lidu ve věcech náboženských, s níž ruku v ruce kráčela někdy až příšerná pověrčivost a pokleslost mravní.

Tyto nové náboženské směry, vyvěrající na severu Evropy, valily se na jih jako živelní příval, trhaly a převracely všecky tehdejší řády a hrozily zaplaviti celou Evropu. Kam nemohly otevřeně, jako v Itálii a ve Španělsku, tam se hleděly dostat podloudně tiskem, učiteli v přestrojení, nebo dokonce i nehodnými katolickými kněžími, jimž se církevní kázeň zdála příliš přísnou. A v touž dobu hnál se od východu jiný nepřítel, neméně nebezpečný, sveřepý Turek, zanechávaje za sebou jen poušť, a začal dokonce ohrožovat i samo srdce křesťanstva — věčný Řím. Tu se již zdálo, že církev Kristova

podlehne tomuto spojenému úsilí nepřátel.

Než právě v této osudné době dal Bůh církvi velikány, opravdové to veleduchy, kteří všecky své síly a vlohy postavili do služeb církve. Velicí papežové, jako Pavel III., Pius IV., Julius III. a hlavně Pius V., podstoupili vítězný boj a provedli reformu církevního života v hlavě i v údech. O tuto reformu zasloužil se nejvíce tehdejší sněm církevní v Tridentu, který neúprosně šel po stopách zlořádů života církevního a podal přiměřené léky, jimiž by se daly neduhy zhojiti. Papežům po boku pracovali neúnavně velicí světci, tak na příklad v Itálii sv. Karel Borromejský, sv. Filip Neri, sv. Ignác z Loyoly, ve Španělsku sv. Jan z Kříže, sv. Teresie, ve Švýcarsku sv. František Saleský. Spojenému úsilí všech těchto činitelů podařilo se postavit pevnou hráz bořivým snahám nepřátelských živlů a vlíti do ústrojí církevního nový život a bojovnou pohotovost. Také náraz Turků byl šťastně zlomen. Stalo se to v památné bitvě námořní u Lepanta dne 7. října 1572, kde zbožné modlitby veškerého křesťanstva spojily se s vítěznými zbraněmi Dona Juana d'Austria.

Právě do této pohnuté doby, kdy příkré protivy na sebe tak prudce dorážely, spadá narození sv. Aloise z Gonzagy. Jistě se to nestalo bez zvláštního řízení Božího. Měl-li

nastati skutečný obrod života církevního, bylo nutno zachytit zejména mládež a naplnit ji nadšením pro věčně mladé ideály křesťanství. A nejkratší cestou k tomu je postavit jí na oči živé ideály, u nichž křesťanství není jen mrtvou písmenou, nýbrž ztělesněným skutkem, takřka krví a masem. Toho bylo tím více potřebí, poněvadž noví reformátoři, jako Luther a Kalvín, s drzým sebevědomím prohlašovali, že přirozenost lidská je úplně zkažena a v ohledu mravním odsouzena k naprosté nemohoucnosti. Tu Prozřetelnost božská jako na výsměch těmto lehkovážným tvrzením nechala vypučeti v samém lůně církve sv. a za podmínek pro svatost velice nepříznivých, zářivý zjev sv. Aloise, aby holou skutečností usvědčila jejich tvrzení z nepravdy a z upřilišování.

Rodiště Aloisovo bylo městečko Kastilione v kraji mantovském v severní Itálii. Tam na kuželovitém návrší uprostřed městečka stál jeho rodný hrad. Bohužel z původní velkolepé budovy zachovaly se nám jen skrovné zbytky. Roku 1706 byl hrad od francouzského vojevůdce de Villers po vítězství nad spojeným vojskem hesenským a císařským téměř úplně rozbořen. Na zachovaném obraze vidíme hrad s vysokou věží, který ovládal celé širé okolí. Na svahu pod hradem mezi silnými hradbami a hlu-

bokými příkopy rozkládaly se rosáhlé budovy pro úředníky, vojáky, dále konírny pro 40 koní, kůlny na kočáry, mincovna, vězení a konečně nedaleko hradní brány kostelík sv. Šebestiána. Vše to bylo obehnáno na úpatí návrší silným opevněním. Dnes z celého hradu zachovala se jen věž se strážným domkem u vchodu do hradu a kostelík sv. Šebestiána. Tam, kde dříve byly zámecké budovy, vine se dnes popínavá réva. Hradby jsou z největší části srovnány se zemí a porostlé břečtanem. S hradu otvíral se překrásný rozhled na okolní krajinu. Na severu modralo se jezero gardské, za nímž rýsovaly se v polokruhu jako hradba zasněžené vrcholky alpských velikánů. Na jih svažovala se mírná pahorkatina, porostlá vinnou révou a olivami, jež na jihozápadě přecházela v rozlehlou úrodnou rovinu.

Na tomto hradě tedy bydleli rodiče Aloisovi. Otec Ferdinand pocházel z knížecího rodu Gonzagů, matka Donna Marta z hraběcího rodu Tana Santena. Původní rodový zámek rodiny Gonzagů stával kdysi v stejnojmenném městečku několik hodin na jih od Mantovy. Synové tohoto rodu proslavili se opětovně jako znamenití válečníci a výteční vojevůdcové. Co chvíli shledáváme se s nimi v řadách vojsk republiky benátské nebo ve službách císařských nebo papežských. Tímto

způsobem zmohli se Gonzagové z pouhých rytířů na pány, z pánů na markrabata, z markrabat konečně na vévody z Mantovy. Hlavě tohoto rodu Ludvíků z Gonzagy dostalo se r. 1329 od Ludvíka bavorského dědičně městského hejtmanství. Jan František Gonzaga byl od císaře Sigmunda r. 1433 povýšen k hodnosti markraběcí, Bedřich pak Gonzaga r. 1530 od Karla V. na vévodu mantovského.

Než Gonzagové proslavili se nejen ve vojenství, nýbrž také v jiných oborech lidského snažení. Někteří z nich byli v duchu tehdejší renesance i štědrými podporovateli básníků a umělců, což platí zvláště o vévodech z Mantovy. Tak si pozval Ludvík Gonzaga, zvaný Turek, praděd Ferdinandův, na svůj dvůr v Mantově slavného malíře Ondřeje Mantegnu. Vnuk Ludvíkův Francesco II. svěřil Juliu Pippimu, zvanému obecně Romano, výzdobu vévodského paláce freskami a štukami, jež jsou až dodnes na velikou ozdobu Mantovy. Někteří z Gonzagů proslavili se i jako spisovatelé. Také církvi sv. dal tento rod několik význačných osob, mezi nimi deset kardinálů. Někteří z nich slynuli stejně učeností jak zbožností, jako na příklad kardinál Herkules Gonzaga, který po nějakou dobu vedl předsednictví koncilu tridentského. U některých ovšem

nebylo to opravdové povolání, jež je vedlo do stavu duchovního, nýbrž spíše touha po důstojenstvích nebo neschopnost tělesná, pro kterou se nemohli oddati službě vojenské.

Bohužel někteří z Gonzagů poskvrnili své jméno i hrubými zločiny. Krvavé rozepře mezi bratry, odklizení nepohodlného soupeře jedem nebo zákeřnou dýkou, nevěrnost manželská, ba dokonce i popravy rodinných členů nebyly u nich zrovna vzácností. Tak na př. dal Rudolf Gonzaga, praděd Aloisův, stíti svou první manželku právě o jejích narozeninách. Aluigimu Gonzagovi, dědu sv. Aloise, kladlo se za vinu travičství. Než na všechny tyto zločiny se při tehdejších dobrodružném životě zase brzo zapomnělo. Stačilo, aby vinník se proslavil nějakým hrdinstvím, a dřívější skvrna byla přikryta pláštěm zapomnutí. V ohledu mravním, zdá se, že Gonzagové nestáli za ostatními panovnickými rodinami. Při jejich známém slavomamu a touze co nejvíce povznést svůj rod udrželi se jakž takž na určité mravní výši, již bychom marně byli hledali u mnohých tehdejších vládnoucích rodin. Hlavní větev Gonzagů, která měla sídlo v Mantově, rozvětvila se časem v několik vedlejších větví, jako hrabat z Novellara, knížat z Bozzoli, knížat z Guastalla — Molfetta, markrabat z Kastilione, z kteréžto poslední vypučel vzácný květ — náš Alois.

Také v žilách otce Aloisova, markraběte Ferdinanda Gonzagy z Kastilione, proudila horká krev Gonzagů. Vyznamenav se ve vojenském tažení proti Berberům a při statečném hájení pevnosti Perpignanu, zjednal si trvalou přízeň krále španělského Filipa II., takže tento ho ustanovil později vrchním vojevůdcem celé své pěchoty v Italii. Tajnou nabídku anglického krále Jindřicha VIII., aby převzal velení nad veškerou jeho jízdou, odmítl. Tato okolnost budí zdání, že Ferdinand přes všechnu slavu, byl-li postaven před volbu mezi zděděným náboženstvím nebo světskou kariérou, přece jen dal přednost pohnutkám náboženským. Třebaže nevynikal zvláštní vroucností náboženskou, což při jeho rušném životě vojenském a dvorském není ani tak divno, přece lze mu dáti čestné svědectví, že plnil svědomitě hlavní povinnosti křesťanské. V neděli a o svátcích chodíval na mši sv., přijímal veřejně sv. svátosti ve farním kostele, v pozdějším věku dokonce téměř každý měsíc. Cítě se od hlavy až k patě vojákem byl věrně oddán svému nejvyššímu pánu, králi španělskému. Hlavní chyba jeho byla vrozená prudkost povahy a nezřídka divoká vášeň hráčská, kterou se občas přiváděl i do značné finanční tísně.

Matka Aloisova Donna Marta byla dcerou

Baltasara Tana, barona ze Santeny v Chieru u Turina, a Donny Anny della Rovere. Po matce byla blízkou příbuznou arcibiskupa Turinského Jeronyma della Rovere, pozdějšího kardinála. Tento rod dal církvi sv. také dva slavné papeže, totiž Sixta IV. a Julia II. Rodiště Donny Marty v Piemontu bylo až do roku 1559 v moci Francouzů a právě v té době, jak se zdá, dostala se Donna Marta na dvůr francouzský jako společnice princezny Isabelly (Alžběty), dcery Jindřicha II. Když se však roku 1559 Jindřich II. smířil s Filipem II., pojal Filip II., právě tehdy ovdovělý, na utvrzení přátelství za manželku mladičkou Isabellu, teprve čtrnáctiletou. Poněvadž Donna Marta požívala zvláštní důvěry princezniny, vzala si ji Isabella s sebou na dvůr španělský.

Na dvoře madridském poznal Donnu Martu markrabě kastilionský Ferdinand a oblíbil si ji zvláště pro její mírnost a zbožnost. Sám král a královna vzali na sebe úkol zprostředkovatelů námluv u Marty. Marta, než dala k tomu svolení, vyžádala si lhůtu na rozmyšlenou a dala na ten úmysl sloužiti několik mší sv. ku počtě nejsv. Trojice, Ducha sv., hořkého umučení Páně, blah. rodičky Boží a sv. andělů, aby si vyprosila jasnost při tomto důležitém kroku. V den zasnubu, dne 24. června o sv. Janu Křtiteli r. 1566,

přistoupili oba snoubenci nejprve k sv. svátostem a splnili předepsané podmínky na získání odpustků tehdejšího jubilea, jež vyhtásil právě tehdy zvolený papež Pius V. V ten den pojala také markraběnka pevný úmysl, jak později vyprávěla P. Ceparimu, že, jakmile se uvolní od života dvorského, úplně se oddá zbožnosti.

Poněvadž se svatby chtěla zúčastniti také mladá královna, která právě byla v požehnaném stavu, musila býti svatba odložena o několik měsíců později. Když potom byla slavena, účastnil se jí dvůr a mnoho vzácných hostů, jako rakouští arciknížata Rudolf a Arnošt. Isabella zahrnula svou bývalou dvorní dámu, kterou milovala jako svou přítelkyni, drahocennými dary. Král Filip pak udělil markraběti Ferdinandovi hodnost nejvyššího komořího a přikázal mu mimo to značné důchody v království neapolském a vévodství milánském; později jej jmenoval i vrchním velitelem vši své pěchoty v Italii. Na počátku příštího roku 1567 opustili novomanželé dvůr madridský a přestěhovali se do Kastilione.

Co Donna Marta slíbila jako snoubenka, to skutečně dodržela jako markraběnka. Jsouc uvolněna od dvorské služby, oddávala se horlivě úkonům zbožnosti a blíženské lásky. A tato horlivost se ještě stupňovala od té doby, co byla v požehnaném stavu. Jak sama poz-

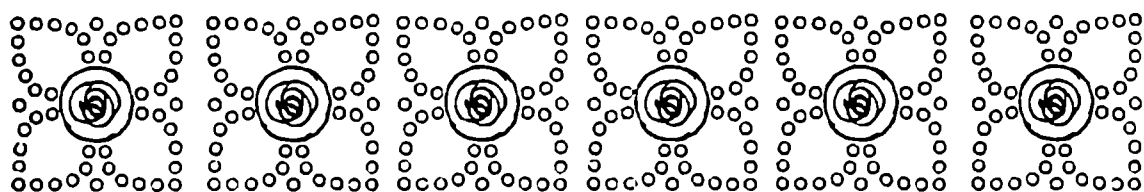
ději vyznala, pocítila prý právě tehdy zvláštní touhu číst duchovní knihy. V tom čase zrodilo se také v jejím srdci přání, aby si jeden ze synů, dá-li jí Bůh více dítek, zvolil stav řeholní. Ovšem jako dobrá katolická matka všecka svá přání doprovázela také vroucí modlitbou. Lze se tu diviti, že z takového prostředí vypučelo pod vlivem milosti Boží poupě, jež všem těmto tužbám a modlitbám plně odpovídalo?

Když konečně dne 9. března 1568 přišla doba porodu, octla se matka i dítě v krajním nebezpečí života. Všecky lidské prostředky selhaly. V této tísní mezi životem a smrtí učinila těžce zkoušená matka se souhlasem manželovým slib Rodičce Boží, že vykoná později s dítětem pouť do Loreta, zachová-li je Bůh oba na živu. A skutečně nebezpečí šťastně pominulo. Dítěku byl hned udělen sv. křest z nouze. Šťastná matka přivinula poté k sobě robátko, poznamenala je sv. křížem a obětovala je Bohu.

Druhého dne ohlašovaly dělové výstřely s hradu tuto radostnou událost lidu a zvony slavnostně vyzváněly. Markrabě nadto oznámil ji zvláštním manifestem rozradostněnému lidu a ve farním kostele se konaly slavné děkovné bohoslužby. Byly také na oslavu toho pořádány podle tehdejšího zvyku veliké lidové slavnosti s rozličnými hrami, při nichž byl

lid hojně počastován chlebem a vínem. Slavnostní obřady křestní byly doplněny teprve dne 20. dubna ve farním chrámu Páně sv. Celsa a Nazaria od místního arcikněze Jana Pastorio. Dítku bylo dáno na křtu sv. jméno Aluigi nebo Alois, které měl dědeček Aloisův a ještě jiní dva Gonzagové. Kmotrem byl vévoda mantovský Vilém, který se dal zastupovati jedním ze svých příbuzných. Kmotrou byla choť strýce z Castelgoffredo Dona Alfonse. V křestní knize dal arcikněz při zápisu jména Aloisova těmito slovy průchod svým citům: „Budiž šťasten! Budiž milý třikrát svatému a mocnému Bohu a u lidu ať žije ve věčné památce!“

II.

V ROZPUKU MLÁDÍ.

(Casale 1572 – 1573.)

Křesťanským rodičům je dítě největším pokladem s nebe a zároveň těžkou odpovědností jednou před Bohem. V něm také vidí pokračování sebe samých a uskutečnění svých tužeb a plánů. Proto tolik úzkostlivé péče a starostlivosti o ně, aby se nedožili zklamání. Podobně tomu bylo u rodičů Aloisových, než u každého z nich jiným směrem. Marta, vzorná katolička, dívala se na malého Aloise okem víry. Viděla v něm především dítě Boží, jež dlužno přivést k rozkvětu. Netřeba ani zvlášť podotýkat, že je hned od nejútlejšího mládí zaučovala obvyklým náboženským úkonům, jež malému robátku tolik sluší a činí je každému dvakrát tak milým. Dělala mu na čítku kříž, vyslovovala s ním nejsvětější jména Ježíš a Maria, učila je dětským modlitbičkám. Také hned od malička naváděla je k soucitu s chudáky

a dobročinnosti a Alois obojí výborně chápal. Ukázalo se i tu, že každá duše je hned od mala „naturaliter christiana“, „v základu křesťanská“.

Zato otec Don Ferdinand díval se na dítě okem rytíře a panovníka. V Aloisovi viděl budoucího dědice, který rodovou moc povznesse a tak zvelebí jméno Gonzagů. Již tehda v duchu snil, jak Alois pravděpodobně soustředí ve svých rukou vedle vlastního markrabství ještě jiná dvě panství. Vždyť bratr Ferdinandův Horác, pán na Solferině, byl bezdětný a druhý bratr, Alfons, pán na Castelgoffredo, měl jen jedinou dceru; a tak obě léna měla právem majorátním přejíti na Aloise. V ohledu náboženském, jak se zdá, přenechával markrabě všecku péči o dítě matce. Když však viděl, že dítě pod pečlivou rukou matčinou jeví až přílišný sklon k nábožnosti, dostal z toho strach a přemýšlel, jak tomu čeliti. Nejspíš si nedovedl v hlavě srovnat pojem zbožnosti s opravdovou rytířností. Za tím účelem dal čtyřletému Aloisovi udělat celou vojenskou výzbroj a pocítoval upřímnou radost nad jeho zájmem, se kterým si hrál na vojáky. Ještě jedno tajné přání choval v srdci, jak totiž dítě dostat vůbec z onoho, jak se mu zdálo, příliš zbožného ovzduší rodinného.

A vhodná příležitost přišla jako na zavo-

lanou. Král španělský Filip chtěl využítí vítězství spojených křesťanských vojsk nad Turkem u Lepanta (1571) a vyrvali mu na pobřeží africkém Tunis s okolím. Město bylo již Karlem V. r. 1535 vyproštěno z rukou Mohamedánů, ale později zase jimi uloupeno. Vrchní vedení výpravy bylo znovu svěřeno mladistvému Donu Juanu d'Austria, vítězi u Lepanta. Markrabě Ferdinand měl se k němu přidati s 3000 pěšími, jež najímal v Itálii, a převzítí zároveň na výpravě jejich vedení. Za shromaždiště dobrovolníků ustanovil markrabě pevnost Casalmaggiore u řeky Pádu nedaleko Cremony. Tam vzal s sebou i malého Aloise, kterému bylo teprve něco přes čtyři léta. Marné byly všechny námitky matčiny proti tomuto nerozvážnému jednání otcovu, marné všechny poukazy její na hrozící mravní nebezpečí pro dítě; otec trval na svém.

Ovšem malému Aloisovi se tento pestrý život vojenský nesmírně líbil. Které pak dítě by se rádo nedívalo na vojáky v lesklé zbroji a na jejich dochvilné cviky a pohyby? Jak jávalo tu srdce Aloisovo, když táhly před ním dlouhé řady kopiníků s třpytnými šišáky na hlavě, s krunýři, holeněmi a s dlouhými kopími v rukou! Jak svítily jeho oči radostí při hromadné střelbě mušketýrů a dělostřelců, kdy na daný povel pálili z ručnic

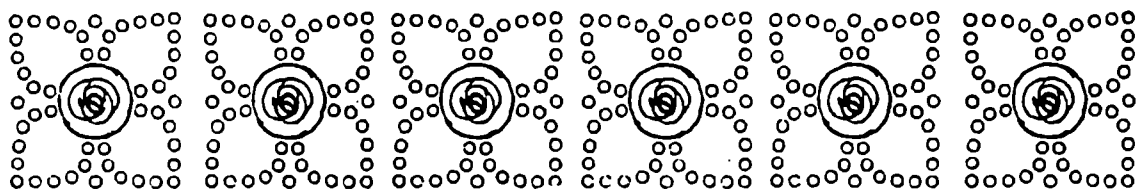
a hrubých kusů! A co při tom nejlepšího? Alois nebyl tu jen tichým divákem, nýbrž jako malý setník vykračoval si v plné zbroji s otcem před vojenskými řadami. Ani srdce dítky není nezranitelné proti záludným střelám vrozené samolibosti a velikášství. A zdaž neměl se cítit Alois unesen, když se naň oči všech upíraly a otec jej zahrnoval pochvalou za jeho mužné chování?

Skutečně Alois se také brzo stal miláčkem všeho mužstva. Ve volných chvílích hráli si s ním, nechali jej střílet z pušky a hověli vůbec jeho dětským rozmarným choutkám. Alois se totiž jen jen třásl na střelnou zbraň. Však také jednou by se mu to bylo málem nevyplatilo. Při výstřelu vyšlehl prach z pánvice a ožehl mu celou tvář. Ale to malého hrdinu neodstrašilo od dalších pokusů. Jindy zase za poledního vedra, kdy všecko mužstvo v táboře odpočívalo, zahoukla znenadání dělová rána a markrabě nemyslel jinak, než že vypukla v táboře vzpoura vojáků. Zavedeno hned přísné vyšetřování a tu se ukázalo, že tím „vzbouřencem“ je sám Alois. Když vše spalo, vplížil se do vojenského stanu, z prachovnice odcizil náboj a sám si nabil dělo. Stěží ještě, že dělo malého hrdinu zpětným nárazem nerozdrtilo! Asi anděl strážný sám bděl nad ním. Markraběti tato odvaha hochova sice lichotila, než přece se mu zdálo,

že je jí již trochu mnoho. Proto rozhodl, že hocha za tuto opovážlivost přísně ztrestá. Než tu se vložili do toho vojáci a svým orodováním uprosili pro tentokrát rozhněvaného otce. Alois vypravovával později často tento dobrodružný kousek, aby ukázal, jakým býval hříšníkem. Při tom uvádíval na omluvu, že by mu byli vojáci jistě dali prach, kdyby byl oň prosil. Tím nepřímou sám napověděl, jaké se těšil u vojáků přízni. Jistě probleskla i v těchto bravurních kouscích malého hrdiny jeho pozdější silná osobnost a svérázná samostatnost, s níž na výsměch celému světu krácel za svým jasně poznaným cílem.

Celkem tato zevnější stránka vojenského života byla ještě nejnevinnější. Horší byly následky mravní. Hošík mísil se nezřídka mezi odpočívající vojáky v ležení, kde přihlížel jejich hrám, naslouchal jejich obhroublým řečem a nemastným vtipům. Což divu, že malý čipera opakoval po nich i leckterá dvojsmyslná slova, ulevoval si klením, aniž věděl, co vlastně říká. Na štěstí netrval tento vojenský život dlouho. V červnu téhož roku odtáhl markrabě k Tunisu. Aloise poslal k matce do Kastilione, oplývá radostným vědomím, že v jeho žilách proudí rytířská krev Gonzagů.

III.

OBRÁCENÍ MALÉHO HŘÍŠNÍKA.

(Kastilione 1573 – 1577.)

Alois vrátil se tedy na otcovský hrad do Kastilione. Z otráveného prostředí vojenského dostal se do svěžího ovzduší rodinného. Dítě se snadno přizpůsobuje okolí, do něhož je postaveno, ať dobrému či zhoubnému. Tak tomu bylo také u Aloise. S počátku si hrál ještě po nějaký čas na vojáky, odlehčil si tu a tam šťavnatými výrazy vojenskými, než byv za to vychovatelem pokárán, stíral se sebe ponenáhlu vše hrubé, nedětské a vžíval se do spořádaného života rodinného.

Že měl vyvinuté silné chlapecké sebevědomí, o tom svědčí malá příhoda, které byla kdysi svědkem jedna z komorných. Alois si hrál v podvečer s dětmi na hradě „na výkup“. Jedno z děvčat vyzvalo jej, aby si vykoupil zástavu políbením jejího stínu na stěně. Alois, cítě se v chlapeckém sebevědomí uražen,

odmítl takovou ponižující výzvu, odběhl a nikdy se již nedal získati pro takovou hru. — Něco podobného čteme také v životopisu velkého oratoriána Bedřicha Viléma Fabra. Jako chlapec dostal se jednou do sporu se svou sestřičkou. Když již vyplýtlval všechny důvody svého dětského rozumku, ukončil hádku těmito sebevědomými slovy: „A kdybys byla i královnou anglickou, já jsem přece více, než ty. Já jsem muž a ty jen žena!“ A také byli oba, jak Alois tak Faber, silné osobnosti!

Pro Aloise bylo velkým štěstím, že ovzduší rodinné v Kastilioně bylo pro výchovu dětské duše opravdu vzorné. Bylo to zásluhou otcovou, matčinou, či obou? Nesnadno říci! Lví podíl na tom měla asi Aloisova matka. O otci Ferdinandovi víme již, že přes náboženské cítění byl přece jen příliš světsky smýšlejícím vojákem, sledujícím především cíle pozemské. Zato Aloisova matka Donna Marta byla celou bytostí duše křesťanská, která žila nejen sama podle víry, nýbrž zásady víry uplatňovala také ve výchově svých dítek. Svědčí o tom mezi jiným hojně narážky náboženské v pozdějších listech Aloisových, jež předpokládají velikou duši a při tom hrdinnou statečnost křesťanskou, kterou jí bylo osvědčovati v různých křížích, jež na ni Bůh dopouštěl.

Za těchto příznivých okolností rodinných

není divu, že výchovou dítek v rodině byli pověřeni jen tací lidé, kteří byli podobného smýšlení jako matka. O náboženskou výchovu staral se hlavně Jan Albertinelli, kněz z Kastilione. Ten přidržoval hned od mala svého chovance ráno a večer k modlitbě, vodil jej denně na mši sv., při níž Alois leckdy přisluhoval. Jako modlitební příručky užíval tak zv. „exercitium quotidianum“, kde vedle Mariánských hodinek byly žalmy kající, stupňové a jiné případné modlitby. Alois již tehdy projevoval neobyčejně vnímavou duši a nad očekávání silnou vůli. Ač byl téměř 18 měsíců trápen střídavou zimnicí, přece nikdy neopominul obvyklých modliteb a pobožností. Modlitby konával obyčejně kleče na holé zemi. Jen když se cítil příliš nevolný, modlil se v posteli, dávaje se podpírati od dvorní dámy, která mu předříkávala modlitby. V té době byl také u první sv. zpovědi.

Vychovatelem Aloisovým byl Petr František del Turco, tehdy asi třicátník, který již při narození Aloisově sloužil v rodině markraběcí a zůstal v ní až do vstupu Aloisova do řádu. Pocházel z velmi staré urozené rodiny šlechtické Pandolfini ve Florencii. Jeden z jeho předků vyznamenal se na třetí křížové výpravě proti Turkům (1189—1192) a dostal za to čestné příjímí „Turek“. O jeho osobních vlastnostech nemáme bližších zpráv. Rodinné

záznamy praví o něm, že byl vzdělán v krásných uměních, jsa ducha ušlechtilého. Pro tyto přednosti byl také ve zvláštní přízni rodiny markraběcí. Soudíme tak z toho, že jej Ferdinand v dopisech oslovuje slovy „nejdražší příteli“. Službu komorníka u Aloise zastával Klement Ghisoni, který byl později do jisté míry Aloisovým druhem ve studiích.

Mimo tyto vlivy rodinné působily na výchovu Aloisovu blahodárně jistě také vlivy zevnější. Právě tehdy se na všech stranách projevovala v samém lůně církve silná vůle k reformám, aby se pokleslá církevní kázeň obrodila. A nositeli těchto obrodných snah vedle papežů římských byli velicí mužové, z nichž mnozí byli s rodinou Gonzagů v příbuzenských svazcích. V Miláně byl slavný arcibiskup Karel Borromejský, spřízněný s rodinou Gonzagů po matce Aloisově, k jehož církevní provincii náleželo i biskupství Brescia, v jehož obvodu bylo Kastilione. V Mantově byl kardinál Herkules Gonzaga, který pečoval ve své diecesi zejména o výchovu mládeže a na koncilu tridentském hrál vynikající úlohu jako zástupce papežův. Zemřel několik let před narozením Aloisovým (1563), než v jeho duchu pokračovali i jeho nástupci. Jedním z nich byl později Hanibal Gonzaga, který byl nejprve důstojníkem na dvoře madridském, pak po velikých překážkách se strany pří-

buzných vstoupil do řádu františkánského, jehož se stal generálem. Byl to muž svatého života, neobyčejně rázný, jako většina Gonzagů, jemuž leželo na srdci především blaho církve. I jako generál řádu a později jako biskup mantovský († 1620) zasazoval se vši silou o provedení církevních oprav v duchu koncilu tridentského. Je víc než pravděpodobno, že tyto příbuzenské svazky s tak vlivnými hodnostáři církevními, jichž veřejná činnost hluboko zasahovaly do současného života církevního, nezůstávala bez ozvěny ani při utváření se rodinných poměrů na zámku kastilionském.

Mimo to pečovala také starostlivá matka Aloisova, aby Alois přišel ve styk s horlivými řeholníky, kteří zavítali občas do Kastilione. Máme to aspoň dosvědčeno o dvou dominikánech, z nichž jeden výslovně praví, že se s malým Aloisem často stýkal, a to z návodu markraběnčina. Jindy zase vidíme Aloise s Rudolfem mezi posluchači kteréhosi františkána z nedalekého kláštera. Tento kněz požíval pověsti světce a divotvorce. Lidé přicházeli k němu z daleka a přinášeli mu nemocné, aby je uzdravil. Jednou postavili před něho také posedlého zlým duchem. Tu se posedlý pojednou obrátil k Aloisovi, ukázal naň prstem a zvolal: „Vidíte ho tady? Ten přijde jednou do nebe a bude ve velké

slávě“. Tato příhoda rozčeřila velice jinak klidnou hladinu veřejného života kastilionského a nadělala mnoho hluku.

Z té doby zachoval se také rozkošný obrázek ze života Aloisova na hradě kastilionském, který nám dává tušiti tamní vřelé ovzduší náboženské. Malý Alois bavil se jednou s matkou a v dětinské prostotě otvíral jí hlubiny své krásné duše. A tu slyší najednou od matky, že by nic proti tomu neměla, kdyby jedno z dětí vstoupilo do řádu. Nad tím se Alois zamyslel a zanedlouho překvapil matku: „Máti, vyslovila jste přání, aby někdo z nás vstoupil do řádu. Myslím, že se toho od Boha dočkáte“. A totéž opakoval později ještě jednou, jen přidal: „Myslím, že já budu tím dítětem“. Matka dobře věděla, jaké by to působilo potíže u něho jako prvorozeného, a proto dělala, jako by těch slov neslyšela, ač jí hluboko utkvěla v mysli.

Tak uplynul Aloisovi v kruhu rodinném tento krásný život nejútlejšího dětství jako půvabný sen. Alois nazývá později sám svůj sedmý rok „dobou obrácení“. Jako příčinu tohoto vnitřního přerodu udává „zvláštní milost Boží“. Když byl potom v řádě, vyjádřil se důvěrně k Mutiu Vitelleschimu, napotomnímu generálu řádu, že, hněte-li jej co z mládí, je to vědomí, že se dost brzo

po užívání rozumu neobrátil k svému Bohu. Zato jiní soudili o něm jinak. Tak na př. P. Robert Bellarmin T. J., zpovědník Aloisův v řádě, kterému Alois mimo zpověď odhalil celou svou duši, vyjádřil se později o Aloisovi, že Alois si zachoval po celý život křestní nevinność a že pod vlivem milosti Boží měl od nejútlejšího mládí silný sklon k dokonalosti.

Tak vyrůstal Alois jako krásná květinka v sadě Božím. Žírná byla rodinná půda, na níž vypučel, ušlechtilý byl štěp, který byl do ní rukou Boží zasazen, silné byly paprsky milosti a vláhy Boží, jimiž byl zaléván. Co však z tohoto ušlechtilého štěpu učinilo světce, bylo věrné a trvalé Aloisovo spolupůsobení s milostí Boží.

Zatím se markrabě vrátil z nešťastné výpravy tuniské. Tunisu sice dobyli, než pro nedostatečnou podporu ze Španěl, musili jej zase vyklidit a ponechat Mohamedánům. Ferdinand se odebral přes Itálii na dvůr madridský, kdež pobyl až do konce roku 1576, načež se vrátil do Kastilioně. V Kastilioně jej po tak dlouhém odloučení jistě všichni radostně přivítali. Jedno jej překvapilo, že na Aloisovi pozoroval velikou změnu. Dřívější záliba pro vojnu tatam, zato veliký sklon k zbožnosti. Nebylo mu to lhostejné, než pomyslí si, pozoruje na něm jinak velikou probudilost ducha a ukáz-

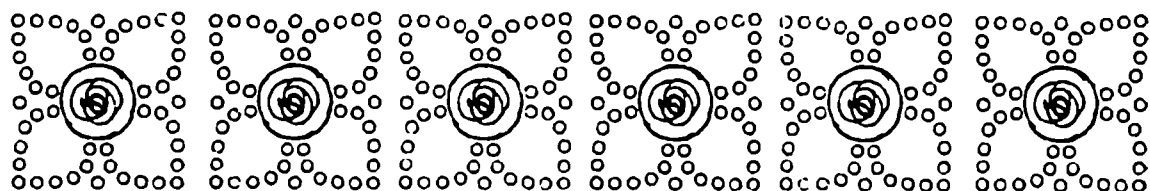
něnost: „I když nebude z něho voják, aspoň ukazuje všechny vlastnosti dobrého panovníka“.

Sotva se markrabě poněkud doma ohřál, již proskočila poplašná zpráva: „Mor je tu!“ A skutečně z celé severní Italie přicházely Jobovy zprávy o strašném jeho řádění. Brescia, Verona, Mantova, Milán byly jím krutě navštíveny. V Mantově se podařilo ráznému zakročení vévodovu brzo jej zarazit. Zato v Brescii a okolí zuřil nemilosrdně. V Miláně konal tehdy sv. Karel Borromejský pravé divy hrdinské lásky. Zatím co úřady se rozutekly a hrůzy moru udusily u lidu i poslední jiskerku lásky, on samojediný s kněžstvem zůstal na svém místě a všude pomáhal. Na 70.000 ubožákům dostalo se jeho přičiněním potřebné duchovní i tělesné péče. Když byly jeho peněžní prostředky vyčerpány, zadlužil se, ba zastavil nábytek a kardinálský oděv, jen aby nasýtil a oděl polonahé. Po vysilující celodenní práci vzal v noci za vděk v prázdném paláci tvrdým slamníkem na holých prknech. V té době asi zemřel i Aloisův vychovatel kněz Albertinelli.

Za tohoto všeobecného zděšení prchl také markrabě s rodinou z Kastilione do markrabství montferratského východně od Turina. Montferrato leželo ve zdravé horské krajině a bylo mimo nebezpečí. Náleželo k vévodství

mantovskému a bylo spravováno jedním členem rodu jako místodržícím. Tam doufal markrabě, že šťastně unikne moru. Moru ušel, než čekal tam na něj jiný křížek.

IV.

JEN K BOHU STÁLE VÝŠE!

(Florencie 1577—1579.)

Za pobytu v Montferrato byl markrabě Ferdinand stížen zlou pakostnicí. Poněvadž ani jeho druhorozený syn Rudolf necítil se právě zdráv, rozhodl se markrabě na radu lékařů, že se odebere s oběma syny Aloisem a Rudolfem na léčení do lázní v Luce nedaleko Florencie. Po skončeném léčení chtěl je trvale umístiti ve Florencii. Dvojí úmysl tanul mu při tom hlavně na mysli. Předně chtěl svým synům poskytnouti přiměřeného vzdělání u samého zdroje kvetoucích tam věd a umění. Zatím co tehdy ještě v Římě vládl jazyk latinský, pěstila se již dávno ve Florencii italština. Tím stalo se nářečí florencké spisovným jazykem italským a mělo pověst nejčistší italštiny. Mimo to chtěl uvést své syny do vybrané společnosti dvora medicejského, který oslňujícím leskem a přepychem vynikal nad ostatní dvory panu-

jících rodů italských a slynul jako štědrý podporovatel věd a umění.

Než tu narazil na tuhý odpor markraběnčin. Starostlivá matka bála se své synky v tak útlém věku vydati na pospas mravně zamořenému ovzduší florenckému. Florencie byla tehdy jedním z nejzámožnějších měst průmyslových a obchodních. Kvetl tu zejména široce rozvětvený průmysl soukenický a hedvábný. Výrobky jeho pronikaly daleko na západ a na východ až do Cařihradu. Bohatí kupci a průmyslníci stavěli přepychové paláce, bohatí bankéři zřizovali peněžní odbočky v hlavních střediscích Evropy, půjčující zadluženým panovníkům na nekřesťanské úroky. Se stoupajícím blahobytem krácel ruku v ruce veliký úpadek mravní. A této nákazy nebyl prost ani dvůr velkovévodský. Sám panující velkovévoda František Medici předcházel ostatní špatným příkladem. Jeho manželka Johanna rakouská, sestra vévodkyně mantovské, si opětně stěžovala u svého bratra na nevěrnost manželskou, takže císař Maxmilián, její bratr, pomýšlel již na to, aby si ji povolal k sobě. Samo sebou se rozumí, že tyto dvorské poměry přetřásaly se i na okolních dvorech a matku Aloisovu naplňovaly oprávněnými obavami. Než jak se zdá, markrabě nebyl v té příčině tak úzkostlivého svědomí. Jemu

šlo hlavně o navázání styků s panujícími rody a o povznesení vlastního rodu. A k tomu se mu zdála nejvhodnější cesta na dvoře medicejském.

Proto bez ohledu na matku provedl svou a odebral se začátkem léta r. 1577 s oběma syny do lázní v Luce. Po skončeném léčení někdy na podzim vydal se na cestu do Florencie, aby své syny představil velkovévodovi. Než tu čekalo je nemilé překvapení. Poněvadž neměli zdravotního průkazu, byli z obavy před hrozící nákazou u bran městských odmítnuti a nuceni hledati prozatímního přístřeší někde v okolí. Poskytl jim je příbuzný jejich domácího hofmistra Dona Francesca del Turco na letohrádku, zvaném Fontanella¹⁾, nedaleko Fiesole, asi hodinu od Florencie.

Odtud zpravil markrabě velkovévodu o svém příchodu. Ten jej hned k sobě povolal a přivítal s velikou okázalostí. Když se dověděl, že Ferdinand míní své synky nechat ve Florencii, nabídl se mu, že je přijme do

¹⁾ Stojí až podnes a světnička, v níž Alois za svých četných návštěv z Florencie pobýval, byla r. 1727 proměněna v kapli. Čte se v ní nápis: „Starobylá světnička přítomností Aloise z Gonzagy a opětovným jeho pobytem již dávno posvěcená, nyní důstojným oltářem vyzdobená, určuje se nyní k oběti Beránka Neposkrvněného léta Páně 1727, kdy Benedikt XIII. zařadil blahosl. hosta mezi světce“.

svého paláce. Markrabě tuto velkodušnou nabídku s díky odmítl, namítaje, že by rušný život dvorský byl na závadu jejich studiím. Nebylo tím snad splněno také přání markraběnčino, když již musila povolit? A dobře tak. Mravně zamořené prostředí dvorské jistě by nebylo zůstalo bez škodných následků na mravní vývoj mladistvých princů. Než velkovévoda neustal a postaral se jim aspoň o byt na státní útraty v domě cechu soukenického v ulici, zvané degli Angeli (dnes Via Alfani), nedaleko paláce velkovévodského (Palazzo Riccardi¹⁾).

Aloisovi bylo tehdáž necelých 9 let a zůstal ve Florencii půltřetího roku. O jeho tamním životě dovídáme se některých zajímavých podrobností dílem z účetní knihy obou chovanců, vedené jejich hofmistrem, dílem ze dvou listů Aloisových psaných rodičům. Účetní kniha obsahuje přesné záznamy o výdajích obou chovanců od 12. září 1577 do 19. října 1580. Záhloví knihy vydává krásné svědectví o zbožnosti a víře hofmistrově. Zní takto: „Ježíš Maria MDLXXVII. Ve jménu všemohoucího Boha a naší milé Paní, blah. Panny Marie a sv. apoštolů Petra a Pavla a sv. Nazaria a Celsa a sv. Šebestiána (patroni města Kastilione) a všech

¹⁾ I tento dům stojí až dodnes a má v průčelí obraz sv. Aloise s nápisem, že tu kdysi bydlel.

Svatých na nebi, jež prosíme, aby se za nás přimlouvali u svrchovaného Boha, bychom vždy ve zdraví duševním i tělesném plnili jeho nejsvětější vůli. Kéž nám to Bůh udělí pro svou nekonečnou dobrotu a milosrdenství. Amen“.

Soukromý život Aloisův ve Florencii nelišil se celkem od života v domě otcovském. Vedle ranní a večerní modlitby chodíval denně na mši sv., modlíval se 7 kajících žalmů a Mariánské hodinky. O nedělích a svátcích býval mimo to na kázání v blízkém kostelíčku jesuitském sv. Jana a o svátcích ještě na nešporách. Tam chodívala té doby jiná vyvolená duše, sv. Magdalena de Pazzis, která po smrti Aloisově vydala o něm tak čestné svědectví. Znaly se tyto dvě veliké duše? Těžko říci; úplně vyloučeno to není. Ve všední dni oddával se studiu latiny a italštiny za vedení kněze Julia Bresciani, který po smrti dřívějšího domácího duchovního nastoupil po něm místo v rodině markraběcí. Soudíc podle zápisníku, měl také zvláštní učitele krasopisu, šermu a tance. Z toho patrně, že bylo s dostatek postaráno o vše, co náleželo tehdy k výchově knížecích synků.

K zpestření všedního, jednotvárného života přispívaly dvorské návštěvy a slavnosti. O zvláštních příležitostech, zvláště o svátcích,

docházeli oba chovanci ke dvoru, kde mívali účast na slavnostech a zábavách rodiny velkovévodské. Princezny Eleonora (pozdější vévodkyně mantovská) a Marie (pozdější královna francouzská), obě o něco mladší Aloise, zvaly je častěji k sobě na hry, při nichž občas nechyběl ani tanec. Ovšem Alois již tehdy jevil se vždy jako svůj. Zatím co ostatní děti divě skotačily a se proháněly, Alois stavíval nejraději oltáříčky a „sloužil mši“. Při tom býval spíše málomluvný než žvatlavý, projevuje jakousi skromnou usedlost, takže býval od vychovatelek stavěn za vzor ostatním dětem velkovévodovým.

I o úboru Aloisově a různých potřebách denního života dovídáme se leccos zajímavého z uvedeného zápisníku. Jsou tam položky za černé, sametem a hedvábnými šňůrami lemované pláštíky s kápěmi, za kamizolky s nabranými rukávy z bílého atlasu se zlatým a stříbrným třepením, posázené zlacenými a stříbrnými knoflíky, s dírkami obšitými červeným hedvábím. Dále za černé sametové pásy se zlatými prýmký, za španělské nabrané široké nohavice se zelenými a modrými našívanými punčochami; za černý, sametový baret s bílým a černým perem; za květované rukavičky a bílé botky. Za dýky s pozlaceným jilcem. Za podušku na klekátko z černého sametu s třepením a střapci z černého hedvábí.

Jiné položky svědčí zase o společenských stycích, kterým se samozřejmě mladí páni na dvoře nemohli vyhýbat. Tehdejší bujaré století potrpělo si na hlučné hostiny, okázalé průvody a různé slavnostní radovánky. Tak na příklad potřebovali r. 1577 o svátku sv. Štěpána pomádu a dali trpaslíkům 2 liry, 13 soldi a 4 groše zpropitného, dvěma pak sluhům pana Don Giovanniho 1 liru, 6 soldi a 8 grošů.

V dubnu roku 1578 zemřela velkovévodkyně Johanna a její pohřeb konal se s okázalostí velikou. O jeho průběhu jsme zpraveni listem samého Aloise, který hned po pohřbu zaslal svým rodičům. Zní takto:

„Osvícený pane otče! .

Dopis Vaší Osvícenosti ze dne 6. t. m. nás zarmoutil, poněvadž v něm stálo, že Vás zase trápí pakostnice spojená s malou horečkou, že však obého ubývá. Zato nás potěšil druhý dopis paní matky ze dne 8., poněvadž jsme z něho poznali, že jste již zdráv. Chvála božské Velebnosti!

Včera jsme byli na pohřbu velkovévodkyně. Byl velice pěkný a trval tři hodiny. Pohřební průvod byl takto uspořádán: V čele byla nesena korouhev sv. Vavřince, za ní kříž. Za tím šlo 150 chudých v smutečním rouchu s hořícími svícemi v rukou. Za nimi šli řeholníci, nejen z města, nýbrž z okolí

na tři míle, z 18 rozličných řádů. Každý nesl liberní bílou svíci. Za nimi šlo pohřební bratrstvo v obvyklém úboru. K nim se družili kněží rovněž s liberními svícemi, poté pážata, rytíři a dvořané, všichni ve smutku a se svícemi. Potom následovala rakev pod baldachýnem. Rakev nesli páni ode dvora, baldachýn šlechtici z města. Konečně šel velkovévoda v plášti a s čapkou s ostatním dvorem a ozbrojenou čestnou stráží. Když doprovodil rakev do chrámu sv. Vavřince, vrátil se do paláce.

My pokračujeme ve svých pobožnostech a studiích. Máme se dobře. Na konec líbám ruku Vaší Osvícenosti, paní matce, sestřičce a bratříčkovi.

Vaší Osvícenosti dobrý syn

Aluigi Gonzaga“.

V dubnu 1578.

Z tohoto listu patrně, že Alois nebyla povaha ponurá nebo melancholická, nýbrž že měl na všem živou účast a měl pro vše, co se kol něho dalo, otevřené oči.

Za čtyři měsíce nato popisuje Alois zase slavnostní závody kolem svátku sv. Anny, při nichž jako závodní cena byl vypsán červený hedvábný plášť. Alois přihlížel jim s velkovévodskou rodinou na slavnostní tribuně. I tento list je pro povahu Aloisovu

zajímavý, poněvadž rovněž svědčí o jeho bystrém pozorovacím talentu. Není v něm nic strojeného, nýbrž mluví z něho prostá duše dětská, kterou zajímá každá maličkost.

„V neděli byli jsme s Don Giovannim na téže tribuně jako velkovévoda. Přihlíželi jsme k závodům o plášť sv. Anny, který byl červené barvy. Vyhrál jej závodní kůň hra-běte Bagno. V pátek navštívili jsme Don Giovanniho, ale nechtěl s námi jít na procházku, zůstal však s námi, zatím co jsme všelicos vařili. On sám nejedl nic, poněvadž se postil pro jubileum, které vypsál papež a které zbavuje od viny a trestu. Proto se také modlil za utišení nepokojů ve Flandrech, za povýšení sv. církve, za vykořenění kacířství a za blaho křesťanských panovníkův. Také my chceme příští týden získat odpustky a pamatovat ve svých modlitbách také na Vás, jako jsme to vždy činívali a budeme činit. Včera jsme byli s Don Giovannim v paláci Pittiho. Když nás vedl k zřídlu, přišly k nám princezny s mnoha psy, neboť chtěly, jak pravily, nechat psy závodit o plášť. Mezi závoděním přišel zahradní branou také velkovévoda jen se čtyřmi šlechtici a díval se na hru. Všichni se účastnili běhu o závod, princezny, Don Giovanni, i my. Hra trvala až do večera. O těchto svátcích (nanebevzetí Panny Marie) byli jsme na mši sv. v chrámu

Annunziata (zvěstování Panny Marie) a prosili jsme ji o všeliké dary a všečen blahobyt a zvláště o rozmnožení radosti a útěchy. Jsme zdraví, pilně studujeme a na konec líbáme Vaší Osvícenosti ruku.

Ve Florencii 17. srpna 1578“.

Pobyt Aloisův ve Florencii byl podle uvedené účetní knihy jen dvakrát na krátko přerušen. Jednou roku 1578, kdy opětovali otci v lázních v Luce návštěvu, kterou jim učinil dne 7. června na cestě do lázní. K tomu konci najali si 5 koní za 3 liry, 30 soldů a 8 grošů a opatřili se zdravotním vysvědčením. Na cestě poobědvali (celkem 6 lidí) a nakrmili koně v Pistoji a kdesi na kopci ve volné přírodě posnídali. Po druhé stalo se to r. 1579 koncem srpna, kdy oba bratři se odebrali se svým vychovatelem na léčení do Luccy a pobyli tam téměř celý měsíc září. Z Florencie konali pilně výlety do okolí, zejména na vilu příbuzného hofmistra, kam se při prvním příjezdu do Florencie uchýlili, nebyvše vpuštění do města z obavy před nákazou. Tam se procházeli rozkošnou krajinou, mírně vrcholky zvlněnou, v zeleni fíků a cypřišů, mezi nimiž se bělaly nádherné vily bohatých Florenčanů. Při tom se bavili lovem ptactva, jak patrně z účetní knihy, kde se opětovně vyskytá položka za hliněné

kuličky do samostřílu. Dne 19. listopadu 1578 vystoupili na kopuli dómu, při čemž dali průvodci 2 liry zpropitného. Za nepříznivého počasí pouštěli vlčka nebo bavili se četbou povídek.

O zdravotním stavu Aloisově z této doby nemáme bližších zpráv. Jen se dočítáme v účetní knize, že potřeboval v lednu 1578 hořčičný olej na omrzliny a v únoru nato lékaře. Nějaký čas trpěl také bolestí zubů a žaludeční slabostí, již léčil natíraním žaludku olejem z gumovníku.

Florencie byla pro Aloise nejen studnicí vědy, nýbrž i „kolébkou svatosti“, jak sám později o sobě říkal. Je-li úcta k blahosl. Panně všem katolíkům něco zcela přirozeného, mají ji Italové při své ohnivě dětinné povaze takřka v krvi. Alois, jak jsme slyšeli, byl zvláštními okolnostmi již při svém zrození dítkem Panny Marie. Tato láska, jsouc pěstěna od malička jeho zbožnou matkou, rostla s ním a vydala ve Florencii květ podivuhodné krásy. Zamilovanou svatyní Florenčanů byl a je až dodnes velkolepý chrám, zvaný v lidu „La Santissima Annunziata“ („Zvěstování P. Marie“), kolébka to řádu Servitů. Tam vysílali své modlitby sv. Filip Benitius, sv. Juliana Falconieri a jiní světci. Na stavbu tohoto kostela přispěl r. 1476 také jeden z předků Aloisových Ludvík Gonzaga,

příjmím „Turek“, značným obnosem 2000 pravých zlatých. Hned na levo u vchodu stojí kaple Panny Marie, kde pod těžkým mramorovým baldachýnem je milostný obraz Zvěstování Panny Marie. Obraz pochází ze 13. století od Ondřeje del Sarto a je malován na stěně. Zobrazuje Matku Páně v její panské kráse s korunkou na hlavě, jak sedí a upírá zrak k nebi. Před ní klečí pokorně anděl v bílém rouchu. Bůh Otec pak sesílá na zlatých paprscích Ducha sv. v podobě holubice. Před obrazem hoří stále lampy. V kapli je velice útulno, a Matka Páně tu není nikdy bez zbožných ctitelů. Přicházejí, pomodlí se, políbí oltář a na důkaz lásky nechávají tam nezřídka vonné kytice.

Do této kaple docházel denně i Alois a prožíval tu slastné chvíle duchovního zánícení. Před tímto obrazem rozhodl se i směr jeho životní dráhy. Veliký vliv v této době měla na něho kniha P. Kašpara Loarte z Tov. Jež., pojednávající o tajemstvích sv. růžence. Také sv. Karel Borromejský doporučoval tuto knihu kněžím i věřícím jako výtečný prostředek k vroucnější úctě k Panně Marii. Alois byl duše neobyčejně vnímavá a proto není divu, že četba této knihy působila na něho mocným dojmem. Často přemýšlel, jak by své nebeské Matce mohl učiniti hodně velikou radost. Když jednou zase klečel před

milostným obrazem, projela mu duší myšlenka, aby se jí zasvětil slibem panické čistoty. Co pojal, to také hned vykonal.

I v tom se zase jeví krev Gonzagů. Něco velikého vykonal, vyznamenat se! Otec vše nasadí, aby se proslavil ve službě světských Veličenstev, syn Alois, duch daleko hlubší, neutkvívající jen na povrchu, chce svou bytost zasvětit vyšší službě, než je každá lidská. Maria, přechistá panna, je mu tím zářným ideálem, spasnou hvězdou života. A její mateřská ochrana spočinula od této chvíle zcela patrně na svém chráněnci. Duchovní život Aloisův začal se utěšeně rozvíjet, takže Florencii nazýval „kolébkou své zbožnosti“. Jeho láska k čistotě a odpor ke všemu nízkému, smyslnému tak se vystupňoval, že od této chvíle nebyval trápen pokušeními proti sv. čistotě. Ovšem i tu vyskytli se nedůvěřiví hloubalové, kteří se udiveně tázali, mohl-li devítiletý hoch plně si uvědomiti dosah svého hrdinného slibu. Než nesmíme zapomínati, že dítky jihu poměrně dříve dospívají než dítky severu. Mimo to máme v dějinách církevních nejeden obdobný příklad, kdy dítko pod vanem milosti Boží rozhodlo se k oběti, již často ani staří nechápou.

Ve Florencii začal Alois také častěji přistupovati k svaté zpovědi než tomu bylo v Kastilione. Hofmistr Don Turco zavedl ho

k rektoru tamější jesuitské koleje k P. Františku de la Torre, rodem Španělu. Tento jesuita býval dříve světským knězem a měl zejména v oboru křesťanské archeologie zvučné jméno. Do Tovaryšstva vstoupil teprve šedesátiletý, ač ještě pln mladistvého nadšení. Jeho zásluhou je, že nebyl svátek „Obětování Panny Marie“ z misálu při úpravě Pia V. vypuštěn. Když se Alois u něho po prvé zpovídal, padl do mdlob a musil býti hofmistrem doveden domů. Co toho bylo vlastně příčinou, zda pouhá tělesná nevolnost či stud nebo okamžité leknutí před zevnějškem zpovědníkovým poněkud strohým, těžko dnes rozhodnouti. Než svědomí nedalo mu pokoje. Alois šel ještě po druhé, po třetí k sv. zpovědi, ale nikdy se nemohl odhodlat, aby ony šfavnaté výrazy vojenské z mládí zevrubně doslova opakoval. Ovšem k tomu nejsme podle křesťanské mravouky zavázáni, a také u Aloise by bylo stačilo prostě říci: „Opakoval jsem po druhých nemravná slova“. To zdá se, věděl i Alois. Aspoň později v řadě odpověděl svému zpovědníkovi P. Piattimu T. J. na otázku: „považoval-li tyto hříchy mládí za těžké hříchy“, že by se sice s těmi hříchy nebyl odvážil přistoupit k sv. přijímání, že však o platnost sv. zpovědi neměl zvláštních obav.

Alois cítil asi v onom nedostatku naprosté,

byť ne přísně povinné otevřenosti, jakýsi nedostatek bezvýhradného se odevzdání Bohu a odpírání hlasu milosti Boží, nabádající ho k naprosté otevřenosti a upřímnosti. Proto se také při své přímosti a rozhodnosti tím nespokojil. V hloubi dumavé duše zdálo se mu, že to byla jakási zbabělost a duševní neupřímnost a této skvrny při své rytířské přímosti a otevřenosti k Bohu chtěl býti prost. I rozhodl se, že vše jedním rázem uvede do pořádku. Proto vykonal ještě jednou celoživotní zpověď a s největší upřímností se ze všeho vyznal. Jen ten, komu bylo dáno prožívat podobné chmurné chvíle vnitřních bojů na bojišti vlastního srdce, dovede plně zhodnotit hrdinnost a záslušnost tohoto očištného kroku. A skutečně se cítil Alois od tohoto okamžiku jako znovuzrozen. Jeho duše zanevřela takovým hnusem proti těžkému hříchu, že se rozhodl od nynějška potírat i nejskrytější zárodky této jedovaté byliny.

Začátkem polepšení je dokonalé poznání vlastního nitra. Poněvadž Alois začal nyní chodit častěji k sv. zpovědi, tříbil se čím dále tím více i jeho duchovní zrak. Poznal, že je nakloněn k hněvu a prchlivosti. Odstrašující toho příklad viděl na vlastním otci. Nechat si vyraziti z rukou otěže své duše pod dojmem okamžitého rozčilení, — toť přece známka slabošství a jakési malomoci

ve vlastní domácnosti. Alois chce býti pánem své duše a všech jejích citů a hnutí a proto dá se na výboj. Nejen že se hleděl vždy opanovati, nýbrž využíval i všech příležitostí, jak je skýtá denní život, k jich dušení a zdolávání. Rozkazů svého vychovatele šetřil co nejpřesněji. Viděl-li, že jeho bratr Rudolf se podrobuje jen s nevolí, domlouval mu a snažil se ho přesvědčiti o opaku.

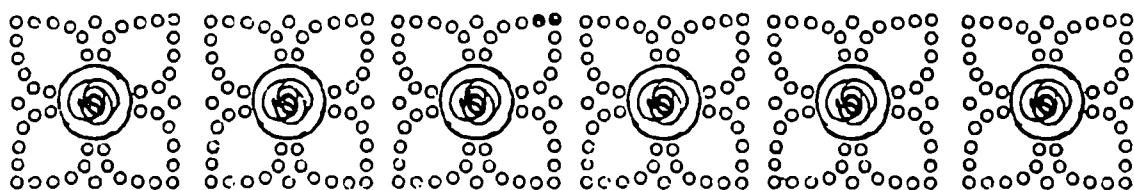
K služebnictvu choval se velice vlídně a spíše se doprošoval, než poroučel: „Nebyl byste tak laskav, neudělal byste mi to nebo ono“ — taková řeč z úst majorátního prince jistě se podivně odrážela od tehdejší dvorské pánovitosti. Zdá se, že měl opravdovou útrpnost s jejich podřízeným postavením. Stále obskakování služebnictva, jak to tehdy bývalo zvykem, se mu asi z duše protivilo. Čteme aspoň o něm, že při oblékání omezoval jejich pomoc na míru co nejmenší. Uváděti to ve spojení s Aloisovou láskou k čistotě zdá se nám zrovna tak nemístným, jako neodůvodněným. Nevinnost dětská má sama sebou vyvinutý jemný cit pro cudnost a čistotu, než proto netřeba jí hledati tam, kde děti v tom stáří na ni nemyslí. Svůj blahodárny vliv uplatňoval i mezi služebnictvem dvorským. Aspoň jeden z nich později přísežně stvrdil, že v rozmíškách, jež míval s jedním služebníkem, příbuzným to

hofmistrovým, Alois často vyšel ze svého pokoje, vzal jej za rameno a po straně mu láskyplně domluvil.

Zpozorovav, že mu leckdy uklouzlo nějaké slovo, nešetrně se dotýkající pověsti druhého, ihned si umínil, že se bude toho napříště vystríhati a straniti všech styků a zábav, jež by mu v té příčině mohly býti kamenem úrazu.

Tímto důsledným a opravdovým bojem proti všem nezřízenostem vadné přirozenosti jeho povaha se ucelovala a prohlubovala a vnitřní život se slibně rozvíjel. Byl to šťastný rozběh ku křesťanskému hrdinství, jehož stálým cvikem a sebezapíráním později dosáhl.

V.

ZA IDEÁLEM KNĚŽSTVÍ.

(Mantova 1579 – 1580.)

Ve Florencii pobyli Alois s Rudolfem něco přes dvě léta. Zatím stal se otec na přání vévody mantovského Viléma místodržitelem vévodství montferratského. Markrabství Montferrat připadlo roku 1306 vedlejší linii řeckého císařského dvoru Paleologů. Když tento rod po meči vymřel, přešlo r. 1536 v držení vévody Bedřicha Gonzagy, který se oženil s dědičkou Marketou Paleologovnou. Tehdejší panující vévoda Vilém byl jejich synem. Poddaní nesli velice těžce tuto změnu. Roku 1565 došlo k zřejmé vzpouře, při níž vévoda s manželkou jen tak tak vyvázli z nebezpečí života. Vzbouření bylo konečně pomocí španělského vojska vítězně potlačeno. Za těchto zjitřených poměrů hledal vévoda zemi spolehlivé správce. Nyní když se to místo zase odchodem Vincence Gonzagy na stolec kardinálský

uprázdnilo, padla volba jeho na Ferdinanda, otce Aloisova.

Otec hleděl těchto nových styků co nejvíce využít k povznesení vlastního rodu. Proto povolal hned oba své syny do Mantovy. Kdyby je byl ponechal dále ve Florencii, byl by se tím octl v jakémisi rozporu se samým dvorem, jemuž měl sloužit. Dvůr florencký totiž a mantovský nežily spolu právě v nejlepší shodě. Trpěly kletbou většiny tehdejších malých italských knížat, kteří v malicherném škorpení a řevnění nedůvěřivě na sebe shlíželi, jsouce při tom nástrojem v rukou mocných soupeřů okolních, kteří si skrze ně chtěli zajistit vliv na poměry italské. Nedostatek vlastní moci hleděli zato nahradit zevnějším leskem na svých dvorech a pořádáním okázalých slavností a průvodů s nátěrem namnoze alegoricky pohanským. To arci vyžadovalo obrovských nákladů. Poněvadž na to nestačily běžné příjmy, proto odírali své poddané. V takovém prostředí vyrůstal Alois ve Florencii, do takového ovzduší dostal se nyní v Mantově. Co do mravní úrovně stál dvůr mantovský nepoměrně výše než florencký.

Město Mantova, kolébka nesmrtelného pěvce Aeneidy Vergila, leží v močálovité krajině při řece Mincio. Řeka tvoří na severu laguny, na jihu velké bažiny, čímž podnebí

mantovské je hodně nezdravé. Alois bydlel v paláci opata z rodu Gonzagů a pokračoval v klasických studiích.

Duchovní život pěstoval dále jako ve Florencii. Života dvorského, pokud mu to jeho postavení dovolovalo, se stranil. Bylo mu to usnadněno jeho tělesným zdravotním stavem, který nebyl právě nejlepší. Ukázaly se u něho prvé příznaky žlučových kamínků. Lékaři předepsali mu přísný půst a Alois jej zachovával tak důkladně, že nezřídka k obědu nepožil ani jednoho vejce. Tím zarazil sice neduh, než hoch předtím kypící zdravím zchátral velice tělesně a pokazil si žaludek pro celý život. Že ani při tom neduhu nemohl se úplně vyhnouti slavnostem rušného života dvorského, vysvítá z účetní knihy, kde se uvádějí položky za masky a maškarní obleky.

Na vycházkách navštěvoval rád kostely a řeholní domy, kdež si s řeholníky se zálibou porozprávěl o duchovních věcech. Často si také zašel k vrchnímu hofmistrovi Donu Prosperu Gonzagovi, který mu na křtu sv. zastupoval kmotra, samého vévodu. Jak se zdá, byl to zbožný pán. Alois zastavil se vždy nejprve v jeho domácí kapli u vchodu do domu a poté vykonal návštěvu. Při návštěvách bavíval se s ním o náboženských otázkách. Doma ve volných chvílích čítával

životopisy svatých od Suria. K služebnictvu choval se velice laskavě. Když jej oslovovali slovem „kníže“ nebo „pane“, říkával ne-zřídka: „Sloužiti Bohu vyváží víc než všecka sláva světská!“ V tehdejší aristokratické době jistě pozoruhodná to střízlivost v nazírání na cenu člověka!

Alois byl od nejútlejšího mládí dítko činu. Poznat vznešený ideál a jít za ním, bylo u něho jedno a totéž. Četba životů svatých, jejich hrdinnost v konání skutků sebezapíravých z lásky k Bohu nalézala v jeho šlechtné duši živý ohlas. Proč by jich tedy neměl následovati? Proto jal se pokračovati v odříkavém životě, který mu lékaři uložili na záchranu zdraví, a to i tehdy, když mu později z obavy o jeho chřadnoucí síly uložili pravý opak. „Mohl-lis takové oběti přinášeti na záchranu zdraví tělesného“ — tak si řekl, — „proč by ses nemohl zrovna tak postiti z lásky k Bohu pro dobro duše?“

Z tohoto vřelého duchovního života vypučel v této době ještě jiný květ, dýšící vůní velkodušnosti. Ve Florencii zřekl se Alois slibem čistoty jednou pro vždy radostí manželských, zde v Mantově uzrálo v něm předsevzetí, zřící se vladařských práv ve prospěch mladšího bratra Rudolfa a státi se knězem. Také život dvorský, plný pozlátka, se mu znechutil a proto prosil otce, aby jej zbavil

všech závazků při dvoře, by se tím nerušeněji mohl věnovati studiím. V tom pomáhala mu také matka, která trpce pocítovala tříletou odloučenost od svých dětí a přála si je míti konečně zase u sebe v Kastilioně, kam se z Casale vrátila koncem dubna. V tom smyslu naléhala jak na markraběte tak i na samého vévodu.

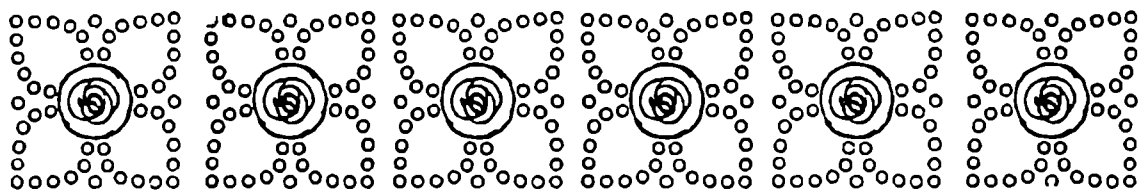
O tom svědčí omluvný list markraběte městskému radnímu Cavrianimu v Mantově, kde píše: „Přisahám při Bohu, že netrpělivost žen a jejich přání jsou nesnesitelná. To pravím s ohledem na markraběnku, která, ač ještě není v Kastilioně, by se zbláznila, kdyby nemohla míti děti u sebe. Napíši jí, že jí Jeho Výsost potěší, jakmile to bude možno vyplněním jejího přání. Neboť Rudolf musí se dáti léčit od lékařů, a snad i Alois. Proto prosím Vaši Vznešenost, abyste mne u Jeho Jasnosti vévody omluvil, užívala-li jako matka nebo užije-li nějakého méně vhodného výrazu“. Jak z toho listu patrno, markrabě se obával, že se markraběnka při svém naléhání na vévodu dopustila nějaké neslušnosti. Odtud ony omluvy.

A naléhání markraběnčino neminulo se účinkem. Již 3. května dovídáme se z účetní knihy, že vévoda vyhověl jejímu přání a propustil jí syny domů ke krátkému pobytu. Na trvalo vrátili se teprve v druhé polovici

června, kdy v Mantově bývá velice nezdravo pro veliké vedro a bažinaté podnebí.

Tak se zase Alois po čtyřech letech vrátil do Kastilione, jsa pevně rozhodnut státi se knězem. Ovšem otci se dosud o tom nezmínil, vyčkáváje, až by se naskytla vhodná příležitost.

VI.

U PRAMENŮ ŽIVOTA.

(Kastilione 1580.)

Alois se vrátil s bratrem Rudolfem zase po dlouhé době do svého rodiště Kastilione. Než jaké bylo zděšení matčino, když po prvé spatřila svého Aloise! Před třemi roky odcházel od ní jako hoch kypící zdravím, a nyní vidí jej před sebou úplně přepadlého a vyhublého! Donna Marta volala hned k odpovědnosti jeho vychovatele. „Skoro nic nejí, stále se umrtvuje“, zněla krátká jeho odpověď, „a co nejhoršího při tom, od nikoho nedá si v tom předpisovati“.

A že slova vychovatelova nebyla pouhou výmluvou nebo omluvou opomenuté povinné péče, zkusila brzo sama na sobě. Vlastním naléháním, domluvou lékařů dosáhla jen toho, že Alois jen zpřísnil dosavadní způsob života. Půst a kající život byly mu samozřejmým požadavkem duchovního života, jak jej poznal v životech svatých. Toto samostatné počínání

Aloisovo vysvětlíme si poněkud i tím, že Alois byl již ve věku, kdy podle tehdejších zvyklostí knížecí synkové těšili se značné samostatnosti. Mimo to nesmíme zapomínati, že Alois, jak jsme již viděli, byl celou bytostí svůj.

Alois byl povaha hluboká, rozjímavá. Ký div, že jeho duchovní život pravidelným stykem s Bohem na modlitbách a četbou životů svatých se stále více prohluboval, zdokonaloval. Jeho praktický duch nepřestával jen na ústních modlitbách, nýbrž snažil se vhroužit i do pravd samých a v jejich světle ocenit a zhodnotit celý okolní svět. Rozjímaje o velikosti Boží a jeho vlastnostech, jak se nám jeví ve tvorech a v díle vykoupení, býval tak dojat, že se nemohl zdržeti slz, jež hojně kanuly až na zemi.

Služebnictvo pozorujíc Aloise, že se často uzavírá ve svém pokoji, bylo zvědavé, co toho příčinou. Alois při vši opatrnosti zapomněl, že i skuliny ve dveřích mohou jej prozraditi. Nepozoroval, jak se plíží ke dveřím a s utajeným dechem sledují, jak jejich mladý pán s rukama brzo rozpjatýma hned zas přes prsa skříženýma klečí před Ukřižovaným a prolévá hojné slzy. V takových chvílích ušel mu i šum, jenž nezřídka povstal za jeho dveřmi. A tuto podivuhodnou sebranost mysli pozorovali na něm i při vycházkách. Jejich zby-

střené pozornosti nezůstalo ani utajeno, když bera se zvolna po schodech při každém kroku pozdravoval svou nebeskou Matku.

Pro další vývoj duchovního života Aloisova bylo velikým štěstím, že se mu dostal tehdy do rukou návod k rozjímání sepsaný sv. Petrem Canisiem. Snad to bylo vydání, které vyšlo r. 1578 v Mantově a obsahovalo vedle malého katechismu i krátká, jadrná rozjímání pro jednotlivé dni týdne se stručným návodem, jak konat rozjímání. Tím byl Alois aspoň částečně uchráněn nebezpečného úskalí, jaké hrozí začátečníkům na cestě duchovního života. Obvykle jsou ponechání sami sobě stravují nemírným přepínáním předčasně své síly.

V té době dostaly se mu také do rukou zprávy misionářské, vydané tiskem s názvem „Listy z Indie“. Tím rozevřel se Aloisovi nový obzor. Právě tehdy pronikaly hrdinní průkopníci mladého Tovaryšstva Ježíšova do nových neznámých světů, jako do obou Indií, do Japonska, a získávali království Kristovu nové kraje. Zatím co zestárlá Evropa utápěla se v pohanském hmotařství a krvácela z ran, jež jí zasazovalo pyšné sektářství, vyvstávali na kolbišti království Kristova neohrožení nadšenci, kteří ji svými apoštolskými pracemi a obětavým životem burcovali ze spánku bezmocné ztrnulosti. Také Alois cítil se při svém idealismu zprávami jejich

v hloubi duše uchvácen a jeho praktický duch pátral po nejbližší příležitosti, kde by mohl své síly apoštolsky uplatnit.

Kořenem tehdejšího hrozného náboženského a mravního úpadku a rozvratu byla až neuvěřitelná nevědomost ve věcech náboženských. Proto koncil tridentský, chtěje tomuto zlu čeliti, nakázal, aby se všude ve farních kostelech hlásalo pravidelně slovo Boží a konala se křesťanská cvičení. V Itálii hlavním průkopníkem těchto pronikavých oprav byl sv. Karel Borromejský, který sám osobně na svých visitačních cestách po své rozlehlé církevní provincii pronikal do nejodlehlejších osad na horách, všude káže a předchází kněžstvo apoštolskou horlivostí. To bylo u tehdejšího církevního hodnostáře něco nebyvalého, neslýchaného. Při tom naléhal také všude na konání pravidelných křesťanských cvičení.

A tento reformní duch v lůně církevním nalézal živý ohlas i v řadách laiků. Tak založil okolo roku 1560 v Miláně prostý klobučník Marco Sudi zvláštní bratrstvo, jež si obralo za úkol laickou katechesí podporovat činnost duchovenstva. Toto bratrstvo, jsouc podporováno horlivě sv. Karlem Borromejským, rozšířilo se brzo po celé Itálii. Také Alois zúčastňoval se o nedělích a

o svátcích v Kastilioně pilně křesťanských cvičení.

Než tím se nespokojil. A to právě svědčí o jeho praktickém duchu a nemalém rozhledu, že se při svém vroucně hlubokém duchovním životě neoddával trpné nečinnosti, nýbrž prohlédaje k potřebám doby činně zasahoval, kde bylo třeba pomoci. Alois sám shromažďoval kol sebe mládež a vyučoval ji katechismu. A uměl to tak dobře, že si získával přízeň a srdce nejen dítek, nýbrž i dospělých. Slyšel-li o někom, že žije v nepřátelství nebo že se životem svým octl na šikmé ploše, neustal, dokud jej nepřivedl na pravou cestu. Zejména proti zlořádu klení, jenž tehdy v Itálii hrozně bujel, takže sám papež Pius V. zakročil proti němu zvláštní bulou, vystupoval a snažil se je odstraniti. Pomáhalo mu v tom jeho neobyčejné umění, s jakým dovedl zapřádat duchovní rozhovor. O tom máme svědectví i z kruhů dvorských. Markraběnka Marta navštívila toho léta s Aloisem vévodkyni Kristinu Lotrinskou, dceru krále dánského, která tehdy dlela v Tortoně. Jedna z dvorních dam vévodkyně, slyšíc mluvit Aloise, vyjádřila se o něm, že, kdyby ho neviděla a soudila jen podle jeho řeči, jak mluví o Bohu, řekla by, že to mluví zralý muž, ne dítě.

Rok 1580 byl ještě jinak významný pro

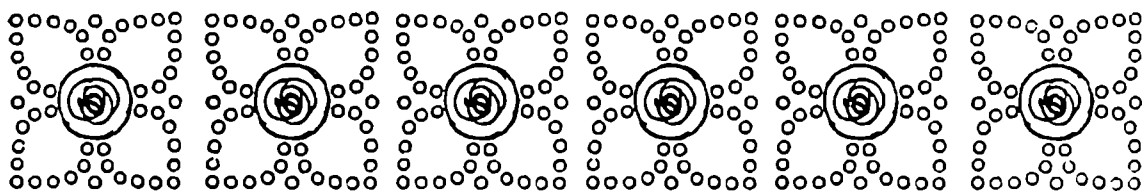
duchovní život Aloisův. Papež Řehoř XIII. ustanovil Karla Borromejského visitátorem rozlehlé církevní provincie milánské, k níž náleželo 15 biskupství. Také biskupství brescijské, v němž leželo Kastilione, patřilo k ní. Měl provést úplnou reformu církevního života podle předpisů koncilu tridentského. Karel tedy zavítal na své visitační cestě také do Kastilione. Ač byl spřízněn s rodem Gonzagů, nedal se nijak uprositi, aby bydlel na hradě, nýbrž ubytoval se u místního arcikněze, aby věřící měli vždy k němu volný přístup. Kdo popíše Aloisovu radost, když po prvé uslyšel o příchodu sv. biskupa? Již dlouho se těšil na něho, maje toho tolik na srdci, s čím by se mu svěřil. Byly to zejména otázky jeho nitra a různé pochybnosti duchovního života, v nichž až doposud byl odkázán téměř jen sám na sebe. Pociťoval potřebu duchovního vedení, kterého při častých změnách svého pobytu trpce postrádal.

Alois učinil mu brzo návštěvu. Kardinál se s ním dlouho bavil a žasl nad Aloisovou vyspělostí a podivuhodným působením milosti Boží v této omilostněné duši. Mezi jiným doporučil mu četbu „římského katechismu“, který koncil tridentský vydal zvláště ku potřebě kněží. Mezi řečí otázel se ho také, byl-li již u sv. přijímání. Alois odvětil,

že nebyl. Nato ho kardinál krátce poučil o potřebné přípravě k němu a o díkůčinění a hned se nabídl, že mu je následujícího dne — bylo to 22. července na svátek sv. Maří Magdaleny — ve farním kostele podá. Jestliže člověk nábožensky tak zvlažnělý a otupělý jako Napoleon musil prý později doznati, že den prvního sv. přijímání byl nejkrásnějším dnem jeho života, jakou asi teprve útěchou a vnitřní radostí přetévalo v ten den srdce mladíka světce — Aloise?

Dnem prvního sv. přijímání začíná vlastní eucharistický život Aloisův. Od této chvíle pěstuje něžnou úctu k eucharistickému Spasiteli, přistupuje často k sv. přijímání, při němž je úplně ponořen do tohoto velebného tajemství; denně při mši sv., zvláště při pozdvihování, perlí se po jeho tváři slzy vděčné radosti. Svátostný Kristus stává se tak středem jeho celého dalšího života!

VII.

POVOLÁNÍ SE VYBARVUJE.

(Casale 1580.)

Nepříznivé zprávy, jež stále docházely markraběte z Kastilione o otřeseném zdraví Aloisově, přiměly ho k tomu, že se rozhodl povolat celou rodinu k sobě do Montferrata. Utěšoval se nadějí, že tamní zdravý vzduch půjde Aloisovi k duhu, zvláště bude-li moci dohlédati na celý jeho způsob života. Rodina mohla se vydati na cestu teprve pozdě na podzim roku 1580, poněvadž markraběnka právě 30. září povila sedmé dítě. Cestu konali v kočáře, kterého se tehdy začínalo užívat. Než tu je potkalo neštěstí, jež se Aloisovi mohlo státí osudným. Povož markraběnčin, který jel o hodný kus napřed, dostal se šťastně přes rozvodněný Mincio; zato povoz, v němž seděli Alois a Rudolf s hofmistrem, se najednou uprostřed řeky přetrhl ve dvě. Přední část vozu s Rudolfem byla šťastně dopravena na druhý břeh, zato

zadek vozu s Aloisem a hofmistrem byl unášen proudem. Jen zvláštnímu řízení Božímu bylo děkovati, že uvázl na pni, který trčel uprostřed řeky. Na volání o pomoc přispěchal hned jakýsi muž s koněm a vyprostil trosečníky z trapného postavení. Potom odebrali se všichni do blízké kaple Panny Marie, kdež jí vroucně poděkovali za záchranu. Zatím donesla se již markraběti zpráva, že Alois utonul. Bez meškání vydal se jim naproti a k své nemalé radosti seznal, že se nezakládá na pravdě.

Casale Montferrato, hlavní město stejnojmenného markrabství a sídlo místodržitelské, rozkládá se malebně na půvabných pahorcích na pravém břehu řeky Pádu. Ve století XVI. bylo jednou z největších pevností evropských. Život dvorský byl tu hodně pestrý. Markrabě, jako místodržitel, musil pořádati hojně hlučných slavností, na něž si tehdejší století — šlechta i lid — zvláště potrpělo. Turnaje, dostihy, prstenní kolby, velkolepé alegorické průvody, čarovné ohňostroje — to vše hovělo nezdravému vkusu tehdejší zpohanštělé společnosti. Důležitou součástí těchto hlučných slavností byla divadelní představení, přerušovaná v přestávkách žertovnými výstupy, hudbou a zpěvem. Při tom se také hojně tančilo.

Markrabě měl za to, že právě častými zá-

bavami odvede Aloise od jeho přísného života a tím posílí i jeho zdraví. Než přepočítal se. Alois uměl po každé všechno tak dovedně nastrojit, že se tomu vyhnul. Doprovázel-li na př. matku do zábavy, šel až na určené místo a pak se odporučil a vrátil se zase, až bylo po zábavě. Zatím zašel si buď do blízké kaple mariánské v Crea nebo navštívil kostel kapucínů nebo barnabitů, kde si pak porozprávěl s řeholníky. Zvláště si dobře rozuměl s jedním barnabitou, s nímž se proto také častěji stýkal. Barnabité byli tehdy nedávno založená náboženská kongregace, v níž kvetla přísná řeholní kázeň a vanul horlivý apoštolský duch. Z toho soudili již někteří, že Alois uvízne u barnabitů a k nim vstoupí do řádu. — Jindy zase donutil markrabě Aloise, aby ho doprovodil k slavnostní přehlídce jezdecké do Milána. Se všech stran nahrnulo se tam plno diváků, zejména šlechty. Alois uposlechl, než nedal se nijak pohnouti, aby si sedl do první řady, nýbrž sedl si dozadu, kde se již o to postaral, aby z té nádhery příliš mnoho neviděl. Zabral se do svých myšlenek a na představení se ani nedíval.

Toto chování Aloisovo, které se mnohým zdá upřílišené, teprve tehdy plně pochopíme, uvědomíme-li si dvě věci. Za prvé se Alois již rozhodl státi knězem a toto jeho roz-

PRVNÍ SVATÉ PŘIJÍMÁNÍ SVATÉHO ALOISE.

hodnutí bylo při jeho vážném pojmání života a přímočaré důslednosti nezvratné. Za druhé si vzpomeňme na tehdejší obrodné snahy v lůně sv. církve, které se v duchu koncilu tridentského nesly k nápravě zesvětáčeného kněžstva. Na důkaz toho stačí uvést jen z té doby přísná nařízení biskupa mantovského, abychom poznali, kde byly tehdy u kněžstva nedostatky. Duchovní nemají tančit, nemají o svátcích pořádati labužnické hostiny ani se opíjet. Nemají nositi drahocenné prsteny, ani se napouštět voňavkami. Velice přísná nařízení se obracejí také proti kněžskému přepychu v šacení. Kněží, kteří nosí atlasové nebo hedvábné šaty, mají zaplatit 25 skudů pokuty. Podobné předpisy vydala také provinciální synoda milánská za sv. Karla Borromejského r. 1565: Kněží nemají se zúčastňovat divadel, komedií a jiných světských a nicotných zábav. Zakazují se jim všeho druhu tance, hry jako v kostky a p.

Alois jistě znal tyto obrodné snahy církve. Vždyť znamenaly hluboký řez do dosavadního světáckého života kněží a jistě budily u postižených zlou krev. A to lze tím spíše předpokládati, poněvadž se často stýkal s řeholníky, zejména kapucíny a barnabity, u nichž řeholní kázeň dosud kvetla; proto jich bylo používáno k provádění oněch reforem. Jaký smysl by tedy bylo mělo u Aloise,

když se již jednou rozhodl státi knězem, nechati se unášeti kalným proudem tehdejší doby a hověti jejím zvrácenostem? To je zase nový důkaz, že Alois přese všechno své mládí byl celý muž a žil s duchem církve.

Podobně pozastavují se mnozí nad chováním Aloisovým vůči ženám, prohlašující je za přemrštěné, ba nepřirozené. Jisto je, že Alois nechoval zvláštní náklonnosti k ženskému pohlaví, třebaš to byly i jeho příbuzné, nýbrž spíše se jich stranil. Když mu to bylo vytýkáno, omlouval to jakousi vrozenou ostýchavostí. Toto chování Aloisovo nalézá vysvětlení aspoň částečně již v jeho povaze samé. Aloisova povaha byla veskrz mužná, pravý to opak ženské nasládlé citovosti. Z této hutné vyhraněnosti povahy prýštila se přirozeně jakási cizota k druhému pohlaví. Mimo to duch Aloisův zaměstnával se stále velikými odvěčnými pravdami, jež podivně se odrážely od malicherné titěrnosti, jak jim hověla tehdejší ženská společnost dvorská. O čem vlastně měl s nimi mluvit? Pro veliké zájmy církve sv. nebo pro otázky vnitřního života duchovního neměly pochopení a Alois zase neměl porozumění pro jejich jepičí dvorské klepy. Odtud ten přirozený ostych, na nějž se odvolává. Připadal si tedy v jejich společnosti úplně cizí.

Aloisovo zvláštní chování k dámám ještě

lépe pochopíme, uvědomíme-li si, že se již v útlém věku zavázal slibem sv. čistoty a že se dokonce rozhodl státi knězem. Jeho předsevzetí nebyla nikdy jen jarními kvítky pro ozdobu, jež brzo uvadnou, nýbrž ovocem hluboké jeho povahy, prohlédající vždy k pevnému, neproměnnému cíli. Jaký smysl bylo by bývalo mělo u Aloise bavit se s mladým světem dámským, a při tom se přece chtít státi knězem? Tím by byl jen vydával všecka dřívější předsevzetí v nebezpečí. Nebylo tehdy v dvorských kruzích nikterak zvláštností, že 16, 17letí synkové vstupovali v manželství. Tak na př. František, zesnulý bratr mantovského vévody Viléma, oženil se již v 16 letech, Filip II., král španělský, byl již v 18. roce otcem a vdovcem. O pobytu pak Aloisově v Casale zaznamenávají jeho životopisci zvlášť, že přicházely tam na dvůr často dámy, aby viděly Aloise a byly od něho viděny. Těch několik slov s dostatek napovídá, jaké nádeje připínaly k těmto návštěvám.

Že pak Alois k dámám i z vlastního příbuzenstva byl nanejvyš zdrženlivý, byl asi též důvod jako prve. Sňatky mezi blízkými příbuznými, jako mezi bratránky a sestřenci, mezi strýcem a neteřemi byly tehdy v kruzích dvorských dosti četné. Rozhodovaly při nich přecho ne tak důvody ideální, jako spíše ohledy na zvětšení rodové moci,

bohatství, navázání vlivných styků. Tak na př. strýc Aloisův Alfons z Castelgoffreda měl pro sňatek své jediné dcery Kristiny s bratrem Aloisovým Rudolfem již předem obstaranou dispens od apoštolské stolice, třebaže pak k sňatku tomu nedošlo. Nechoval snad již před odchodem Aloisovým do řádu podobné záměry i s ním? Že Alois sám si byl vědom těchto úskalí pro svá předsevzetí, vysvítá z jeho vlastních slov: „Budeš-li se straniti slečen a dam z vlastního příbuzenstva, budou tě míti za podivína; budeš-li však s nimi obcovati, bude veta po tvém předsevzetí“. A podle toho také jednal. Když se ho později v řádě tázali jeho spolubratří, je-li spřízněn s Kamilou Gonzagovou, sestrou sv. Karla Borromejského, odpověděl, že je, dodal však, že jí nikdy neviděl. Učinil prý s otcem jakési dojednání, že ho může používat k čemukoli, jen když ho ušetří jednání s dámami.

Konečně Alois byl nepřitelem všeho pozlátka a dvorského obřadnictví. Sám vyznává, že se často nemohl zdržet ani smíchu, když viděl na dvorech všude tolik zlata, stříbra, drahocenné pokrývky, samé dvoření služebnictva. A co ho nyní čekalo při hostinách, při zábavách? Dámy, samá perla a drahokam, v oblaku roztodivných voňavek šustily hedvábím a čekaly na své ctitele, by se jim

dvořili za cenu sladkého úsměvu. To vše se strážlivému duchu Aloisovu protivilo z celé duše. Proto také řekl jednou bez obalu svému učiteli, který mu vyřizoval pozvání několika knížecích dam na hostinu: „Nemohu snést ten jejich voňavkový zápach, i u matky se mi protiví“.

Tím si vysvětlíme i všechny jednotlivé případy, jež se uvádějí jako příklad jeho zdržlivosti k ženám. Přijímal-li na př. dvorní dámy, jež mu přinášely nějaký vzkaz od matky u polootevřených dveří, svědčí to jen o jeho opatrnosti a starostlivosti o dobrou pověst a pak že nemiloval zbytečných řečí s ženskými. Uvádějí-li však někteří životopisci jako příklad nechuti k ženám, že ani s matkou nebyval rád o samotě, je to nadsázka nedosti odůvodněná. Tak mnohý učenec věnuje své rodině sotva několik chvil v poledne a hned zase se vrací ke své práci. Lze z toho usuzovat, že je nepřitelem své rodiny? Alois — to můžeme zcela jistě připustiti bez ublížení pravdy — nenadělal ani s matkou mnoho řečí a při svém usilovném soustředování na duchovní věci měl asi dosti velikou potíž zapřádati s ní hovory o všedních věcech denního života. A tuto obtíž cítil tím více, octl-li se s matkou úplně sám, poněvadž mu pak v hovoru připadalo hlavní slovo. Kde však běželo o důležité zájmy rodinné,

jako na př. o volbu vlastního povolání nebo později o urovnání sporů rodinných, byla matka vždy první, jíž se se vším svěřoval, bylo-li třeba, ji těšil a projevoval jí tak něžnou oddanost, že může v tom býti vzorem hodného syna.

Z této sebranosti myslí a soustředěnosti na duchovní věci plynulo Aloisovo naprosté ovládání smyslů. Kdo má silně vyvinutý smysl pro vyšší hodnoty, ten přirozeně věcem méně cenným nevěnuje mnoho pozornosti. Byl-li Alois na cestách nebo šel-li procházkou po Kastilioně nebo později po Madridě, býval tak zabrán do myšlenek na Boha, že se ani nepamatoval, kudy šel. O okolí nemusil se starati, poněvadž nikdy nevycházel bez knížečího doprovodu. Tím se stalo, že ani osoby, se kterými se stýkal u dvora, nezanechaly v jeho duši trvalých dojmů a nepamatoval si jejich podoby. Říkali-li mu tedy u dvora polovážně, položertovně „nepřítel žen“, nemělo to původ v nenávisti k pokolení ženskému, nýbrž spíše v opatrné zdrželivosti z lásky k pojatým předsevzetím, o nichž ovšem jeho okolí nemělo potuchy.

Ostatně na podobné námitky o přepjatosti lze odpověděti slovy slavného německého pedagoga Foerstera. On sám si namítá: „Kam by dospělo lidstvo, kdyby si takové vzory zvolilo za směrodatné ideály životní?“

A na to odpovídá: „Nějaká upřílišení se jistě u nich nalézají, jako vůbec u všech veleduchů. Než proč pak odpouštíme veleduchům daleko raději vybočení ze zákonů mravních, než příliš velké výkony na dráze k něčemu vyššímu? Nepochybně proto, že ona vybočení nechávají nás klidnými v naší vlastní nedostatečnosti, kdežto přílišné výkony jen zvětšují onu mučivou vzdálenost mezi jejich titánskou smělostí a naší váhavou pomalostí. Ostatně o to je již postaráno, aby stromy nerostly až do nebe — jen málo lidí je povoláno k něčemu neobyčejnému“. ¹⁾)

V této době Aloisova pobytu v Casale uzrálo v jeho šlechetné duši ještě jedno předsevzetí, totiž stát se řeholníkem. Častým stykem s řeholníky, zejména barnabity, poznal jejich bohumilý život a zároveň spokojenost zračící se v celém jejich zevnějšku. A tu jak se později vyjádřil P. Ceparimu v Římě, takto u sebe rozumoval: „Vidíš, Aloisi, jaké štěstí je žít v řeholi? Tito lidé vymanili se ze všech osidel světa a jsou dalecí nebezpečí upadnout do hříchu... Nebaží po slávě, neshánějí se po nicotných statcích, ctižádost je nesžírá, nezávidějí jiným majetku; jejich radost je sloužit Bohu, jemuž sloužit je tolik jako kralovat... Odtud onen klid, ona ve-

¹⁾ Foerster, Sexualethik u. Sexualpädagogik 1910³ (str. 147).

selost, že se nebojí ani smrti ani pekla ani přísného soudu... A co ty činíš? Nač ty myslíš? Proč si také nevolíš takový život?... Postoupíš-li markrabství svému mladšímu bratru Rudolfovi, jak ses rozhodl, a při tom u něho zůstaneš, uvidíš snad leccos, co se ti nebude líbiti. Budeš-li k tomu mlčeti, svědomí ti nedá pokoje; ozveš-li se však, bude to, jako bys házel hrách na stěnu nebo vzbudíš proti sobě odpor. Ani jako světský kněz nedosáhneš cíle své tužby, neboť octneš se zrovna v týchž nebezpečích jako světští lidé, ba ještě větších než ti, kdo žijí v manželství. Zůstaneš-li ve světě, bude se ti třeba stýkati s lidmi světsky smýšlejícími a hověť jejich choutkám, doprošovat se jejich přízně. Přijmeš-li církevní hodnosti, tím více se zapleteš do světských starostí. Odmítneš-li je, budou tě považovat za paličáka a za hanbu rodiny a budou všemožně do tebe mluvit, abys je přijal“.

Po takové důkladné, všestranné úvaze bylo potřebí už jen krůčku k poslednímu rozhodnému předsevzetí: „Vstoupíš-li však do řádu, rázem zpřetrháš všecka tato pouta, uzavřeš bránu všem těmto překážkám, vymaníš se z lidských ohledů a umožníš si cestu žít v úplném vnitřním klidu a sloužit dokonale Bohu“. A Alois tento poslední krok učinil. Rozhodl se vstoupit do řádu.

Ale do kterého? V tom ještě neměl jasnosti. Ostatně ještě to nekvapilo. Jako třináctiletý hoch beztoho nemohl ještě svého úmyslu uskutečnit. Proto se také s ním dosud nikomu nesvěřil, ani otci. Věděl dobře, že to nebude bez velkých bojů. A proč již nyní si dělat zbytečné nesnáze? Prozatím se rozhodl, že bude žít tak, aby jeho život byl důstojnou přípravou na budoucí vznešené povolání.

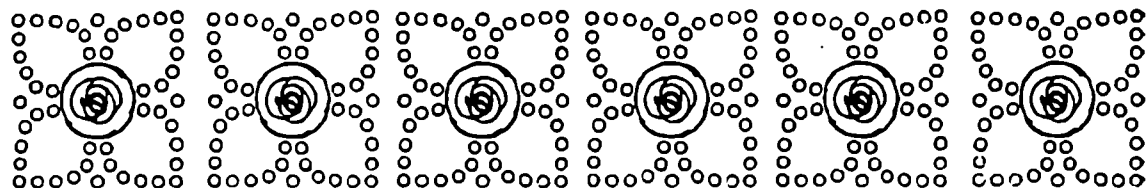
Vedle modlitby obíral se horlivě klasickými studii a činil v nich znamenité pokroky. Je příznačné pro jeho uvědomělou snahu po zušlechtění povahy, že ve volbě klasiků dával přednost spisovatelům s vážným pojmáním života, jako Plutarchovi, Senekovi, Valeriu Maximovi. Plutarch kreslí ve svých „Životopisech vynikajících mužů“ podobizny znamenitých Řeků a Římanů. Seneka, který ztělesňuje ve své osobě takřka souhrn antické moudrosti životní, hlásá ve svých spisech přísné zásady stoické moudrosti, jež jsou v některých bodech slabou ozvěnou křesťanství. Valerius Maximus přináší ve svých devíti knihách „Pamětihodných činů a řečí“ sbírku historických mravních podobizen slavných mužů. Ze všeho toho činil si Alois pilně výpisky, aby jich mohl příležitostně užít. Ještě pilněji než pohanské spisovatele čítal spisovatele du-

chovní, jako Ludvíka Granadského¹⁾, v němž nalézal vedle hřejivého tepla křesťanské zbožnosti i bohatou životní zkušenost v duchovním životě, a Lippomana²⁾. Při tom horlivě pěstoval i život modlitby a sebemrtvení. V pokoji i při pořádné zimě nedovolil, aby mu zatopili, čímž jeho ruce otekly a popukaly. Když mu na to nabízeli léky, vděčně je přijal, ale nepoužil jich. Tak se připravoval na své budoucí povolání tento mladistvý bojovník Krista krále!

¹⁾ Ludvík Granadský († 1588), slavný asketický spisovatel španělský z řádu sv. Dominika. O jeho nejslavnějším spise „Vůdce hříšníků“ (přelož. i do češtiny) praví jeden spisovatel, že přivedl na pravou cestu více zbloudilých, než obsahuje písmenek.

²⁾ Lippomano Luigi († 1559) teologický a asketický spisovatel italský. Jeho hlavní dílo byly „Životy Svatých“ v 8 svazcích.

VIII.

DOBA ZRÁNÍ.

(Z Kastilione do Španěl 1581.)

Doba pobytu v Casale schýlila se ke konci. Příčina toho? Markrabě měl ovdovělou císařovnu Marii, která se rozhodla po smrti svého chotě Maxmiliána vrátiti k svému bratru Filipu do Španěl, doprovoditi s jinými horníatskými knížaty do Madridu. Jako přísná katolička vychovaná ve Španělsku necítila se v „kacířské“ Praze doma uprostřed náboženských zmatků, v nichž její syn Rudolf hrál tak dvojakou úlohu. Mimo to měla převzít po smrti své dcery Anny, choti Filipovy, péči o osiřelá vnoučata. Císařovna vyžádala si výslovně za průvodkyni na tak dlouhé cestě Donnu Martu.

Zatím co markrabě konal přípravy na cestu do Španělska, Alois pokračoval ve svém sebezapíravém životě. Pokoj, nábytek, oblek, co měl, — vše bylo prosté, jednoduché. Zato kající život stupňoval až do krajností, takže

se dlužno divit, jak to jeho slabé tělo vydrželo. Dotavadní omezení v jídle, jak je začal v Mantově, mu nestačila. Přidal k nim tři nové postní dni — středu, pátek (na památku umučení Páně) a sobotu (ku počtě Rodičky Boží), kdy žil jen o chlebě a o vodě. O zvláštních příležitostech přidával ještě další posty. V postění zacházel konečně tak daleko, že si dával jídlo od sloužících i odvažovat, aby nepřekročil míry předem stanovené. „Jen tolik prý třeba jísti“, říkával, „kolik je nutno k zachování života, ostatní prý je zbytečné“. Ve volbě pokrmů dával přednost těm, jež méně lahodily jeho chuti.

Vedle postu konal Alois i jiné tělesné přísnosti. S počátku se bičoval týdně třikrát, později denně, ba i několikrát za den, a to mnohdy až do krve. Používal k tomu, co právě míval po ruce, řemínků nebo i řetízků. Při tom nosíval i kající pás, zdělaný z koleček od ostruh. Nezřídka vkládal si do lůžka polena, aby si i spaní znepříjemnil.

Vedle kajícího života pěstoval Alois zvýšenou měrou i život modlitby. Služebnictvo, kdykoli vešlo do jeho pokoje, zastalo jej skoro vždy na modlitbách. Nestačil mu na to již ani den. I za noci vstával a klečival v košili na studené podlaze tak dlouho, že mnohdy byl zimou všecek zkřehlý a nemohl ani povstati a se narovnat. Ovšem tímto přísným

životem přivodil si trapné bolení hlavy, jež ho již po celý život neopustilo. Než Alois nepovolil a zůstal při tom.

Jednou by to byl málem zaplatil životem. Trápen jsa bolením hlavy, šel dříve spat. Než tu se rozpomenul, že se ještě nepomodlil, jak obyčejně, kající žalmy. I dal si sluhou přinést svíčku, aby se je domodlil. Při tom usnul, od svíčky chytila se postel a začala doutnat. Alois se najednou probudí a probrav se z prvé rozespalosti zpozoruje k svému ustrnutí oheň. Vyskočí z lože, zavolá služebnictvo, než vtom již vyšlehly plameny a zachvátily celou postel. Jen včasným zakročením služebnictva, které hořící lůžko vyhodilo oknem do hradního příkopu, bylo zamezeno nebezpečí ohně. Tato příhoda, v níž Alois spatřoval zvláštní ochranu Prozřetelnosti Boží, utvrdila jej ještě více v jeho pevné důvěře v Boha, která ho podle vlastních jeho slov nikdy nezklamala, byť i běželo o věci sebe spletitější.

Než jak mohli mu rodiče trpěti tak nadlidsky přísný život? Nevěděli o tom? Snad o všem nevěděli; než co věděli, to stačilo, aby si řekli, že je to přílišné. Vždyť matce přinesli často zkrvavenou košili Aloisovu a otec sám byl několikrát svědkem krvavých stop ve světnici Aloisově, takže zvolal: „To dítě se na konec ještě zničí!“ A přece ne-

podnikli nic, aby to překazili. Otec jako otužilý voják snad se nelekal trochy krve a nepřikládal tomu velikého významu. Věděl, že Alois je dosti moudrý, aby nenahlédl, až toho bude mnoho.

Ostatně tehdejší rozmařilé století přes všecku změkčilost bylo zvyklé na podobné příklady hrdinného pokání a neomdlévalo hned při pouhé zmínce o krvi. U Aloise byly to v první řadě velké vzory, jak o nich čítal v životech svatých, jež jej nadchly k následování. Je poměrně málo svatých, o nichž by se mohlo říci, že v zevnějších přísnostech nepřekročili dle našich nynějších pojmů leckdy slušné míry. Jaké přísnosti konal jen na př. sv. Ignác hned po svém obrácení tam v jeskyni manreské. A duch Aloisův od hlavy až k patě hrdinný měl zůstat za nimi? Což neháralo jeho srdce podobnou láskou k Bohu jako jejich? Vždyť stačil mu pouhý pohled na Ukřižovaného a jeho srdce již bývalo takřka bez sebe. „O kéž bych mohl Boha milovati“, říkával, „jak toho jeho božská Velebnost zasluhuje!“ Jindy zase pravil: „Ó jaké slasti asi skýtá nebe, když již zde jediné slovo o Bohu tolik blaží!“ Proto slyšel-li vysloviti jen jméno Matky Páně, zachvívalo se jeho srdce vnitřní radostí.

S druhé strany bolelo jej, že v lidech je tak málo vděčnosti k Bohu. „Srdce mi krvácí“,

pravil jednou, „když vidím, že Bůh je tak málo milován“. Tuto myšlenku rozvedl si později podrobněji v duchovních cvičeních. „Svět je pohřížen“, napsal si tehdy, „v propast zloby; kdo usmíří hněv Všemohoucího? Kolik osob řeholních, kolik kněží nedbá svého povolání? Zdaž Bůh i nadále bude trpěti takové zpustošení svého království? Věřící olupují po celý život svou vlašností Pána Boha o jeho čest a slávu, kdo mu ji nahradí? Proto běda lidem světským, kteří odkládají s pokáním až na hodinku smrti. Běda duchovním, kteří až dosud spali! Dlužno tedy odložit všecku vlašnost a ospalost a umínit si činit pokání a věrně Bohu sloužit. Povážíme-li, že Bůh je nejvyšší dobro a že hříchem bývá zneuctíván a urážen, dospějeme k pravé zkroušenosti a lítosti. Pokání naučí nás oplakávati všechny těžké hříchy a litovati upřímně i všedních. Pokání nás dovede tak daleko, že se budeme kořiti nejen milosrdenství Božímu, jež promíjí hříchy, nýbrž že si budeme i toužebně žádati snášeti všechny tresty, jež hřích zasluhuje. A proto vlévá Bůh duším, které činí opravdové pokání, hlubokou nenávist k sobě samým, z níž zrodí se pak pevné předsevzetí, přísně se káti i zevnějšími skutky“. Alois slyšel právě tehdy o hrozných spoustách, jaké natropil šířící se protestantismus. Znesvěcené svatyně,

rozvalené kláštery, zneuctěné svátosti, hrozné odpady tolika kněží a řeholníků, to bylo ovoce „čistého“ evangelia. A vina toho? Bylo by nespravedlivé chtít z toho vinit jen rozvášněné davy, které natropily takové škody. I neutěšené poměry církevní nesly na tom značnou vinu. Církev, jsouc v područí mocných tohoto světa, nemohla svobodně vyvíjeti svou reformátorskou moc a sílu a proto namnoze zvlažněla.

A z tohoto Aloisova přesvědčení o velikosti Boží a nevďěku lidském zrodila se v něm touha nahradit čest Bohu uloupenou tuhým pokáním a úplně se věnovati jeho službě. „Proč si vlastně zakládáme na svém vysokém rodu?“ pravil kdysi k jednomu řeholníku. „Jaký pak je rozdíl mezi prachem chudáka a knížete, leč že tento jen více zapáchá?“ Proto v jeho očích byli jen ti opravdu velicí, kteří z lásky k Bohu vše opustili. „Proč vlastně všichni nevstoupí do kláštera?“ — svěřil se kdysi důvěrně matce. „I na světě i na věčnosti vedlo by se jim lépe. Krátké jsou požitky zde na světě, a kdo jim hová, má trápení v životě i ve smrti“. Proto také doma v Kastilioně rád vyhledával řeholníky, jako benediktiny nebo dominikány, kteří tam občas zavítali. U nich nalézal nejspíš porozumění pro otázky svého srdce. Zvláštní radost

mu také působilo, dostal-li od nich malé dárky na památku, jako růžence, obrázky a podobné.

Z toho ze všeho poznáváme vznešené pohnutky, jimiž se Alois řídil ve svém přísném, odříkavém životě. Nebyla za tím snaha chtít se stůj co stůj mučit nebo si ubíjet životní síly, nýbrž čistá láska k Bohu, spojená s upřímnou touhou nahraditi mu uloupenou čest a káti se za hříchy cizí. Ponechán jsa sám sobě bez vůdce, lidsky mluveno v lečcems jako začátečník v duchovním životě přestřelil, než i v té posvátné upřílišenosti ukázal obrovskou velikost duše a nezdolnou houževnatost vůle, že nad tím prostě žasneme. Což není to něco podivuhodného, že dítě třináctileté nezná vůbec překážek? Poznal-li vůli Boží, šel za ní přímo a slepě, neznaje žádných obtíží.

Díváme-li se však na kající život Aloisův ve světle Prozřetelnosti Boží, dlužno říci, že Bůh sám řídil jeho kroky nebo aspoň takový život dopustil, aby skutkem usvědčil z nepravdy lživá tvrzení tehdejších sektářů XVI. stol. Podle nich každý člověk je již od narození tak v zajetí vrozených sklonů a vášní, že se jim marně vzpírá. A tu se vynoří na světovém dějišti Alois a ukáže zhýralcům a slabochům maskujícím osobní zbabělost a slabotu pláštěm náboženství, podle jejich choutek přistřiženým, pravý opak: „Je možno jim vzdorovati a odolati, arcí je k tomu třeba

vytrvalého, neustálého boje až do smrti!“ Alois je toho nejlepším dokladem!

Z té doby máme také dopis Aloisův, který zaslal dne 21. května 1581 svému vychovateli Františku del Turco do Florencie. Zní takto:

„Drahý příteli!

Dopis Váš jsem obdržel dne 3. května 1581. Byl mně velice milý, až na to, že mne pokládáte za tak zpozdilého, abych mohl býti popuzen k hněvu a zlosti slovy, za něž jsem Vám povinen jen láskou. To se nestalo a nikdy nestane, naopak zůstanu Vám vždy nakloněn, ať jsem kdekoli“.

Co na tomto listě zvláště mile působí, je neobyčejně srdečný tón, který z něho mluví. Je vidět, že Alois při vší přísnosti k sobě dovedl býti hodně roztomilý k svému okolí. Ostatně i odjinud víme, že Alois rád projevoval svou uznanost k sloužícím malými dárky, jako růženci, obrázky, jimiž je nezřídka podílel. Obsah tohoto listu je poněkud záhadný. Mluví se v něm o jakési výtce, kterou Turco učinil Aloisovi před svým odchodem z rodiny do Florencie. Jaká to byla výtka, těžko říci. Zdá se, že markrabě dal pocítiti vychovateli jakousi nespokojenost, že málo dbá o zdraví Aloisovo a že mu trpí takové přísnosti. To asi rozmrzelo vychovatele, že se rozhodl nadobro opustiti službu a odebrati se do Florencie. Předtím však ještě

jednou ho důrazně upozornil na jeho výstředně přísný způsob života, jak to již dříve kdysi učinil, když jej viděl pobíhati v roztrhaných šatech po zámku. Ve Florencii se to asi Turcovi rozleželo v hlavě a proto poslal z Florencie omluvný dopis Aloisovi, aby mu onu dobře míněnou výtku nevykládal ve zlé. Z odpovědi Aloisovy, kterou tu máme před sebou, mohl Turco nejlépe poznati, jak ušlechtilého měl chovance a jak jej Alois miloval.

Ostatně zdá se, že tento výstup byl jen malým nedorozuměním, kterého rodina markraběcí brzo litovala. Vysvítá to z dalších dopisů Aloisových vychovateli. Dopis ze dne 1. června 1581 psal Alois „o jedné hodině v noci“ a poslal jej po zvláštním poslu, aby jistě došel. Zní takto:

„Drahý příteli! — Poslal jsem Vám již dva dopisy, jeden přes Mantovu, druhý přes Benátky. Oba obsahovaly touhu Vás spatřit, zrovna jako i tento, který Vám posílám po našem Petrovi. — Když o tom Petr uslyšel, radostí si padesátkrát poskočil. Prosím Vás tudíž, abyste zcela určitě přišel a co nejdříve se dal na cestu. Buďte ubezpečen, že svým příchodem způsobíte velikou radost mému panu otcovi“.

Za nedlouho nato, kdy přípravy na cestu do Španělska byly v plném proudu, před-

kládá Alois rodičům prosbu, aby dosavadní jeho vychovatel Turco doprovázel jej i do Španělska, což mu rodiče s radostí povolili. Aloisův dopis na Turco je z 23. června 1581 a zní takto:

„Veleslovutný a předrahý příteli!

Poněvadž se máme v brzkou odebrati s císařovnou do Španělska, prosili jsme paní máti a já pana otce o dovolení, abyste jako náš dosavadní vychovatel zůstal jím i nadále. Otec nám to přechoťně povolil a dal na jevo, že je mu to velmi milé. Proto Vás prosím, abyste co nejdříve přišel anebo se aspoň co nejdříve rozhodl, a rozhodnete-li se přijíti, abyste ihned odcestoval. Veškeré výlohy cestovní nahradí Vám otec, jakmile přijdete. Tím končím . . .“ A neuplynuly ani tři dni a Alois psal Turcovi nový list skoro téhož znění a stejně naléhavý jako předešlý.

Jak z těchto dopisů vidět, záleželo celé rodině velice na tom, aby se del Turco co nejdříve vrátil. Poznali asi teprve nyní při obsáhlých přípravách na cestu, jak zdatnou a spolehlivou sílu v něm ztratili. Vyžadovalof nemalé obezřetnosti a zkušenosti připravit vše potřebné na dalekou cestu a několikaletý pobyt v cizině pro četnou rodinu markraběcí s pěti dítkami. Že nepsal markrabě sám, lze vysvětliti asi tím, že jednak sám byl plně

zanepřázdněn, jednak že mu bylo těžto doznati své unáhlení. Jak měli naspěch, vysvítá z jiného listu samého markraběte, ve kterém se omlouvá vévodovi mantovskému, proč se nepřišel s ním osobně rozloučit. „Jeho Veličenstvo prý příliš naléhalo“.

Markraběti záleželo velice na tom, aby vše dopadlo k úplné spokojenosti císařovnině. Chtěl tím také splatit Filipovi dluh vděčnosti. Vždyť jeho kariéra začala právě na dvoře španělském, v jehož záři slunil se nyní celý jeho rod. Filip byl pokládán tehdy za nejmnocnějšího vladaře, jehož dvůr měl podivuhodnou přitažlivost. Mimo to skýtala se mu tím vhodná příležitost zase o několik stupínků povznést svůj rod. A skutečně Alois a Rudolf byli vyhlédnutí za pážata korunního prince Diega. Dcera Isabella měla se dostat do dvorní družiny princezny Kláry Eugenie, u jejíž matky markraběnka sama byla kdysi dvorní dámou. Markrabě zastával pak službu královského velkokomoří.

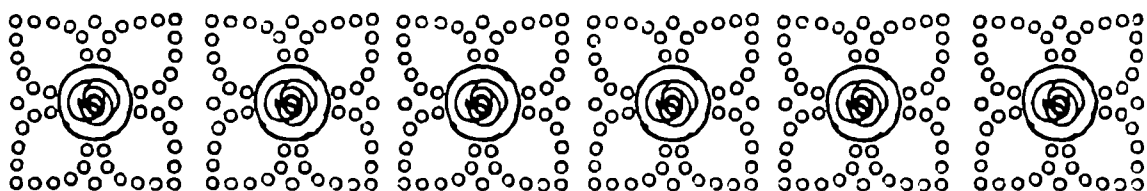
Císařovna odcestovala z Prahy dne 1. srpna 1581 a přibyla do Vídně dne 10. srpna, kdež se zdržela u svých příbuzných až do konce měsíce. Odtud se ubírala přes Štýrský Hradec, Celovec do Innomostí. V Padově byla dne 26. září, kde se k její družině pravděpodobně připojil Don Ferdinand se svou rodinou. Zdali již tehdy byl také u mar-

kraběte vychovatel Aloisův del Turco, je nejisto. Jistě byl s nimi již ve Veroně. V Lodi přivítal arcikněžnu arcibiskup milánský Karel Borromejský. Do Janova dorazil průvod dne 16. října, odkudž pro rozbouřené moře odplul teprve 8. listopadu. Na další cestě navštívila císařovna Marseille, kdež v katedrále uctila se svou družinou ostatky sv. Maří Magdaleny. Odtud vykonala pout ještě do Saint-Baume, kdež ukazují světnici světice, v níž prý přebývala. V Barceloně se zdrželi od 6. do 22. ledna. V té době zajeli si do poutního místa Montserratu, kdež ve vysokých Pyrenejích je památná svatyně Matky Boží. Zde kdysi probděl před milostným obrazem sv. Ignác po svém obrácení celou noc a pak zavěsil před ním svou zbraň na důkaz, že od nynějška náleží cele Bohu. Vše to bylo pro Aloise jistě hojnou látkou k přemýšlení a k náboženskému zvroucnění! V Saragosse onemocněl markrabě na pakostnici a zůstal tam s rodinou. Zatím průvod dorazil dne 3. března 1582 do Madridu.

Filip meškal při příchodu císařovnině do Madridu v Portugalsku, aby po smrti posledního krále uplatnil své nároky na tuto zemi. Proto ani císařovna se nezdržela dlouho v Madridu, nýbrž po několika dnech odcestovala za Filipem do Portugalska. Zpožděný markrabě dospěl do Madridu teprve někdy

v první polovici května, odkudž se dne 19. května vydal na další cestu za králem do Portugalska. Alois zůstal na dvoře v Madridě, poněvadž král před vtrhnutím do Portugalska odeslal tam děti k vůli bezpečí. V Portugalsku zůstal král až do 11. února 1583. Z toho je patrné, co dlužno soudit o tvrzení většiny životopisců, že Alois skoro denně navštěvoval s princem Diegem císařovnu. Na tyto návštěvy zbývá ve skutečnosti jen několik dní, co se císařovna přechodně zdržela v Madridě. Vždyť osm měsíců nato byl korunní princ již mrtev, jak později uvidíme.

IX.

KONEČNÁ VOLBA STAVU.

(Madrid 1582--1584.)

Madrid, dříve nepatrné město provinciální, stalo se hlavně světodějným vlivem Filipa II. městem světového jména. Roku 1563, kdy si je Filip zvolil za sídelní město, mělo sotva 12.000 obyvatel, na sklonku jeho vlády již na 300.000. Nádherné paláce, mosty, vodovody, nemocnice, museum, arsenál dodávaly mu světové pověsti, takže se tehdy ve Španělsku říkalo: „Je-li řeč o Madridě, celý svět mlčky naslouchá“. Královský dvůr byl všeobecně pokládán za nejskvělejší v celé Evropě a za sídlo nejvybranějšího mravu dvorského. Přes 1500 osob náleželo k dvorní družině a na 300 osob čítala osobní stráž panovnická.

Ač Filip II. obklopil svůj dvůr takovým leskem a přepychem, žil sám zcela prostě. Prostý sametový kabátec beze všech ozdob kromě zlatého rouna byl jeho obyčejný oblek.

V chování byl neobyčejně vážný, až upjatý, což vtisklo i celému životu dvorskému ráz jakési vážnosti a povýšené obřadnosti. V tomto prostředí octl se Alois příchodem k panovníckému dvoru. Ovšem bujelo tam vedle zevní mravopočestnosti i hojně šplhalství a podlízavosti s rušnou zahálčivostí a nízkým sobectvím. Při příchodu Aloisově do Madridu meškal král právě v Portugalsku, aby si obhájl práva na tuto zemi.

Alois a Rudolf stali se na dvoře pážaty prvního řádu mladistvého korunního prince Jakuba. Jejich úkolem bylo všude jej doprovázeti, obsluhovati, s ním si hráti, při čemž se jim dostávalo i přiměřeného vychování. Poněvadž korunnímu princovi bylo teprve 7 let, učil se Alois zvlášť, a to podle tehdejšího studijního řádu matematice, hvězdářství a některým odvětvím filosofie, jako logice¹⁾ a theodiceí²⁾. Při tom se zdokonaľoval ve španělské řeči a čítal pilně Písmo sv. Četba rytířských románů, jež tehdy byly v módě, zejména u dívčí mládeže, nenalézala u něho obliby. Román, který mu dali, aby se cvičil ve španělské řeči, letěl brzo do peci. Také šermu a tanci, na něž se tehdy v dvorských

¹⁾ Logika je ona část filosofie, která podává zákony správného myšlení.

²⁾ Theodicea podává nauku o Bohu, pokud přirozený rozum může dospěti k poznání Boha.

kruzích kladla velká váha, uměl se dovedně vyhnouti.

Jaké pokroky činil ve studiích, o tom máme malý obrázek z tehdejšího jeho života. Ve školách jesuitských pěstovaly se hned od prvopočátku t. zv. disputace. Některý žák, určený k tomu zvlášť jako obhájce, vyložil stručně jednu nebo více pouček z předneseného učiva, načež dva nebo i více odpůrců (opponentů) přednesenou nauku napadlo a se všech stran na ni útočilo. Úkolem obhájcovým bylo všecky tyto námitky vyvrátiti nebo aspoň uvést na pravou míru. Takové disputace konaly se několikrát týdně, aby se učivo procvičilo a zároveň aby se učitel ujistil, zda žáci probranou látku ovládají. Mimo tyto týdenní disputace bývaly občas slavnostní z větších oddílů přednesené látky, k nimž bývali zváni i vznešení hosté. Tyto disputace se neobyčejně osvědčily jako výborná škola řečnické pohotovosti a pojmové ujasněnosti. Podobná disputace theologická konala se tehdy také v universitním městě Alcalà za řízení slavného jesuity P. Gabriela Vasqueza, který později byl Aloisovým profesorem v Římě. Alois, který byl náhodou při ní, byl vyzván, aby do ní jako protivník zasáhl. Alois neváhal a se značnou dialektickou obratností snažil se dokázat, že ta-

jemství Nejsv. Trojice lze poznati i přirozeným rozumem bez zjevení.

Na dvoře zachoval si Alois otevřenou přímost a nezávislost v úsudku a jednání i vůči svému mladistvému pánu. Když jednou královský princ stál u otevřeného okna a horšil se rozverně na ostrý vítr, který mu dul do tváře, ulevuje si při tom slovy: „Pitomý větře, já ti poručím, přestaň!“, odvětil mu pevně, ale s klidem Alois: „Výsosti, lidem můžete poroučet a poslechnou Vás, ale rozkaceným žvlům — to může jen Bůh, a toho musíte i Vy poslouchati!“ Tato odvážná slova donesla se i k Filipovi II., který v nich neviděl leč moudrou sprchu na nemístnou rozvernost svého synka. Podobně choval se i k ostatnímu okolí, takže se nikdo neodvážil v jeho přítomnosti pronésti neslušného slova. Říkali o něm: „Zdá se, jako by mladý markrabě nebyl ani z těla a z krve“. Takovou úctu vzbuzovala u nich jeho vážnost a mužná odhodlanost.

V tak rušném prostředí nemohl se Alois, jak se samo sebou rozumí, vyhnouti všem roztržitostem života dvorského. Španělskou zvláštností jsou t. zv. býčí zápasy. Právě za Filipa II. bývaly takovéto zápasy v době letní často pořádány, aby prý se tím pěstil rytířský duch v národě. A tu když také Alois jednou těmto zápasům přihlížel s bal-

konu domu na Piazza major, přeskočil rozzuřený tygr ohradu a hnál se rovnou do domu, v němž byl Alois. Na štěstí vrazil tam do sklepa, kde byl spoután a učiněn neškodným.

Na dvoře zpozoroval brzo Alois k svému zděšení, že služba u korunního prince a život dvorský přinášejí mu mnoho roztržitostí v duchovním životě. Nedařila se mu modlitba tou měrou jako v zátíší kastilionském, ba ani k sv. svátostem nemohl tak často přistupovati, jak by si byl přál. Tuto obtíž sama Prozřetelnost Boží brzo nejlépe rozřešila ve prospěch Aloisův. Korunní princ totiž, k jehož službě byl Alois ustanoven, dostal spalničky a již dne 21. listopadu 1582 jím podlehl. Alois doprovodil mrtvolu svého pána k poslednímu odpočinku do královské hrobky v Escorialu. Tato obrovská, celým provedením ponurá stavba, uprostřed holých rozeklaných hor, s královským palácem a klášterem sv. Vavřince, byla vystavena za Filipa II. v podobě rožně, na němž byl sv. Vavřinec umučen. Zdaž něco jiného mohlo Aloisovi výmluvněji hlásati vrátnost a míjivost všeho pozemského nežli zhroucení tak mladého života, k němuž celé Španělsko připínalo smělé naděje?

Smrtí korunního prince byl Alois více uvolněn od dvorského života a mohl se

úsilněji oddávati studiu a duchovnímu životu. Dvorský lesk a nádhera nechávaly jej úplně chladným. Toto zhrdání dvorským pozlátkem jevílo se zejména v jeho zevnějšku. Šatil se zcela prostě, takže se jeho úbor podivně odrážel od honosné nádhery okolí. Když mu je bylo vytýkáno, říkával: „Takové věci sluší světu a ne tomu, kdo se rozhodl sloužiti Bohu“. Ani otec, který se často horšil nad takovým zanedbáváním zevnějšku, pokládaje je za zahazování vlastního rodu, v tom valně nepořídil. Zato služebnictvu nečinil Alois obtíží, když se šatilo podle dvorských zvyklostí.

V té době dostala se Aloisovi do rukou kniha o sebranosti myslí od ctih. Ludvíka Granadského O. Pr., která měla veliký vliv na další vývoj duchovního života Aloisova. Co Alois četl o důležitosti sebranosti myslí při modlitbě, to začal také hned prakticky cvičiti. Modlil se, a zpozoroval-li, že byl roztržitý, začal znova a neustal, dokud se ne-
uvaroval všeliké roztržitosti. Tak někdy 4—5 hodin vytrval na modlitbách kleče bez podpírání. Aby nebyl okolím v modlitbě rušen, uchyloval se někdy do dřevníku, oddávaje se tam po libosti modlitbě. Tím utržil si leckdy výtku svých přátel, kteří jej marně hledali; než Alois nedbal toho a časem měl úplně od nich pokoj. Také rodiče se pomalu s tím spřátelili.

Jaký život vedl tehdy Alois na dvoře, o tom máme hodnověrné svědectví z úst jeho tehdejšího zpovědníka P. Ferdinanda Paterno z Tov. Ježíšova. Chválí na něm „usedlost mravů, zralost úsudku a moudrost v jednání, takže se více podobá starci než hochu. Z té duše nenáviděl jakékoli zahálky, zaměstnává se vždy něčím užitečným, zvláště čtením Písma sv. V řeči byl tak obezřetný, že se nikdy ani dost málo nedotkl cti bližního“.

Tyto osobní přednosti Aloisovy našly ocenění i na dvoře. Když se král Filip po úspěšné výpravě do Portugal vracel dne 28. března 1583 vítězoslavně do Madridu, byl vyhlédnut právě Alois, aby jej přivítal latinskou řečí. Tato řeč, jejíž znění máme zachováno, nese pečeť tehdejších humanistických studií. Slohem poněkud nabubřelým vynáší především zásluhy předchůdců Fílipových o udržení a rozšíření katolické víry a pak přechází k výčtu vlastních vítězství Filipových nad nepřáteli, při čemž zdůrazňuje zejména spravedlnost jeho válek a lidumilnost v nakládání s poraženými. Z celé řeči je patrné, že mluví tu ten, jemuž poklad víry je nade všecko a proto neskrblí upřímnými díky vládci, jenž se tolik zasloužil o uhájení tohoto pokladu. Že Filip při nesporných zásluhách o hájení katolické víry leckdy překročil slušnou míru a zasahoval příliš samovolně i do práv

církve, je z církevních dějin známo; než Aloisovým úkolem bylo vítat, ne kritisovat, což ostatně nesrovnávalo se ani se slavnostním okamžikem ani nebylo v moci Aloisově.

Tak vyrůstal Alois uprostřed lesku a přepychu, zůstáváje nedotčen zhoubnými vlivy, jež chovalo pro mladé duše prostředí dvorské. Alois žil jen svým ideálům a je to příznačné pro jeho vyspělost a vážné životní nazírání, že v popředí všech otázek byla mu stále otázka budoucího povolání. Pro stav řeholní, jak jsme viděli, rozhodl se již v Casale. „Než v kterém řeholním řádě chce mne míti Bůh?“ — to byla nyní jeho prvá a nejnaléhavější starost. Všecky řády, jak známo, sledují týž cíl, totiž spěti k dokonalosti, která záleží v lásce k Bohu. Všecky zavazují se k tomu cíli trojím slibem — chudoby, čistoty a poslušnosti, aby odvalily hlavní překážky trojí žádostivosti na cestě k dokonalosti. Různost mezi nimi vzniká teprve tam, kde běží o volbu prostředků, jakými chtějí onoho cíle dosíci. Tak rozjímavé řády oddávají se výlučně modlitbě a životu kajícímu v odloučenosti od světa. Řády karitativní věnují se hlavně skutkům tělesného milosrdenství. Konečně řády smíšené nebo apoštolské hledí si vedle vlastního posvěcování i spásy svých bližních tím, že vykonávají úkony kněžské (kázání, zpovídání a p.).

Aloisovi se s počátku nejvíce zamlouval řád františkánský s přísnou kázní, který tehdy slynul duchem chudoby a odříkavým způsobem života a ve Španělsku krásně působil. Generálním představeným jeho byl tehda František Gonzaga, příbuzný Aloisův, který jako visitátor řádu právě tenkrát meškal ve Španělsku. I svěřil se s tím Alois své matce, kterou obyčejně nejdříve zasvěcoval do všech tajných záměrů své duše. Ta ho od jeho úmyslu s ohledem na jeho otřesené zdraví a tuhý způsob života v řádě zrazovala, což Alois snadno uznal. Neměl by tedy vstoupit do nějakého řádu s pokleslou kázní a přičinit se o její obnovení? Měl v tom zářný příklad ve sv. Karlu Borromejském, velkém reformátoru církevního života v Itálii, a pak ve sv. Terezii, která pokleslý řád karmelitský povznesla k takovému rozkvětu. I s touto možností počítal. Než volá ho k tomu Bůh a neohrozí tím své vlastní spásy? Pro tuto nejistotu s toho sešlo.

Také řády rozjímavé měly pro Aloise zvláštní kouzlo. Žítí v samotě lesní, oslavovati Boha velebnými zpěvy, oddávati se po vůli přemítání o věcech nebeských, lahodilo jeho dumavé duši. Avšak v jeho nadrech bilo také apoštolské srdce, jež prahlo po spáse bližních. Což nekolovala v jeho žilách horká krev Gonzagů, kteří tak činně zasa-

hovali do běhu života veřejného? Neměl aspoň tolik vykonat pro Boha a spásu duší, co oni podnikali pro oslavu svého rodu? Mimo to již dříve čítal se zálibou zprávy z misií a takový život se mu zamlouval. A právě tehdy členové onoho řádu, o nichž tak často čítal v misiích, byli voláni do různých měst v Itálii a ve Španělsku, aby zakládali školy nebo pracovali v duchovní správě. Všude šla o nich nejlepší pověst. Ani osočování, očerňování, jimž byli hned od prvo počátku své činnosti vydáni, nezůstaly bez příznivého vlivu na jejich popularitu. Slyšel také o zakladateli tohoto řádu, Ignáci z Loyoly, který právě tak, jako byl z urozeného rodu, dovedl s urozeností sobě vrozenou šlapat slávu světskou, jen aby vyvýšil Boha.

To vše asi upoutalo pozornost Aloisovu na Tovaryšstvo Ježíšovo. V něm také nalézal vše, po čem toužil. Řeholní kázeň byla v plném květu, jak se na vlastní oči mohl několikrát přesvědčit. Členové toho řádu zavazovali se zvláštním slibem, že nepřijmou církevních hodností a důstojenství. Všude jinde byl by obtěžován podobnými nabídkami, poněvadž vyšší církevní hodnosti byly po většině udělovány světským knížatům. Také činnost řádu ve školách, na kazatelně, v misiích se mu zamlouvala a uspokojovala jeho apoštolské

tužby. Po delším uvažování klonil se k tomu, že vstoupí do Tovaryšstva Ježíšova.

Než je to také vůle Boží? Alois spojil na ten úmysl s úvahou i horlivou modlitbu, vzýváje zvláště Matku Boží, aby mu v té věci vyprosila potřebnou jasnost. Na svátek pak Nanebevzetí Rodičky Boží r. 1583 přistoupil k svatému přijímání a po něm vroucně se modlil u oltáře Matky Páně. A tu se mu zdálo, jako by slyšel v nitru tajemný hlas: „Dobře jsi volil, staň se jen jesuitou!“ Aby snad nebyl ošálen sebeklamem, oznámil celou tu záležitost ještě toho dne svému zpovědníkovi P. Paternovi. Zpovědník, prozkoumav celý duševní pochod Aloisův a zásady, jimiž se při tom řídil, mohl k upřímné radosti Aloisově jen volbu jeho schváliti. Než zbývalo ještě jedno nešťastné „ale“. „Ale co tomu řekne otec? Bude s tím souhlasiti? A přece bez jeho svolení není naděje na přijetí do řádu!“ Toho hořkého pelyňku musil zpovědník Aloisovi nalíti do kalichu radosti.

Alois ovšem tušil asi sám, jaké ho čekají boje s otcem. Než přes to bylo nezvratné jeho rozhodnutí státi se jesuitou. Bůh, který jej již tolikrát vyslyšel, začkoli jej prosil, vyslyší jej i nyní. Tím si byl jist!

Od P. Paterna šel Alois přímo k matce, aby se jí svěřil se svým úmyslem. A Donna Marta? Nepřekvapilo ji to. Ba naopak vroucně

děkovala Bohu za tak velikou milost a s radostí byla ochotna obětovati mu své dítě.

A otec? Na štěstí se matka sama uvolila, že mu to přednese a snese první bouři, již předvídala. A skutečně markrabě byl touto zprávou jako omráčen. „V tom má jistě matka sama prsty“, tak a podobně se dohadoval, „má raději mladšího Rudolfa a proto by mu ráda zachovala markrabství“. Ale všechny tyto dohady otcovy brzo sám Alois rozptýlil, oznámiv otci, že toto předsevzetí je kvítko vyrostlé v jeho vlastní zahrádce. Otec znova zuřil. „Dám tě svléci a zmrskati, jestliže mi ještě jednou s takovou přijdeš!“ Alois měl na to jen jednu odpověď: „Dej Bůh, abych mohl něco z lásky k němu trpět!“

Hněv bývá podezíravý, nedůvěřivý. V otci bouřilo několik dní a tu v rozpálené obrazotvornosti spřádal různé dohady, odkud ty myšlenky Aloisovy. „To jistě ten jeho zpovědník nasadil mu červa do hlavy“. I dal si zavolati P. Paterna a trpce mu vyčítal, že jej jako otce připravil o poslední naději a učinil jej nešťastným. „Jasnosti“, mohl mu se svědomím zcela klidným odpověděti zpovědník, „já sám teprve před několika dny jsem se dověděl o tomto rozhodnutí Aloisově. Ovšem musím se přiznati, že při jeho zbožném životě toto rozhodnutí mne nikterak

nepřekvapuje“. Zpovědníkova rozšafná, umírněná odpověď značně uklidnila markraběte. Obrátiv se pak k Aloisovi pravil mu: „Když již chceš do řehole, vol si aspoň takovou, kde bys mohl dojít církvních hodností!“ „Otče“, odpověděl na to Alois, „to právě mne táhlo do Tovaryšstva Ježíšova, že je zde jednou pro vždy zařasena cesta ke všem církvním hodnostem. Kdybych toužil po důstojenstvích, držel bych se svého markrabství a nezaměřoval bych jisté za nejisté“.

Po odchodu zpovědníkově markraběti přece pořád nešlo do hlavy, že by to vše pocházelo z Aloise. „Snad je to chytrý úskok, aby mne odvrátil od karbanu“ — pomyslí si a svědomí mu hned připomnělo několik tisíc skudů, jež právě v poslední době v hráčské horečce zase prohrál. Ovšem Aloise to trápilo, jak si také na to svému okolí postěžoval, než nešlo mu při tom tolik o peníze, jako spíše o to, že se tím uráží Bůh. Když však Alois stále naléhal a opakoval: „Bůh mne volá do řádu, jeho hlasu dlužno uposlechnouti“, poznal sám, že neběží tu o nějaké zevní vlivy, nýbrž že Alois opravdu cítí se Bohem do řádu volán. V tomto přesvědčení utvrdil otce ještě více pokrevní příbuzný a dobrý přítel, P. František Gonzaga, generál řádu františkánského, který právě tehdy visitoval řádové kláštery ve Španělsku.

Když mu otec vyložil svůj kříž, promluvil si generál s Aloisem o jeho povolání a po delší rozmluvě s ním řekl otevřeně otci, že zde o pravém povolání nelze pochybovati.

Markrabě tedy po tolika makavých důkazech nemohl uzavíratí svých očí holé pravdě, třebaš i nepříjemné; než přes to zdráhal se pronésti poslední „ano“. Místo toho utěšoval Aloise jen planými sliby. V této trapné nejistotě odhodlal se Alois k smělému činu. Když byl jednou s Rudolfem a několika společníky na návštěvě v koleji jesuitské, obrátil se najednou k Rudolfovi a společníkům se slovy: „Jděte domů a oznamte otci, že tu již zůstanu“. Markrabě zase tehdy trpěl pakostnicí. Jakmile to uslyšel, hned poslal jednoho ze svých radů Dr. Petrociniho k Aloisovi se vzkazem, aby se ihned vrátil. „Co se má státi zítra“, dal otci vyříditi Alois, „ať se stane hned! A proto ať prý mu udělá radost a nechá ho jen v klášteře“. Tato troufalost zdála se otci již přílišná a proto bez meškání kázal Aloisovi, aby se ihned vrátil. Alois uposlechl.

Nyní nevěděl si markrabě jiné rady, leč aby se ještě jednou pokusil skrze svého příbuzného františkánského generála P. Františka Gonzagu Aloisovi to vymluvit. Než u toho nepochodil. „Můj řeholní stav a mé svědomí mi zakazují stavět se proti zjevné

vůli Boží“, zněla jeho jasná a rozhodná odpověď. „Tedy jej aspoň přimějte“, naléhal dále markrabě, „aby odložil vstup, až se vrátíme do Italie“. Generál postřehl v tom hned čertovo kopýtko. I jemu kdysi tak namlouvali příbuzní, aby nevstupoval do řádu v Madridě, kde meškal na dvoře královském, nýbrž až se vrátí do Italie, chtějíce jej oddalováním jen zvrátiti v úmyslu státi se františkánem. Proto ani na to nepřistoupil. Jediné, nač se uvolil, bylo, že prostě přednese přání otcovo Aloisovi beze všeho přemlouvání a naléhání. Alois v tom také otcově žádosti vyhověl, ač tušil, že jej teprve v Italii čeká tuhý boj. Než v tom spoléhal na pomoc Boží. Prozatím byl markrabě s výsledkem svého úsilí spokojen. „Co odloženo, jako by způli pohřbeno“, myslil si. Ovšem v tom se pořádně mýlil. To ještě neznal dobře Aloisovu vytrvalost a houževnatost.

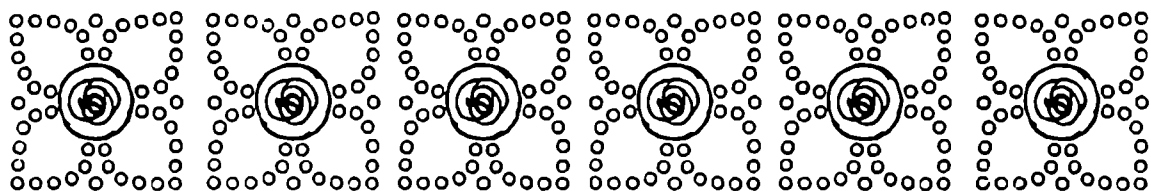
V létě roku 1584 vydala se rodina markraběcí na zpáteční cestu do Italie. Použila lodi admirála španělského loďstva Dona Ondřeje Doria. Jen dcera Isabella zůstala ještě na dvoře španělském ve družině princezny. K veliké radosti Aloisově jel s nimi také P. František Gonzaga, který skončiv visitaci španělských klášterů františkánských bral se zpět domů. To byla zase pro Aloise pochoutka, že si s ním mohl častěji promluvit o duchovních

věcech! Předkládal mu různé dotazy stran Písma sv. a radil se s ním v obtížích duchovního života.

Když pluli zálivem Lyonským, objevily se na obzoru lodi alžírských námořních loupežníků. „To by byla přece jen veliká milost“, myslil Alois, „kdybychom tak mohli umřít jako mučedníci pro víru!“ — Jednou naleznuv na břehu v písku kamének podivně zkrvavený, připomínající mu rány Kristovy, přinesl jej hned k matce a pravil: „Hle, co mi dal nebeský Otec nalézti; a můj otec pořád nechce, abych byl řeholníkem“. Ještě dlouho později uchovával jej jako vzácnou památku.

Dne 28. července zakotvila loď v Janově a markrabě bral se dále s rodinou do Kastilione.

X.

RŮZNÉ ZKOUŠKY, KDO S KOHO.

(Cesta po Italii — Kastilione 1584.)

V Kastilioně čekaly Aloise tuhé boje. Otec chtěl jej stůj co stůj zvrátit v jeho úmyslu vstoupit do Tovaryšstva Ježíšova. Vynalézávost jeho v té příčině byla až podivuhodná, třebaš nebyla vždy, jak by se dalo čekat od kavalíra, dosti čestná. Nejprve chtěl mu jeho předsevzetí vyhnati z hlavy průtahy a odklady. „Pošlu jej na dvory“, pomyslil si, „do omamné společnosti dvorské, tam snad přijde na jiné myšlenky“. Vypravil ho tedy s Rudolfem, aby navštívili přední dvory italské. K tomu konci dal jim zhotoviti nádherný dvorní úbor, aby i po té stránce důstojně zastupovali markraběte. Bystrý Alois hned prohlédl záludný záměr otcův. Uposlechl a šel, ale proti otcově moudrosti tohoto světa postavil moudrost dítek Božích. Vystupoval na dvorech všude jen v prostém

černém šatě a za živý svět nedal se pohnouti, aby si oblekl přepychový úbor.

Navštívili po řadě dvory ve Ferraře, Mantově, Turině, Florencii a Parmě. Ač všude byli s velkými poctami vítáni a byly pořádány na jejich počest různé slavnosti, přece se Alois nijak neuchyloval od obvyklého způsobu života. Byl-li v městě dům Tovařystva Ježíšova, bývala prvá jeho cesta po úředních uvítacích slavnostech k jezuitům. Tam nejprve šel se do domácí kaple poklonit svátostnému Spasiteli a pak se s nimi bavil ponejvíce o duchovních věcech. Duchovní cvičení konal pravidelně jako doma, Nebylo-li v pokoji, kde právě meškal, kříže, nakreslil si jej černí na papíře a modlil se před ním.

Jednu takovou návštěvu v domě noviciátním v Novellaře popisuje očitý svědek takto: „Byl jsem novicem Tov. Jež. v Novellaře, když tam zavítali Alois a jeho bratr s družinou. Panstvo z města, které bylo spřízněno s rodinou Gonzagů, uvítalo je s velkými poctami. Zpozoroval jsem, že Rudolf, který byl vytáhlejší a nádherněji ošacen, dával vždy přednost Aloisovi a šel za ním. Mnoho lidí se přišlo podívat na Aloise, a to nejen proto, že byl dědičným princem, nýbrž poněvadž jej předcházela pověst svatosti a že chce vstoupit do kláštera. My novicové stáli jsme

na dvoře v řadách, když Alois s družinou vstoupil. Skromnost a svatost, která z něho vyzařovala, naplnila mne k němu takovou úctou, že jsem se jen stěží odvážil naň pohlédnouti. Vědomí, že chce vstoupit do našeho řádu, třebas to pro různé překážky nemohl dosud provést, naplnilo nás velikou útěchou a utvrdilo nás v povolání“.

V Turině ubytoval se Alois u arcibiskupa Jeronyma della Rovere, s nímž byl spřízněn po matce. Tam se přihodila zajímavá epizoda, která krásně osvětluje charakter Aloisův. Ve společnosti mladých šlechticů dovoloval si tu sedmdesátiletý žvanil neslušné žerty. Ale se zlou se potázal. „Nestydíte se“, obořil se na něho Alois, „tak starý a urozený pán, mluvit před mladými lidmi takové řeči? Nevíte, že špatné řeči kazí dobré mravy?“ Stařec stál tu před mladým světem jako opářen a Alois jako hrdina. Nato vzal duchovní knihu a opustil společnost. — Neménší ráznost dokázal Alois i v Chieri u svého strýce Herkula Tana. Po skvělé hostině měla býti i taneční zábava. Alois chtěl se jí zprvu úplně vyhnouti; než konečně se uvolil, že na ni půjde s podmínkou, nebude-li nucen tancovat. Sotva však vkročil do síně, již se k němu přitočila dáma a prosila jej o tanec. Alois neřekl ani slova, vstal a odešel nadobro rozmrzen. Strýc šel jej za chvíli hledat

a po dlouhém hledání našel je konečně v koutě v čeledníku, kde byl pohřben do vroucí modlitby. Jen nahlédl, a aby je nerušil, zase se vzdálil.

Tak skončily návštěvy na dvorech italských novým vítězstvím Aloisovým. Splnila se tu na něm slova Písma sv.: „Těm, kteří milují Boha, všecky věci napomáhají k dobrému“. (Řím 8. 28.) Jeho předsevzetí bylo jen pevnější, odhodlanější!

Co teď učiní markrabě? Bude moci ještě něco rozumného namítati proti konečnému provedení jeho životního záměru? Aloisovi bylo již 17 let a tedy ani po té stránce nebylo rozumných námitek. Markrabě volil nyní zase jinou taktiku, stejně nebezpečnou, ne-li nebezpečnější. Alois musí býti přemluven a zpracován vážnými vlivnými osobami. Při tom si markrabě hrál na schovávanou. Najednou se objevil v Kastilioně na dvoře biskup, poslaný od vévody mantovského, hlavy to Gonzagů, který s celou výmluvností, jak to jen dovedl, snažil se Aloise přesvědčiti, když již chce býti mermomocí duchovním, aby se stal aspoň světským knězem, ne jesuitou. Jako světský kněz může prý daleko více vykonat pro čest a slávu Boží než řeholník. Jen ať se podívá na Karla Borromejského! O církevní hodnosti a obročích také prý nebude potíže, o to prý se již vévoda

svým vlivem zasadí, jak to učinil u kardinála Vincence a Scipiona Gonzaga. A vévoda to skutečně uměl. Kolovala o něm podařená anekdota. Kdysi prý se o něm vyjádřil papež Rehoř XIII., kdyby byli na světě tři tací žadonilové jako vévoda Vilém, že by se musil poděkovati. Alois nabídku vévodovu s díky odmítl a vzkázal mu, že právě to jej pudí do řádu Tovaryšstva Ježíšova, že si tím zatarasí cestu ke všem církevním hodnostem. Jeho jediným pokladem je prý Bůh, jen jemu chce sloužit! — Podobného odbytí dostalo se od Aloise i jeho strýci Alfonsu Gonzagovi, po němž měl Alois dědit léno Castelfoffredo.

Když markrabě nic nepořídil touto cestou, hledal jinou. Poslal na Aloise kohosi z příbuzenstva, aby mu hodně zhaněl Tovaryšstvo Ježíšovo. A o zbraň nebylo potíží. Jesuité měli hned od prvopočátku vedle přátel všude též hojně nepřátel. Byli to jednak sektáři, kteří viděli v nich nejnebezpečnější odpůrce, jednak i katolíci z církve „spící“, kteří byli jejich naléháním a troubením na poplach vyrušováni z libého spánku nečinnosti. Od obojích byli o nich roztrušovány namnoze hrůzostrašné historie.

A právě tehdy naskytla se vhodná příležitost zase je znovu ohřívati. Co se nestalo? V Mantově chtěl kardinál Herkules již dávno

založiti kolej jesuitskou; než pro zaujatost vévodovu proti jesuitům dosud k tomu nedošlo. Konečně r. 1584 věc se chýlila k uskutečnění. Vévoda přikázal jesuitům kostel sv. Salvatora a chystal se skoupit okolní budovy pro příští kolej. Na neštěstí stála tu v cestě židovská synagoga. Židé spustili takový rámus, že vévoda uznal za moudřejší, upustit od původního plánu a poohlédnouti se po jiném místě. Zato židé byli nuceni značnějším obnosem přispěti na stavbu nové koleje. Pravděpodobně při této příležitosti byly vybrakovány všechny zbraně proti jesuitům, staré i nové, jen aby Aloisovi zašla chuť k nim vstoupit. Raději ať prý jde ke kapucínům nebo kartusiánům, jen ne k jesuitům. Než vše bylo marné. Alois byl příliš vážný a pravdymilovný, aby uvěřil všelijakým klepům, čpícím na sto honů nepravdou.

Ani arcikněz kastilionský Jan Pastorio nezůstal ušetřen nevděčné úlohy, aby byl pokušitelem Aloisovým. Ale Alois přesvědčil jej tak pádnými důvody, že se ze Šavla stal Pavel a od té chvíle nejhorlivější zastánce Aloisův u otce. — Nejinak se vedlo i slavnému kazateli Františku Panigarolovi z řádu sv. Františka. „Hrál jsem“ — řekl později jednomu kardinálovi — „úlohu ďábla pokušitele a činil jsem se, seč jsem byl, ale Alois zůstal pevný, nezviklaný“.

Po tolika marných pokusech chtěl zkoušeti na Aloisovi stěstí ještě markrabě sám, který dotud zůstával v pozadí. „Nešlo-li to po dobrém, zkusím to po zlém“ — řekl si a dal si zavolati Aloise. Právě tehdy byl zase trápen pakostnicí a byl v lůžku. „Což tedy, jak ses rozhodl?“ — začal hned zpříma. „Zrovna jako dříve“ — odpověděl uctivě a rozhodně Alois — „chci vstoupit do Tovaryšstva“. Tato rozhodná odpověď Aloisova strašně rozčilila markraběte. „Táhni a nechod mi ani na oči!“ — znělo to jako kletba z úst otcových. Alois pojal tuto hrozbu vážně. Markrabě měl nedaleko Kastilione ve vinohradě letohrádek, hned vedle kláštera františkánského Santa Maria. Tam si dal Alois vše potřebné donést a trávil tam život v ústraní na modlitbách a v tuhém pokání.

Po několika dnech markrabě, který ještě pořád byl upoután na lůžko, tázal se po Aloisovi. „Již několik dní mešká na letohrádku“, dostalo se mu v odpověď. Že se to markraběti dříve nedoneslo, vysvětluje se tím, že každý se ho bál jakkoli rozčilovati. „Hned ho zavolejte!“ — zněl hrozivě rozkaz markrabího, který nevěstil nic dobrého. Když se Alois dostavil, pustil se do něho znova a nadal mu vzpurníků a tvrdohlavců. „Otče“, odpověděl na to klidně a odměřeně Alois, „nic jiného jsem neučinil, než co jste přikazoval“.

Když na něho otec vychrlil ještě celou spoustu hrozeb a nadávek, poručil mu, aby se klidil do svého pokoje. Alois vrátiv se do pokoje padl před křížem na kolena a v hořkém pláči prosil úpěnlivě Boha, aby jej posílil v jeho těžkém boji. Nato se zbičoval až do krve.

Po bouři dostavuje se obyčejně uklidnění. Tak tomu bylo i u markraběte. Světlo rozumu začalo prorážeti chmury rozvášněného srdce. „Protivíš se vůli Boží“, vytýkal mu rozum; v tom však hned zase srdce ohrazovalo se proti ztrátě tak drahého dítěte. Vzpomínka, jak se k němu surově choval, zařezávala se mu hluboko do duše. Bylo by rozumné zacházeti ještě dále? I zavolal si velitele hradu, jenž právě meškal v předsíni, a poslal ho, by se poohlédl po Aloisovi. Komorník, u kterého se napřed dotazoval, pravil mu, že Alois se zavřel a chce býti sám. Velitel, aby vyhověl rozkazu markrabího, udělal do dveří Aloisových štěrbinu mečem a nahlédl jí do pokoje. Než jaké se mu tu naskytlo divadlo? Alois klečel před obrazem Ukřižovaného, hořce štkal a při tom se krutě bičoval. Ohromen jsa tímto divadlem vykládal velitel se slzami v očích markraběti, co viděl.

Druhého dne dal se markrabě sám zanésti k pokoji Aloisovu, kdež byl svědkem téhož divadla. Probrav se poněkud z úžasu, kázal

způsobiti šramot a žádal Aloise, aby jej vpustil. Když markrabě s markraběnkou vstoupili do pokoje, našli místo, kde klečel, skropené slzami a krví. To dojalo markraběte tak, že se již nechtěl déle protiviti vůli Boží. I dopsal sám do Říma Scipionu Gonzagovi, tehdy patriarchu jerusalemskému, aby jeho jménem doporučil žádost Aloisovu generálu Tovařystva Ježíšova, P. Claudiu Aquavivovi. Je prý hotov se zřici nejdražšího pokladu na světě, ať prý generál určí jen Aloisovi místo, kde má začít noviciát. Generál zprvu myslel asi na Novellaru v provincii benátské, ale pak se rozhodl pro Řím, nejspíš asi proto, že v Novellaře byl by příliš blízko domovu. Alois jsa touto zprávou generálovou všecek rozradostněn, poslal mu hned děkovný list, v němž se mu zároveň nabízel úplně k službám.

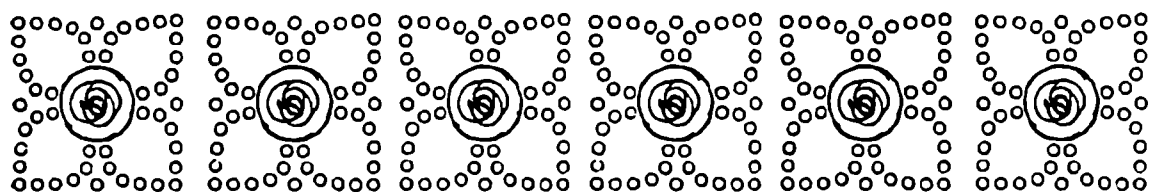
Alois byl by se nyní nejraději co nejdříve odebral do noviciátu. Než tomu vadila ještě otázka nástupnická. Markrabě si přál, aby se Alois zřekl všech vladařských práv ve prospěch mladšího bratra Rudolfa. Alois byl ke všemu ochoten, jen když se dostane brzo do noviciátu. Právní listina o tom vyhotovená obsahovala tyto body: Nejprve se Alois zříká

- všech práv na markrabství kastilionské ve prospěch Rudolfův; dále všech lenních práv, ať dědičných, ať z odkazů plynoucích; konečně v náhradu za to dostává se Aloisovi jednou

pro vždy odbytného 2000 tolarů a mimo to ročního důchodu 400 tolarů. Aby se zabránilo všem sporům, dal markrabě tuto úřední listinu ověřiti právníky a městskou radou milánskou a zaslal ji k schválení k císaři Rudolfovi do Prahy, který byl vrchním lenním pánem markrabství kastilionského. K urychlení záležitosti obrátil se pak Alois na Donnu Eleonoru, dceru Ferdinanda I. a tetu Rudolfovu, která jako přítelkyně jesuitů velice se zasloužila o novou kolej v Mantově a prosil ji o milostivé zprostředkování příznivého vyřízení.

Tak skončil tento úporný boj o povolání pro Aloise vítězně. Stál ho mnoho modliteb, mnoho slz, mnoho krve; než co je to vše proti tak veliké milosti, jakou je povolání?

XI.

DOUFAT ČI ZOUFAT?

(Milán 1584 -- 1585.)

Zatím co žádost Aloisova čekala v Praze u císaře na vyřízení, bylo třeba markraběti uspořádati některé naléhavé záležitosti v Miláně. Než koho tam poslat? Sám doposud byl upoután na lůžko. Nezbývalo, než poslat Aloise, který se ostatně již dříve v podobných případech výtečně osvědčil. Právě tato rozšafnost Aloisova činila Aloise markraběti tak nepostradatelným, že ho nechtěl pustit do řádu. Na cestě do Milánu zastavil se v Pavii u hraběte Frederica (Bedřicha) Borromea, synovce sv. Karla Borromejského, který byl o čtyři léta mladší než Alois a právě se připravoval na kněžství. Radost těchto dvou mladých ideálních duší z toho, že se poznali, nelze ani vypsati. Když se Alois s Frederikem rozloučil, pravil tento, jakoby věšteckým duchem naplněn, k jednomu ze svých

přátel: „Uvidíte: tento mladý muž vstoupí zakrátko do řehole a tam také dokoná život“.

Alois zdržel se v Miláně asi 8—9 měsíců a plně splnil naděje otcem v něj kladené. Ač záležitosti, jež projednával, byly hodně zadrhlé, přece skončily plným zdarem. Volného času používal k dalšímu vzdělání. Ve Španělsku studoval filosofii, zde v Miláně věnoval se hlavně fysice a matematice. Přednášky navštěvoval v jesuitské koleji, zvané Brera, již se dostalo jesuitům hlavně vlivným zasáhnutím sv. Karla Borromejského. Do školy chodíval obyčejně ráno a odpoledne v prostém černém šatě bez kordu a to pěšky, třebas za ním jako zástupcem markraběte vodívali koně s nádhernou čabrakou. Při tom býval tak zabrán do svých myšlenek, že opomíjel pozdravovati známé, jež potkával. „Mladému markraběti“, tak se o něm vyjádřil jeden ze šlechticů, „nelze nic vytýkat, až na to, že chodívá ulicemi se sklopenou hlavou a někdy nepozdravuje ani vznešených lidí“. Mluvil-li s duchovními nebo výše postavenými, počínal si velice skromně a pokorně.

Ve škole zúčastňoval se horlivě disputací, dávaje při nich na jevo značnou dialektickou pohotovost spojenou s nevšední skromností, již si získával srdce všech. Jak byl obdařen bystrým duchem a šťastnou pamětí, toho nejlepším dokladem byly jeho matematické

přednášky. Poněvadž profesor přednášel příliš rychle a žáci mu nemohli postačit, byli nuceni si sami z hlavy doma přednášky doplňovat. Alois vrátiv se domů diktoval celou přednášku svému příručímu Ghisonimu, který zastával u něho jaksi úřad komorníka i tajemníka zároveň, a to tak věrně, že se tento této úplnosti až divil. Ještě v pozdějším věku choval tyto sešity jako vzácnou památku na Aloise.

Ve volném čase mimo školu navštěvoval Alois se zálibou kolej jesuitskou, kde si s kněžími rád porozprávěl o otázkách duchovních nebo vědeckých. Při těch návštěvách ukázal se nezřídka krásný rys jeho ušlechtilé povahy, svědčící o jeho hluboké pokoře. Tak zastal nejednou u brány vrátného, který musil někam nahonem odskočiti. Tu se mu hned Alois nabídl, že jej u brány zastane. Podobně se rád bavíval i s bratry laiky, neurážeje se nijak jejich prostotou.

Ba příchyllost Aloisova k Otcům Tovaryšstva Ježíšova projevovala se u něho někdy až tklivým způsobem. Jak v Tovaryšstvu bývá zvykem, chodívali páteři za příznivého počasí obyčejně ve čtvrtek na vilu asi $\frac{3}{4}$ hod. vzdálenou od města, aby se trochu po týdenní námaze zotavili a vydýchali ze školského prachu. A koho tu obyčejně na cestě nena-
lezi? Byl to Alois s knihou v ruce nebo

s kytičkou fialek, který s úsměvem na tváři uctivě je pozdravoval a za nimi upíral zrak, dokud všichni nezmizeli za ohradou dvorce. Poté zase se vracel domů, blahoslavě v duchu ty, kterým je již dáno v pokoji sloužiti Pánu Bohu.

V masopustě uchyloval se obyčejně do koleje jesuitské, aby se nemusil dívat na různé rozpustilosti. „Mým divadlem jsou Otcové Tovaryšstva Ježíšova“, říkával, „s nimi se stýkat působí mi větší radost, než světské radovánky“. Jednou učinil výjimku. V městě konal se jakýsi turnaj, k němuž se sjelo panstvo se všech stran. Toť se ví, že o diváky z okolí také nebyla bída. I Alois přijel, tentokráte ale na malém, vychrtlém mezků s dvěma sluhy, což vzbudilo pochopitelné vzrušení a leckde i výsměch. Než co mu záleželo na chvále světa? Což nechtěl býti žákem Ukřižovaného Mistra, který byl výsměchem takřka napájen?

Co se týče duchovního života jeho v Miláně, tu zůstal si železně důsledný, ničeho neslevuje z obvyklých duchovních cvičení. Zvláště rád chodíval k milostnému obrazu Matky Páně v kostele di San Celso. O nedělích a o svátcích přijímal pilně sv. svátosti a chodíval na kázání do jesuitského kostela sv. Fidelise. Stával obyčejně naproti kazatelně a P. Reggio T. J., jak později se

vyjádřil, potřeboval se jen zadívat na Aloise, aby přišel do ohně.

Ještě za Aloisova pobytu v Miláně došlo příznivé vyřízení jeho žádosti od císaře. Alois čekal každým dnem, že si jej otec zavolá z Milána domů, ale ten se pořád k tomu neměl. Tu najednou se objevil znenadání v Miláně a přímo se tázal Aloise, jak se konečně rozhodl. Otec totiž pořád doufal, že si to Alois ještě rozmyslí a pustí klášterní myšlenky z hlavy. Ale ukázalo se, že Aloise dobře neznal. Odpověď jeho zněla stejně stručně, jako rozhodně: „Nejinak, než dříve“. To markraběte velice dojalo a v rozčilení činil Aloisovi trpké výčitky. Než brzy vzpamatoval se, a poznav, že s Aloisem nic nespraví po zlém, jal se mu konejšivě domlouvati. Není prý přece sám špatným křesťanem, aby se chtěl proti zřejmé vůli Boží stavěti. Přes to však zdá se mu zde, že je v tom spíše mladická Aloisova nerozvážnost, než vůle Boží. Bůh prý přece nemůže někoho nabádati k tomu, co zjevně porušuje povinnou úctu k rodičům a má osudné následky. Vstupem do řádu zničí prý především vlastní panovnický rod, potom připraví prý i poddané o výtečného panovníka, kterého si váží nejen oni, ale i okolní dvory. Výmluvy jeho na nebezpečí světa jsou prý bezpodstatné, poněvadž již nejednou ukázal

skutkem, že má povahu dosti odolnou proti různým nástrahám světa. Rudolf prý ho nikdy nenahradí, poněvadž je povaha příliš vášnivá a výbušná a k tomu je ještě mlád a nerozvážený. Konečně ohled na něho jako otce měl prý by jej odvrátit od toho osudného kroku. Při své churavosti bude prý míti z Aloisova vstupu do řádu smrt, poněvadž déle nesnese břemene panovnického. Při tom propukl v usedavý pláč.

Alois to vše pokorně a klidně vyslechl, poděkoval mu za dotavadní jeho otcovskou lásku a dodal: „To vše jsem, drahý otče, zrale uvážil. Kdyby mne Bůh nevolal do řádu, jednal bych zvráceně, kdybych neposlechl tvého hlasu. Než vím, že to nejsou holé vrtochy, nýbrž hlas Boží, a proto musím uposlechnouti jeho volání. Co se týče těch obtíží, doufám, že Prozřetelnost Boží obrátí vše k dobru“.

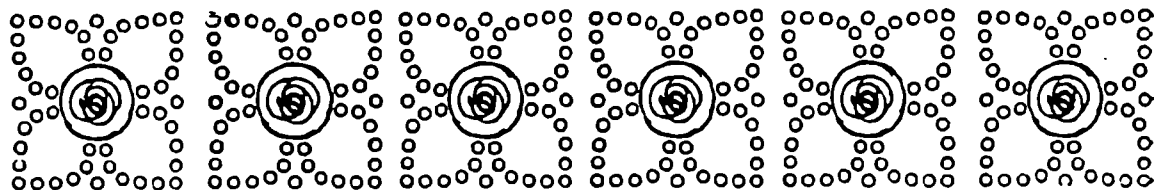
Nyní bylo markraběti jasno, v čem vlastně tkví jádro rozporu mezi nimi. Kdyby se někomu podařilo přesvědčiti Aloise, že to není vůle Boží, bylo by vyhráno. Markrabě pokoušel se s různými laiky i řeholníky, aby v tom směru působili na Aloise. Než všecka jejich výmluvnost a přesvědčivost ukázala se proti Aloisovým důvodům chabou. Markrabě odhodlal se ještě k poslednímu kroku.

Dal se zanést k P. Achillovi Gagliardimu T. J., který se těšil v městě veliké vážnosti a vyložil mu, oč běží. Při tom jej prosil, aby ještě jednou sám vzal Aloise do práce a hleděl jej přesvědčit o opaku. P. Gagliardi přistoupil na toto přání markrabího a celou hodinu mluvil Aloisovi v přítomnosti otcově do duše, uváděje mu všechny možné a nemožné důvody proti pravosti jeho povolání. Při tom mluvil tak přesvědčivě, že Alois některou chvíli myslel, že to míní doopravdy. Avšak Alois dovedl na všechny námitky odpovéděti tak případně a řízně, že P. Gagliardi ani na chvíli nepochyboval, že má zde před sebou pravé povolání. Nakonec řekl mu přímo: „Vaše žádost je úplně spravedlivá, poněvadž máte opravdové povolání!“

Aloisovi se nyní odlehčilo, poněvadž poznal, že vše to byla jen zkouška nalíčená otcem. Když se Alois vzdálil, také markrabě doznal, že je nyní přesvědčen o pravosti jeho povolání. Poté začal P. Gagliardi vykládati celý bohumilý život Aloisův hned od dětství a doložil, že nyní mu již nebude dělat překážek. Za několik dní nato vrátil se markrabě do Kastilione a Aloise nechal ještě v Miláně, aby vyřídil některé zbývající záležitosti. Alois tuše, že vstup do řádu neobejde se bez nových překážek, dopsal si před odjezdem z Milánu

generálovi jesuitů, zda by snad nemohl býti přijat do řádu i bez svolení otcovského, kdyby mu tento dělal nové potíže. Z Říma přišla odpověď: „Jen vyčkejte dovolení otce!“ Alois ovšem cítil se již v duchu v řádě a každá hodina ve světě zdála se mu věčností. Dne 1. července pak 1585 odcestoval z Milána do Mantovy.

XII.

POSLEDNÍ ROZHODNÝ BOJ.

(Mantova a Kastilione 1585.)

Alois dopracoval se v boji o své povolání velikých úspěchů. Bude již nyní tomu týrání konec? Alois byl po tolika trpkých zkušenostech právem nedůvěřiv. Proto rozhodl se pro další boje hledati pomoci u toho, jenž jediný má srdce lidská v moci. Uchýlil se tudíž do jesuitské koleje v Mantově, aby v duchovních cvičeních sv. Ignáce načerpal nové síly pro příští boje.

Když dorazil do Mantovy, našel město v hořečném napětí. Všude se konaly velkolepé přípravy pro důstojné a okázalé přijetí japonského vyslanectva. Byli to tři japonští princové, nedávno teprve na víru obrácení, kteří se na radu jesuitských misionářů, působících v Japonsku, vybrali na cestu do Říma, aby jménem mladé církve japonské vzdali hold sv. Otci. Nyní na zpáteční cestě vykonali pouť v Loretě

a chystali se navštívit i panovnické dvory některých knížat hnoitalských. V Mantově byli od vévody Viléma uvítáni s velikými poctami. Vévoda poslal jim vstříc svého syna Vincence s 22 šestispřežími, aby je slavnostně za rachotu děl a zvuku vířící hudby doprovodili do města. Na dvoře byli královsky pohoštěni a večer byl na mostě, který vede přes Mincio, vypálen na jejich počest pohádkový ohňostroj.

K tomuto nevídanému divadlu sběhl se lid z dalekého okolí. Též markrabě Ferdinand dostavil se s Rudolfem k uvítání tak vzácných hostů. A zatím co děti jihu byly jako u vytržení nad oslnivým leskem hlučných slavností, rozmlouval Alois v skrovné světničce o samotě se svým Bohem. Duchovní cvičení dával mu P. Antonín Valentino T. J., rektor a novicmistr z Novellary, kterého na konci duchovních cvičení, když musil odjet, vystřídal jiný páter. S modlitbou spojoval Alois přísnou úmrtvu, takže se bratr, který Aloise obsluhoval, velice divil, jak to při tak skrovné stravě vydrží. Alois složil tu ještě jednou celoživotní sv. zpověď a přečetl si pravidla Tovaryšstva Ježíšova. Všecko se mu v nich zamlouvalo a žádná obět nezdála se mu těžká. Zvlášť hluboký dojem učinilo na něho rozjímání o umučení Páně, jehož si také před odchodem z koleje vyžádal opis.

Vrátiv se asi po 2—3 týdnech do Kastilione, byl by Alois nejraději všemu rázem učinil konec. Než opatrnost radila, aby otce zbytečně nedráždil. Zatím v Kastilioně, kdekoli se ukázal, těšil se veliké úctě a pozornosti. Poněvadž chodíval obyčejně se sklopenou hlavou, jsa zabrán do svých myšlenek, musil dávat pozor, aby neopomenul opětovat pozdravy. Zejména vzdělávala všecky jeho příkladná zbožnost v kostele, kde si nikdy neklekl na připravené klekátko, nýbrž jen na holou zemi. Po sv. přijímání konal dlouhé díkůčinění, takže jeho bratr Rudolf zatím učinil pořádnou procházku a pak si došel pro Aloise.

Prozatím byl otcovský dům jeho klášteřem. V něm uchyloval se co nejvíce v ústraní, vyhýbaje se zbytečným řečem, a oddával se do vůle duchovním cvičením. Při tom vedl tuhý kající život, takže matka z obavy o jeho zdraví nejednou si stěžovala u markraběte: „Co máme z toho, podržíme-li Aloise doma? Ztratíme ho tak jako tak pro jeho kruté nakládání se sebou. Raději tedy ať jde do řádu, kde nad ním budou bdít představení, aby nevybočil z rozumných mezí“.

Zvláštní radost působilo Aloisovi, mohl-li se obírat svými sourozenci. Toť se ví, že mu při tom běželo hlavně o jejich duši. Vykládal jim katechismus, učil je modlitbě

a slušnému chování. Jeho praktický duch dobře postihl, že nejkratší cesta k srdci dětskému vede žaludkem. Proto míval vždy po ruce krabici se sladkostmi, jimiž je po učení poděloval, zahrnuje je při tom různými něžnostmi. Zvláštní pozornost věnoval bratru Františkovi, jako by již nyní tušil, že on zanedlouho bude hlavou celého rodu. Když se jednou dal do křiku a matka myslíc, že mu někdo ubližuje, běžela k němu, pravil jí Alois: „Jen se o něho nebojte. Uvidíte, že se dovede jak se patří bránit. Však také bude jednou oporou našeho rodu!“

Zatím bylo Aloisovi toho čekání již mnoho, zvláště když viděl, že otec se k ničemu nemá. Tu předstoupil jednoho dne před něj a připomenul mu jeho dřívější dané slovo. Otec udiveně naň pohlédl a prohlásil, že o nějakém svolení nic neví. Kdyby i k tomu jednou mělo dojít, není prý před 25. rokem věku jeho na to ani pomyšlení. „Chceš-li však“, dodal, „vší mocí vstoupiti, jdi si, ale pamatuj si, že přestáváš býti mým synem“. Aloise jakoby po těch slovech omráčil, tak chameleonské odpovědi se z úst otcových přece jen nenadál. Než vzpamatovav se, začal otce úpěnlivě prositi, aby se nad ním smiloval a pro lásku Boží jej do řádu pustil. Než všecko marné! Otec byl jako skála. Co teď dělat? Aby psal generálovi, na to nebylo

času, poněvadž otec naléhal na brzké určité vyjádření. Konečně se po vroucí úradě s Pánem Bohem na modlitbách rozhodl volit střední cestu. „Ač je mi za těžko“, pravil otci, „déle čekat, přece jsem ochoten po Vaší vůli ještě odložit vstup do řádu, za dvou však podmínek: Za prvé, že mi dovolíte ihned studovati theologii v Římě, za druhé, že dopíšete generálovi jesuitů a slíbíte mu, že po uplynutí té doby nebudete mi dělat obtíží při vstupu do řádu“. Kdyby se však jen jedna z těchto podmínek nespĺnila, poznamenal Alois, necítil prý by se dále vázán touto úmluvou. Sluší se prý více poslouchati Boha než lidí. I v tom případě, že by ho Tovaryšstvo bez svolení otcova odmítlo přijmouti, bude prý raději jako vyhnanec blouditi světem, než protiviti se zjevné vůli Boží.

Markraběte toto ultimatum Aloisovo nejvýš podráždilo. Dva dni potřeboval, než se z hněvu trochu probral. Má to hnát do krajností? Chladná rozvaha radila mu, aby přistoupil raději na obě podmínky Aloisovy. Kdož ví, co by se ještě nestalo. Alois podal hned o tom zprávu generálovi. Bohužel z celého listu zachoval se nám jen konec. V něm píše, že v několika málo dnech vezme na sebe šat duchovní a zřekne se dědictví otcovského s výhradou některých důchodů na dobré účely. Jen z ohledu na otce volil

prý toto východisko, jak mu to bylo i jím generálem razeno. Ať prý je však přesvědčen, že ho nemohlo nic nepříjemnějšího potkati nad tyto odklady s povoláním, jež on pokládá za největší milost. Proto je prý hotov raději tisíckrát umřítí, nežli vzdáti se úmyslu, sloužiti Bohu v řádě.

Zatím se obrátil markrabě k vévodovi mantovskému Vilémovi, aby mu vymohl byt pro Aloise u kardinála Vincence Gonzagy v Římě. Vévoda to slíbil, avšak pro nahodilou jakousi neshodu s markrabětem s toho sešlo. A tak nepsal ani jeden ani druhý. Po tomto nezdaru napadlo markraběte ubytovat Aloise v jesuitské koleji, zvané „Collegium Romanum“, kde by měl zvláštní světničku a svou obsluhu. Přimlouval se sice za to sám patriarcha Scipio Gonzaga, ale bylo to proti zvyklostem Tovaryšstva a proto generál k tomu nesvolil. „Což kdyby tak Alois sám“, pomyslí si markrabě, „učinil nátlak na generála skrze vévodkyni mantovskou Eleonoru, již byli jesuité tolikerými díky zavázáni, jistě by se tomu generál déle nevzpíral!“ I vyzval tedy Aloise, aby jí dopsal. Než na to zase nepřistoupil Alois. Co prý by si vévodkyně pomyslíla, před krátkem žádal ji o umožnění vstupu do řádu a nyní by jí připadalo, jako by toho litoval.

Alois byl tedy zase tam, kde prve, ani

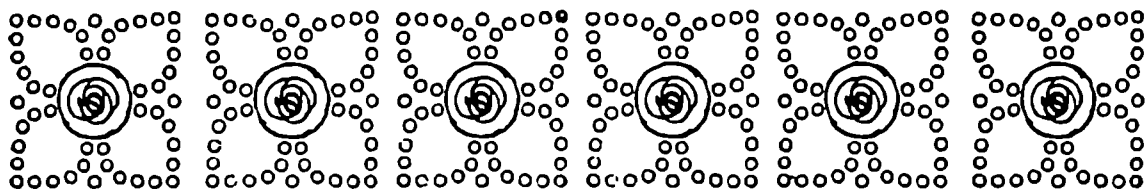
o krok dále. Jen mocná ruka Boží tu mohla pomoci. Proto zdvojnásobil modlitby a kající skutky a hnal takřka útokem na všemocnou lásku Boží. A tu když zase jednou čtyři plné hodiny ztrávil na modlitbách, pravil mu jakýsi vnitřní hlas: „Nyní jdi a přednes ještě jednou svou žádost otci“. Alois zastal otce v posteli. „Otče“, pravil krátce a odhodlaně, „jsem zcela ve Vašich rukou, dělejte si se mnou, co chcete. Vězte však, že mne Bůh volá do Tovaryšstva Ježíšova. Protivit se tomu je tolik, jako protivit se vůli Boží!“ Po těch slovech se ihned vzdálil, nečekaje na odpověď. Markraběte tato přímá slova zamrazila až v základech duše. „Ne, nejsi bez viny“, musil si doznati, „tolik překážek mu nava-luješ na cestu. Vycházelo to z čistých poh-nůtek, či nebylo to spíše očitě protivení se zřejmé vůli Boží?“ A zas rozbouřil se v jeho srdci starý zápas mezi hlasem svědomí a hlasem vlastní krve. Konečně hořem zdrcen obrátil se ke zdi a propukl v usedavý pláč, takže jej až venku slyšeli.

Nato si dal Aloise zavolat a s velikým pohnutím k němu pravil: „Milý synu, velikou ránu jsi zasadil mému srdci! Skládal jsem v tebe veliké naděje, ano všechny naděje našeho rodu. Nyní pravíš, že tě volá Bůh. Nechci se ti déle stavěti v cestu. Jdi si, kam tě srdce táhne a buď šťasten — toť moje

vroucí prosba k Bohu!" Slova ta pronesl s takovou něhou a láskou, že znova propukl v usedavý pláč a nebyl k utišení. Alois mu za to krátce poděkoval a vzdálil se, aby mu nepřitěžoval. Ve svém pokoji vrhl se na zemi a s rukama rozpjatýma a očima k nebi upřenýma vroucně děkoval Bohu za tak šťastné vnuknutí. Hned také se cele obětoval Bohu.

Tak skončil dlouhý zápas o povolání pro Aloise vítězně. Při prvním pobytu v Mantově promluvil Bůh po prvé k jeho duši, kde si ho přeje míti a Alois byl v tom hned s ním za jedno. Od té chvíle krácel vytrvale za tímto zářným ideálem přes nebetyčné překážky. Vůli Boží musily ustoupiti všecky ohledy těla a krve. Pro splnění této sv. vůle mnoho se naplakal, mnoho namodlil, mnoho kajících skutků vykonal, ale tím právě si takřka vynutil na Bohu zdolání nepřekonatelných překážek! A co při tom nejpodivuhodnějšího? Rázné sledování vůle Boží i proti vůli otcově dovedl spojití s povinnou uctivostí a hrdinnou šetrností vůči otci, nezřídka hodně nelidskému!

XIII.

U CÍLE SVÝCH TUŽEB.

Alois byl nyní u cíle svých tužeb a nejraději by se již byl viděl v noviciátě. Bylo mu však ještě několik neděl čekati až do příchodu matčina. Donna Marta odjela právě do Turina, aby pozdravila infantku Kateřinu, nejmladší dceru Filipa II., která se provdala za Karla Emanuela Savojského a byla očekávána na den 10. srpna 1585 v Turině. Mimo to měli podle výslovného přání císařova býti i nejblížší příbuzní přítomní slavnostnímu úkonu postoupení dědických práv Rudolfovi.

Zatím se roznesla zvěst o brzkém odchodu Aloisově po zámku a Kastilioně. Všude působila zdrcujícím dojmem. Sotva se Alois objevil na ulici, tlačili se lidé k oknům a vratům, aby jej viděli a pozdravili. Všude bylo slyšeti jeden hlas: „Škoda, přeškoda, že ztratíme tak dobrého pána!“ Když mu někteří vyčítali, proč je opouští, odpověděl: „Raději si chci zajistiti korunu v nebi. Pa-

novníku je velice těžko spasit svou duši. Nelze najednou dvěma pánům sloužit!"

Zatím se odebral otec do Mantovy, aby připravil vše potřebné k úkonu abdikacímu. V Kastilioně vedl za něho záležitosti Alois. Z té doby máme dva listy Aloisovy, psané otcí. V prvním ze dne 29. září píše: „Signora mne žádá, abych zaslal Vaší Osvícenosti zprávy, jež pan Jan Ordanino obdržel od svého bratrovce z Benátek. Činím tak hlavně z té příčiny, že si toho Signora přeje. Neboť neobsahují ani nic nového ani nic spolehlivého, až snad na morovou ránu, ač ani ta zpráva není dost zaručena. Nedej Bůh, aby byla pravdivá. Z Florencie píše Monsignor Jakub Františku Petrovi, že se pan Julius del Caccia stal místodržitelem sienským. Jiného nevím, co bych psal. Až na bratra Rudolfa, který trpí poněkud bolením zubů, jsme všichni chvála Bohu zdrávi“.

Podle všeho dostal dvorní úředník Ordanino jakési poplašné zprávy od příbuzného z Benátek a matka Aloisova naléhala, aby je oznámil co nejdříve otcovi. Alois matce vyhověl, ale také hned v listu dosti jasně naznačil, jakou jim přikládá víru. Je tu zase patrný onen střízlivý, kritický duch Aloisův, který vše odvažuje na vážkách zdravého rozumu. V druhém dopisu z 1. října píše jménem Rudolfovým, který právě ulehl. Oznamuje, že Rudolf vy-

řídil všechny písemné příkazy otcovy, až na ten, aby pobídl dělníky na venkově k větší píli. Nedostal prý se k tomu pro nemoc a tudíž obstará to někdo jiný.

Konečně přišel den, po kterém Alois tolik toužil. Poněvadž většina příbuzných měla paláce v Mantově, vyřízení záležitosti abdikací bylo položeno tam. Když Alois odjížděl z Kastilione, sbíhali se lidé a bylo pro něho mnoho pláče. V Mantově bydlel s otcem v paláci San Sebastiano. Ač byl již téměř u cíle svých tužeb, přece vyskytly se neočekávaně nové obtíže, jež konečné vyřízení věci vážně ohrožovaly. Markrabě zvěděl totiž od rektora mantovské koleje jezuitské, že podle řádových stanov nebude Aloisovi dovoleno volně nakládati s doživotním důchodem 400 tolarů. Proto raději, než to, škrtl zmíněnou položku v úřední listině. Snad i jeho špatné finance radily k takovému opatření. Alois byl s tím úplně srozuměn, jinou však hudli právníci. Právní listina byla prý předtím císařem schválena v celistvosti, proto škrtnutí tak podstatné položky činí její platnost aspoň pochybnou. Konečně se právníci shodli, listina i tak uznána za platnou.

Bylo 2. listopadu 1585. V paláci San Sebastiano shromáždili se knížata Don Vincenzo, Don Prospero Gonzaga a mnoho jiných pánů a dam z nejbližšího příbuzenstva.

Ještě v poslední chvíli nevěřili někteří, že by Alois myslil doopravdy na vstup do řádu, a snažili se ho odvrátiti od tohoto kroku. Než marně! Úkon úřední sám byl velice dojemný. Když notář Hannibal Persio předčítal zříkací listinu, kanuly markraběti z očí slzy jako hrách. Za to Alois byl veselý, takže dobří známí Aloisovi vyznali později, že nikdy neviděli Aloise tak veselého jako tentokráte. Nejprve byla přečtena zříkací listina, nato Alois na ni přísahal nad rozvřeným misálem a notář ji ověřil podpisem. Tím okamžikem přešla všechna majorátní práva na mladšího bratra Rudolfa. Po úkonu otázal prý se žertovně Alois Rudolfa: „Co myslíš, Rudolfe, komu z nás obou je nyní líp, tobě nebo mně? Jistě že mně!“ Slova ta prý některé z přítomných dam dojala až k pláči.

Po tak rozčilujícím okamžiku potřeboval Alois jistě odpočinku a klidu. A ten nalézal vždy v modlitbě. Přišel tedy do svého pokoje strávil více než hodinu na modlitbách, děkuje vroucně Bohu za tak nevýslovnou milost. Poté si zavolal dvorního kaplana Ludvíka Cattaneo a dal si od něho posvětit jezuitský šat, který si již předem tajně objednal. Jaké tu bylo všeobecné překvapení při obědě, když Alois vstoupil do jídelny v šatě jako hotový jesuita! Nastalo veliké

pohnutí a leckterá tvář se zaleskla slzami. Jen Alois zářil radostí a také při obědě v družném hovoru netajil se svým štěstím, že unikl tolika nebezpečím, kterým by byl vydán jako panovník.

Dne 3. listopadu rozloučil se s vévodou Vilémem, synem Vincencem a jejich manželkami. Večer téhož dne došel si k rodičům pro požehnání, které přijal na kolenou. Rádi mu je dali, než co při tom vyteklo slz, to jen sám Pán Bůh ví. Matka ho upozornila, aby se také rozloučil s dvorními dámami. Alois se na chvíli zamyslel, pak pravil: „Pomodlím se za ně“. Nejspíš měl toho pláče a nářku již dost.

Dne 4. listopadu nastoupil na cestu z Mantovy k věčnému Římu. Při odchodu vše plakalo, jen Alois se ovládl a zůstal klidný. Na cestě doprovázeli ho dvorní kaplan Ludvík Cattaneo, bývalý vychovatel Petr František del Turco, dr. Jan B. Bonis, komorník Jakub Bellarini a několik sloužících. Rudolf doprovodil jej v kočáře až k řece Pádu. Tam si sedl Alois na loď a plavil se do Ferrary. Na lodi pravil mu kdosi z družiny: „Rudolf má nyní asi velkou radost, že se dostal tak snadno k vládě“. „Pochybuji“, odvětil na to Alois, „že se jeho radost vyrovná té, s kterou jsem já vše opustil“.

Ve Ferraře navštívil spřízněnou rodinu vévody Alfonsa d'Este, zetě to vévody Viléma. Odtud chtěl navštívit ve Florencii velkovévodu toskánského Františka. Avšak hranice toskánské byly právě tehdy uzavřeny z obavy před zavlečením moru a tak se musil Alois spokojiti jen omluvným listem, jímž se loučí s rodinou velkovévodskou. Nyní ho vábilo Loretto. Měl skvělé vzory, které ho na té cestě předešly, jako Filipa Nerejského, Karla Borromejského, Ignáce z Loyoly, Františka Xaverského, Petra Canisia. Mimo to chtěl vedle osobní pobožnosti splnit také slib matčin, který učinila před jeho porodem.

V Lorettu ubytoval se v hostinci, a ne v koleji jesuitské. Měl velikou družinu; proto nechtěl asi býti na obtíž. Také chtěl býti volnější, aby se mohl po chuti oddat pobožnosti. V milostné svatyni byl ráno na pěti mších sv. a také odpoledne trval dlouho na modlitbách. Přistoupil tu také k sv. svátostem a přiměl k tomu i svou družinu. Samo sebou se rozumí, že tak četná družina vzbudila v Lorettě značnou pozornost a to tím více, když se rozhlásilo, že ten mladý pán je bývalý kníže a že se ubírá nyní do kláštera. Třetího dne přijal ještě při mši sv. Tělo Páně a rozloučil se s milostným stánkem Matky Boží, jíž děkoval za tolik dobrodiní v životě. A nyní namířeno k věčnému Římu.

Cesta vedla přes drsné horské hřbety Apenin, kde v pozdním podzimku bývá někdy citelně chladno. Alois byl často po celodenní cestě úplně zkřehlý a utrmácený, ale nedal si přece nikdy na noclehu zatopiti. Každý jiný by se byl hleděl po také námaze dostat co nejdříve do postele, ale Alois trval ještě nezřídka hodinu i déle na modlitbách. Jistě v tom také kus železné vůle! Ani na cestě neobmeškával obvyklých modliteb. Obyčejně zůstával trochu za ostatními a pak se nerušeně oddával myšlenkám na Boha. Při všech těch útrapách chtěl se ještě třikrát týdně postiti, jako doma, než to mu kněz nedovolil. Na cestě zaučoval se také u kaplana modlitbě breviáře, který si před odjezdem z domu opatřil, nebo se s ním bavíval o duchovních věcech.

Konečně se přiblížili k cíli tužeb Aloisových, k věčnému Římu. Na obzoru vynořily se uprostřed zeleného koberce dva pevné body Monte Mario a kopule sv. Petra. Jak asi zaplesalo srdce Aloisovo při tomto pohledu! V Římě ubytoval se v paláci svého strýce Scipiona Gonzagy, patriarchy jerusalemského. Sotva si trochu odpočinul, navštívil hned generála Tov. Ježíšova, P. Claudia Aquavivu, který bydlel v domě profesním al Gesù. Zastal jej právě v zahradě. Alois padl hned před ním na kolena a prosil jej pokorně,

aby ho přijal za syna. P. generál jej políbil na čele, pomohl mu vstáti a přijal ho s radostí za duchovní dítko. Alois odevzdal mu poté krásný list otcův tohoto znění:

„Nejslovutnější a nejdůstojnější Pane
mně nejvzácnější!

Až dosud pokládal jsem za svou povinnost, svému synu donu Aloisovi, ihned nedovoliti, aby vstoupil do Vašeho sv. řádu, obávaje se, aby snad nebyl ve svém úmyslu pro přílišné mládí vrtkavý. Nyní však jsem se již s dostatek přesvědčil, že ho Pán Bůh volá a proto se neodvážuji jej rozrušovati nebo odkládati s povolením, o které mne vždy žádal. Ba naopak chtěje mu býti povůli, posílám jej s velikým duševním klidem a vnitřním uspokojením Vaší Veledůstojnosti, pevně doufaje, že mu budete daleko lepším otcem než já. Pro jeho osobu nežádám nic zvláštního. Jen to jedno račte vzít na vědomí: od tohoto okamžiku náleží Vám tento nejdražší poklad, který mám zde na světě, a má největší naděje na zachování našeho rodu. Napříště bude můj dům skládat velikou důvěru v modlitbu tohoto syna a v modlitbu Vaší Veledůstojnosti. Doporoučeje se blahovůli Vaší Veledůstojnosti, prosím Boha, aby Vám dopřál toho štěstí, po němž toužíte.

V Mantově dne 3. listopadu 1585“.

Od generála vrátil se Alois do svého bytu a vykonal tu své obvyklé denní pobožnosti. Večer zůstal nešťastnou náhodou na modlitbách až do půl noci. Komorník totiž, který ho měl po hodině upomenout na spaní, únavou usnul a teprve hofmistr pozdě v noci čirou náhodou přišel na to, že Alois ještě nespí. Ráno navštívil Alois některé známé kardinály a všude se mu dostalo vřelého přijetí. Zvláště Alexandr Farnese a Ferdinand de Medici se o něj zajímali a chtěli ho u sebe podržet. Poté vykonal pout k sedmi hlavním svatyním římským, kteroužto pobožnost zvláště sv. Filip Neri horlivě rozšiřoval.

Ještě mu zbývalo navštívit sv. Otce, aby si od něho vyprosil požehnání a doručil mu dopisy od otce. Když přišel k sv. Otci do předsíně, vzbudil velikou pozornost dvořanů, kteří již věděli o jeho hrdinném rozhodnutí a pokládali ho za poloviční div světa. Papež Sixtus V., který právě před několika měsíci dosedl na papežský trůn, byla osobnost jako zrozená k panování. Z pasáka stal se řeholníkem, poté biskupem, kardinálem, konečně hlavou církve — papežem. Sv. Otec přijal Aloise velice blahosklonně a dotazoval se ho na jeho povolání, zvláště uvědomil-li si všecky obtíže, jež ho v řádě čekají. Když mu Alois odpověděl, že ano,

pochválil ho a propustil jej s apoštolským požehnáním.

Mocné dojmy v Římě, únava po dlouhé cestě a přísný půst, který zase začal Alois v Římě, tak ho vysílily, že vrátiv se domů cítil se večer velice nevolný. Již myslil, že mu to zhatí naděje na řád. Na štěstí brzo se mu ulevilo. Druhého dne v neděli ráno přijal tělo Páně v kostele al Gesù, byl na kázání a v poledne byl s patriarchou na obědě u P. generála.

Konečně dne 25. listopadu na svátek sv. Kateřiny překročil práh noviciátu u sv. Ondřeje na Quirinále a tak octl se u cíle svých vroucích tužeb. Patriarcha sloužil tu mši sv., při níž podal Aloisovi sv. přijímání. I ten den byl Alois s patriarchou na obědě u P. generála, který sem přišel.

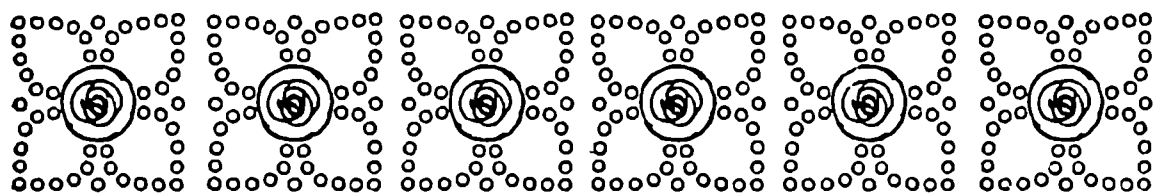
Odpoledne rozloučil se Alois s družinou a napomínal je, aby nezapomínali na duši. Nato odevzdal vrchnímu hofmistrovi dru de Bonis otcův dopis vévodovi toskánskému v Livornu, by mu jej odevzdal. Komorníku Ghisonimu kladl na srdce, aby vyřídil pozdrav matce. Dvorního kaplana prosil, aby otci připamatoval slova žalmu: „Zapomeň na svůj národ a domov svého otce“. (Ž. 44. 1.) Když se ho kněz tázal, co vzkáže Rudolfovi, odpověděl: „Kdo se bojí Boha, činí dobré“. (Sir. 15. 1.) Konečně poděkoval ještě patri-

archovi za jeho vydatnou pomoc při vstupu do řádu. Dobrého pána to dojalo až k slzám a otevřeně vyznal, že mu závidí toho štěstí, ježto si vyvolil nejlepší částku. Při loučení všichni slzeli; věděliť dobře, koho v Aloisovi ztrácejí.

Nato zavedl ho novicmistr P. Jan Piscatore do pokojíku, kde měl Alois začít čekatelství (kandidaturu). Alois vstoupiv do pokoje, zvolal pln radosti: „Ten je mým sídlem na věčné časy; zde chci bydlet, neb jej jsem si zvolil“. (Ž. 131. 14.) Když jej novicmistr opustil, padl Alois na kolena a děkoval Bohu pln vděčnosti, že jej vyvedl ze zajetí egyptského do země zaslíbené. Jen o jedno prosil, aby byl celým jesuitou a zůstal věren Bohu až do smrti. Bylo mu tehdy necelých 18 let. Když se chtěla jeho družina ještě jednou před odchodem z Říma s ním rozloučit, rozpakoval se ji přijmouti a nebýt novicmistra, snad by jí ani nebyl přijal. Den svého vstupu do noviciátu slavíval Alois od té doby každoročně jako památný den svého života a sv. Kateřinu, o níž to bylo, zvolil si za zvláštní ochránkyni.

II. DÍL.
ALOIS V ŘÁDĚ.

I.

NOVÝ SVĚT.

Alois vstupem do Tovaryšstva Ježíšova našel v něm druhý domov. A ten byl mu daleko milejší než malebné Kastilione. Tovaryšstvo Ježíšovo bylo právě tehdy na vítězném postupu. Činnost jeho na kazatelně, ve školách, ve zpovědnici, v misiích šířila jeho slávu a zjednávala mu mocné příznivce. Odevšad docházely ho slibné nabídky, od biskupů, panovníků, od měst, takže daleko nestačilo pro nedostatek sil všem vyhověti.

Založeno bylo r. 1540 Španělem Ignácem z Loyoly, vojákem od hlavy až k patě, a tento ráz duchovního otce neslo od prvopočátku na čele. Zajímavé je, jak k tomu došlo. Za úporného obléhání Pamplony od Francouzů, když již vše v pevnosti malomyslnělo, Ignác jediný radil hájit pevnosti do posledního dechu, nevzdávat se. Při tom byla mu roztržena pravá noha, pevnosti dobyto, Ignác zajat. Než byv brzo propuštěn na svobodu,

léčil se na otcovském zámku Loyole. Tam se zablouhal z dlouhé chvíle, nemaje rytířských románů, do četby života Krista Pána a Svatých.

Před jeho duševním zrakem vynořoval se tu nový svět, velkolepý obraz království Kristova, v jehož službách tito velikáni ztrávili své životní síly a mnozí položili zaň i život. Tento obraz, s počátku jen matný, neurčitý, se mu čím dále tím více vyjasňoval, až nabyl kouzelné svůdnosti v jeskyni manreské, kam se po svém uzdravení uchýlil, aby se tam obíral jen Bohem a starostmi o svou duši. Ignác rozhodl se dáti s Bohem světským veličinám a zasvětiti své síly výlučně „generalissimu“ všeho lidstva, Ježíši Kristu.

Jen ve volbě prostředků nebyl si ještě jasný. Přeje si Bůh, abych se uchopil meče proti nevěřícím, či se mám chopiti zbraní duchovních? Po mnohých modlitbách, kajícíchnostech, zklamáních dospěl k pevnému přesvědčení, že si Bůh od něho přeje, aby bojoval zbraní duchovní. Ignác se tedy rozhodl založiti nový řád. Proto se jal hned shromažďovati nadšence stejného smýšlení. Cíl tomuto řádu vytýčil co nejširší, totiž šířiti království Boží v životě veřejném a v duších lidu. Zorný úhel, pod kterým se to má dít, je větší čest a sláva Boží. Jako prostředky k tomu cíli volil: kázání, exercicie, misie, výchovu mládeže, spisovatelskou činnost

a p. Aby pak tato četa nadšenců měla uvnitř potřebnou pevnost a vojenskou pohotovost, spjal ji zvláštním slibem poslušnosti se sv. Stolicí. Před nebezpečnými úskalími, jež se tají v církevních hodnostech, uchránil ji zvláštním slibem, který pod těžkým hříchem zakazuje je přijímati.

Samo sebou se rozumí, že tak veliké a vznešené dílo vyžaduje na jednotlivých členech dlouhého školení a důkladné průpravy, jak ascetické tak vědecké. To obstarávají jednak domy noviciátní, jednak studijní, zvané také kolejemi. A dějiny ukázaly, že toto dílo Ignácovo bylo dílem Prozřetelnosti Boží. Výbojný protestantismus zaplavil větší část Evropy a hrozil z kořen vyvrátiti království Kristovo. Ale sotva se tento mocný nepřítel utkal s novým řádem, byl všude odražen na vítězném postupu. A nejen to, ale i celé kraje a země byly znovu získány církvi Kristově. Zrovna jako nový řád odrazil protestantismus, tak se také pustil na výboj do pohanských zemí. Indie, Japonsko, Čína, Amerika — to byla nová bojiště, na nichž si získal nesmrtelné zásluhy o rozšíření království Božího.

A tohoto Tovaryšstva stal se nyní Alois členem. Až dotud ubíhal jeho život v jakési pestré rozmanitosti. Brzo ho vidíme na cestách, hned na to zase na různých dvorech, nikde

však nadlouho. Vstupem do řádu vplouvá jeho život do pevných hrází života řeholního. Pestrá rozmanitost ustupuje jakési jednotvárnosti. Život jeho se stává skrytým a jen nejbližší okolí je svědkem jeho veliké dokonalosti. Proto také životopisci je těžko, nastíniti z této doby nějak zvlášť působivý obraz jeho života. Spíše jest se mu spokojiti drobnou mosaikou rozmanitých příběhů, často ani ne soudobých, jak nám je zachovala věrná paměť jeho souvěkých ctitelů, nezřídka i bez udání přesné doby.

Aloisovi bylo se podrobiti nejprve t. zv. kandidatuře neboli čekatelství. Čekatel dostane svůj pokojík a žije odloučeně od ostatních. Jen t. zv. „Angelus“, „anděl strážný“, dochází k němu a seznamuje jej se životem řádovým. Obyčejně to bývá jeden ze starších osvědčených noviců. Čekatel má příležitost poznati prakticky zblízka řádový život v jeho hlavních obrysech a ještě jednou se zkoumat, zdaž se takový život pro něho hodí. Toto čekatelství trvá zpravidla dvě až tři neděle. Potom vykoná čekatel několikadenní duchovní cvičení. V předvečer uvedení do noviciátu obdrží řeholní šat, kříž, růženec a řádová pravidla, jež mu mají býti zářným světlem na cestě dalšího života. Nato je ráno po krátké pobožnosti uveden do noviciátu.

V noviciátě bývá novic uváděn i teoreticky i prakticky do řádového života podle ducha sv. Ignáce. Při tom je podrobován různým malým zkouškám, t. zv. „experimentům“, aby si představení zjednali jistotu, že jeho úmysl je čistý a vůle rozhodná. Vše to se děje pod dozorem a vedením zkušeného a obezřetného vůdce, t. zv. novicmistra. Novicmistrem Aloisovým byl tehdy P. Jan Piscatore. Byl to muž vpravdě duchovní, na sebe přísný, k poddaným láska sama. Při tom spojoval v povaze dvě vzácné vlastnosti, totiž neobyčejnou znalost srdce lidského s nevšedním uměním přizpůsobit se v chování povahám i nejrozmanitějším.

Alois při vstupu do noviciátu nebyl, jak jsme viděli, nováčkem v duchovním životě. Pěstil jej téměř od nejútlejšího mládí a dopracoval se v něm veliké dokonalosti. Sám jeho novicmistr P. Piscatore, svědek jistě nanejvýš povoláný, vydal o tom skvělé svědectví. Když se ho kdysi tázal příbuzný Aloisův, patriarcha Gonzaga, jak se drží Alois v noviciátě, odpověděl mu: „Můžeme se všichni od něho učit“. A neméně čestné svědectví vydal o něm také P. Piatti, tajemník generála řádu. V listě zaslaném dne 29. listopadu 1585 tehda ještě mladistvému Mutiovi Vitelleschimu, který se stal později generálem, píše o něm: „Jeho přednosti jsou tak ne-

obyčejné, že rodová urozenost je to nejmenší, co ho doporučuje. O jeho velikém nadání můžete si učiniti pojem z toho, že, ačkoli je sotva 18letý a téměř ustavičně byl na dvoře, přece se dobře vyzná v logice a fysice. Ale vše to není nic proti jeho ctnosti a svatosti. Vězte, že mu nic nechybí z přirozených a nadpřirozených darů kromě zdraví“.

A přece ani pro Aloise se život noviciátní neobešel bez jistých otřesů. Až dotud bylo vše ponecháno jeho vůli a byl takřka vlastním pánem, kdežto nyní se musil podřizovati vůli cizí a odkládati různé zvláštnosti, jež si ve světě navykl. Ač se oddal životu řeholnímu s opravdovou radostí, přece dolehla na něho po počátečním samolibém uspokojení jakási tesknost a omrzelost, pravý to opak oné vnitřní radosti a útěchy, jimiž oplývalo jeho srdce při vstupu. K této omrzelosti připojila se pak i malomyslnost, která vyzývavě hřměla mu do duše: „Co si s tebou počne Tovaryšstvo?“ A o důvody neměla nouzi. Chatrné zdraví Aloisovo bylo nejvýznamnějším důkazem.

A nedivme se tomu. Taková pronikavá změna, jakou je vstup do řádu, mohla by nechat bez ozvěny jen povahy úplně nečinné a mdlé. Vždyť i květinka přesazená z květináče do sebe žírnější půdy svěsí s počátku hlavinku, schlípí lístky, dokud neza-

pustí kořínků a neuchytí se v zemi, aby později tím bujněji rostla. Tak tomu bylo i u Aloise. Než Alois věděl, kde hledat v takové tísní pomoci. Přivinul se k Bohu vroucí modlitbou a skličující nálada brzo pominula.

A nyní se pustil s celou vervou, jen Aloisovi vlastní, do práce o vlastním sebezdokonalování. Nejprve chtěl se sebe setřásti vše, co zavánělo světem. Ze světa přinesl si obraz Spasitelův namalovaný na plátně, řeholní šat a breviář. Zpozorovav, že jeho šat a biret jsou z jemnější látky než ostatních spolunoviců, došel si k představenému a vyprosil si takové, jako měli ostatní. Podobně breviář se zlatou ořízkou vyměnil za prostý, bez ozdob. Než při tom si byl dobře vědom, že člověka duchovního nedělá změna šatu nebo místa, nýbrž obnova vnitřního člověka a přeměna vnitřního smýšlení. Proto hleděl právě v tomto směru co nejvíce pracovat.

Jednou ze zkoušek noviciátních je obsluha nemocných v nemocnicích. I Alois býval tam posílán. Tu však pozoroval, že jeho přirozenost se děsí nemocných s odpornými ranami. Při pohledu na ně zbledl, div že neomdlel. Než brzo se ovládl, a co mu bylo zprvu nesnesitelným, stalo se mu po čase opravdovou radostí.

Oči dovedl tak držeti na uzdě, že je měl úplně v moci. Při tom býval nezřídka zcela do sebe zabrán, že ani neviděl, co se kol něho děje nebo kudy jde. Jednou se na příklad stalo, že novicové šli na zotavenou za město do jiné vinice, než obyčejně. Když se ho pak kdosi při návratu tázal, jak se mu líbilo na nové vinici, byl touto otázkou zřejmě překvapen a teprve po chvíli si uvědomil, že na této vinici nebylo kaple, kdežto na první byla.

S podobnými případy zabranosti do myšlenek setkáváme se nezřídka i ve světě u hlubokých duchů, kteří žijí jen pro svůj obor, takže ani na ulici nevidí a neslyší, co se kol nich děje. Než jak to bývá často u noviců, že v plnění jednotlivých pravidel ztrácejí někdy střizlivý smysl pro celek a tím upadají v různé zvláštnosti, tak zdá se bylo tomu i u Aloise. Čteme-li o něm na příklad, že po tříměsíčním pobytu v domě nevěděl, kde sedí v jídelně představený domu, netřeba to považovati za bůhví jakou ctnost, nýbrž lze to spíše přičísti na vrub novické malichernosti. Ostatně na to je novicmistr, aby podobné přestřelky v zachovávaní řádových pravidel u poddaných uváděl na příslušnou míru.

Podobně byl Alois mistrem v ovládání jazyka. Byl nepřitelem všeho posuzování nebo

žvavých povídaček, jak jim hová nesoudná bavivost nebo povídavost obyčejného davu. Poněvadž chodil s hlavou příliš vpřed nachýlenou, dal mu novicmistr udělati u šatu vysoký stojatý límec. Když se s ním Alois po prvé ukázal mezi spolubratry, bylo z toho všeobecné veselí, Alois to však přijal úplně klidně a sám ještě přispěl svou hřivnou vtipu k nevinnému pobavení.

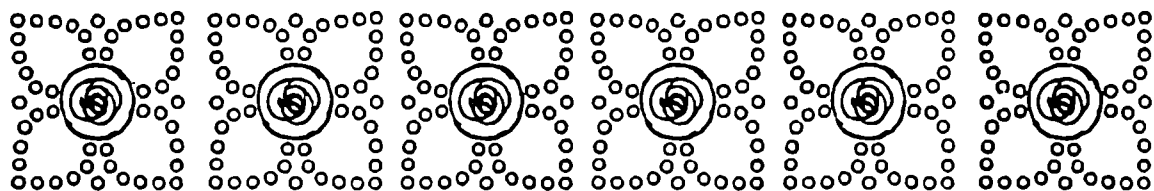
Co Alois v noviciátě nejtíže pocítoval, byla různá omezení, jež mu představení ukládali v konání kajících skutků. Dříve bylo to ponecháno jeho libovůli a Alois měl za to, že i v řádě to tak zůstane, ba že tu bude v té příčině moci konati ještě více. Ale zklamal se. Když všecko naléhání, aby mu bylo povoleno více kajících skutků, nic nepomáhalo, utěšoval se myšlenkou: „Život řeholní je jako bezpečná loď, v níž zrovna tak rychle jedou ti, kteří veslují, jako ti, kteří sedí někde v koutě lodi“.

Podobně tomu bylo i s postem. Jednou upozoroval novicmistr, že Alois před jakýmsi svátkem skoro nic nejí. Proto zavolal si ho k sobě a poslal jej ke druhému stolu naporučiv mu, aby jedl ze všeho, co se mu předloží. Když si ho pak spolunovicové dobírali a kdosi z nich podotkl: „Aloisi, to je pěkný půst. Nejprve jíte málo, abyste po druhé dostal tím více“, usmál se Alois a

vtipně slovy Žalmistovými odrazil útok: „Co dělat? Choval jsem se jak hovádko k tobě, Bože“. (Ž. 72. 23.)

Pokárání, jichž se mu občas dostalo od představených před jinými, dotýkala se ho dosti citelně, ale právě proto často o ně prosil představené, aby se cvičil v pokoře. Novicmistr chtěl tuto jeho lásku k pokoření vyzkoušeti a proto poslal jej na nějakou dobu do jídelny, aby pomáhal bratrovi v úklidu. Předem však bratrovi nakázal, aby se vším, co udělá Alois, byl nespokojen. To ovšem při dotavadní Aloisově nezpracovanosti nebylo tak těžké. Bratr vyplnil rozkaz představeného do poslední písmenky; avšak při sebe lepší pozornosti nepostřehl na Aloisi ani nejmenší známky roztrpčenosti nebo pobouřenosti. To naplnilo bratra velikým obdivem a z toho poznal, že má před sebou dokonalého novice.

II.

SMRT OTCOVA.

Alois byl teprv půl třetího měsíce v noviciátě, když dostal z domova smutnou zvěst, že otec je mrtev. Již delší dobu trpěl pakostnicí a býval často upoután na lůžko. Z markraběte se po Aloisově odchodu do řádu stal zcela jiný člověk. Třebas byl vždy nábožensky založen a plnil i dříve křesťanské povinnosti, přece jeho smýšlení bylo hodně světské. Povznést co nejvíce svůj rod styky s vlivnými panovnickými rodinami — byl jeho životní ideál, jemuž chtěl obětovat i osobní štěstí vlastního dítko. Vedle toho hověl silně karbanu, takže se octl leckdy i v peněžní tísní a z toho i v rukou židovských. A podivno, co Alois vstoupil do řádu, nechal hry, pustil světské myšlenky z hlavy a myslil na záhrobí. K lůžku dal si donésti Aloisův kříž z ebenového dřeva se stříbrným tělem Spasitelovým a každý večer se před ním modlíval s rodinou sedm kajících žalmů a

litanie ke všem svatým. Při tom hořce oplakával své hříchy a maje kříž v ruce bil se v prsa volaje: „Smiluj se nade mnou, Pane! Zhřešil jsem, Pane, smiluj se nade mnou!“ Někdy se sám divil tomu pláči a říkával: „Ó dobře vím, odkud ty slzy pocházejí, to mně všechno na milém Pánu Bohu vyprosil můj Alois“.

Jednoho dne zavolał si dvorního kaplana Ludvíka Cattaneo, který se již vrátil z Říma, a prosil jej, aby ho doprovodil k památné svatyni Maria delle Grazie, vzdálené od Mantovy asi půl druhé hodiny. Tam vykonal u něho celoživotní zpověď. Poněvadž se však nemoc stále zhoršovala, dal se zavést do Milána, aby vyhledával u tamních lékařů pomoci. Zatím místo zdraví dojel si tam pro smrt. Náhodou meškal tehdy v Miláně také generál františkánský P. František Gonzaga. Toho poprosila rodina, aby markraběte připravil na smrt. Když se pozdě večer dostavil, markrabě vycítil, že nastává jeho poslední hodinka. I vyzpovídal se ještě jednou u jiného františkánského kněze, nato pak druhého dne učinil svoje poslední pořízení. Když vše uvedl do pořádku, ještě těšil svoje drahé, aby neplakali, nýbrž se spíše radovali, že je nyní tak dobře připraven na smrt. Nato rozloučiv se se všemi, vypustil duši. Bylo to dopoledne dne 13. února 1586.

Podle poslední vůle byl pochován ve františkánském kostele v Mantově.

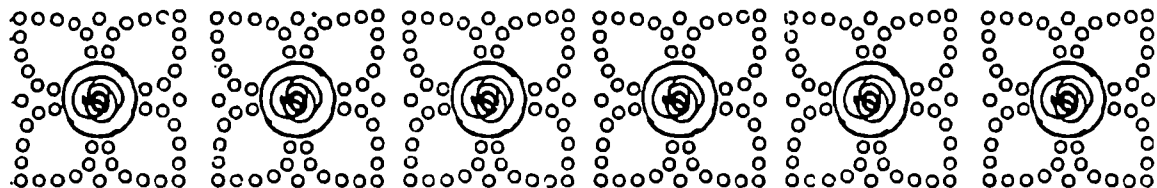
Smrt otcova dojala mocně Aloise, přesto však zůstal klidný a děkoval Pánu Bohu, že otec tak šťastně dokončil život. Na přání svých představených poslal hned soustrastný dopis matce, která smrtí manželovou byla všecka zdrcena. Začínal slovy sv. Františka z Assisi: „Nyní se mohu s větší důvěrou modliti: Otče náš, jenž jsi na nebesích“. Dříve ještě než markraběnka tento dopis obdržela, obrátila se na jednoho známého pátera prosíc jej, aby požádal Aloise o několik slov útěchy. Nato Alois poslal jí 10. dubna 1586 druhý dopis tohoto znění:

„Vidím, že při tolikerém žalu nad ztrátou mého pana otce blahé paměti potřebujete útěchy a že ji očekáváte ode mne, jak to poznávám z dopisu P. Ministra mantovské koleje. Tudíž nutí mne to, abych Vám těmito řádky připomněl, co jsem Vám doporučoval v dřívějším dopise, totiž abyste se odevzdala do vůle Boží. Poněvadž Bůh jej k sobě povolal tak šťastnou smrtí, můžeme doufat, že zesnulý se dostal šťastně do onoho života, po němž všichni toužíme. Proto měli bychom se spíše radovati, než truchliti, poněvadž ten, kterého jsme milovali, je u cíle. Doufejme tudíž pevně v Boha, jehož božská Prozřetelnost to tak zařídila, že to všechno bude

k dobrému. On se neustane modliti, zvláště za ty, kteří se mu doporučejí, jako za Vaši farnost a Váš rod, tak jako já jsem to posavad neopomenul. Také nepřestanu božskou Velebnost prosit, aby Vás těšila a vedla. Těší mne také, že Rudolf činí takové pokroky..."

Jak z uvedeného listu patrně, byla vůle Boží Aloisovi nade všecko. Před ní dlužno se skláněti, i když raní. Když se mu jeho spolubratři divili, jak vše tak klidně snáší, odpověděl: „Smrt otcova sama o sobě mne bolí; než je to vůle Boží, proto nesmíme bolně pocílovati, co se Bohu líbí“. Ba Alois viděl v celém průběhu otcovy nemoci zvláštní řízení Boží. Kdyby byl býval otec zemřel ještě před jeho vstupem do řádu, kdož ví, zdaž by byl mohl vůbec vstoupit do řádu. Snad by mu byl sám generál postavil jako podmínku, aby vyčkal až do plnoletosti Rudolfovy. Tak Bůh, co činí, dobře činí. Splnilo se i zde: „Těm, kteří milují Boha, všecky věci napomáhají k dobrému“. (Řím. 8. 28.)

III.

V DOMĚ PROFESNÍM.

Tovaryšstvo Ježíšovo, aby nabylo jistoty, že se novic hodí pro jeho způsob života, hledí i prakticky vyzkoušet jeho zdatnost a způsobilost. Proto posílá novice na nějaký čas do nemocnic k obsluze nemocných nebo na žebrotu, nechává je vykládat katechismus dětem nebo je zaměstnává ve volných chvílích nízkými pracemi po domě nebo v kuchyni. Podobně tomu bylo i v Římě. K tomu konci posílali vždy několik noviců najednou asi na dva měsíce do profesního domu¹⁾, aby se tam podrobili zmíněným zkouškám. Tím sledován trojí účel: za prvé měli se upevniti ve ctnostech, zvláště v pokoře, dále měli za vedení zkušených páterů dostati vhled do duchovní správy a naučiti se jednati s lidmi. Konečně mělo se jim dostati

¹⁾ Domy profesní (na rozdíl od kolejí, t. j. domů určených k studiím) jsou ty, v nichž se hlavní péče věnuje duchovní správě a ryzosti řádového života.

jakési příjemné obměny v životě noviciátním poněkud jednotvárném. V domě měli zvláštní oddělené místnosti, svého vlastního představeného, který jim zastupoval novicmistra.

Profesní dům byl druhý a vlastně nejstarší dům Tovaryšstva v Římě. Ležel na úpatí Kapitolu poblíž Piazza Venezia, kde byla hlavní tepna života velkoměstského. Tam strávil sv. Ignác největší část svého římského života a tam také zemřel. Tento starý dům byl úplně přestavěn za generála Aquavivy (1581—1615). Z původní budovy zachovaly se nám jen čtyři pokojíky, v nichž kdysi bydlil sv. Ignác; jsou nyní proměněny v kaple. Tam, kde kdysi stával přilehlý starý sešlý kostelík Maria della Strada, dal v letech 1568—1575 kardinál Alexandr Farnese postavití svým nákladem velkolepý chrám, známý pod jménem al Gesù. V tomto domě, který byl zároveň sídlem generála řádu, soustřeďoval se veškeren apoštolský život mladého tehdejší Tovaryšstva a rozléval se odtud do celého světa. Sem docházely všechny zprávy o pracích a bojích členů řádu z jednotlivých provincií a misií a odtud rozcházeli se misionáři do celého světa. Zde byl také sv. Stanislav Kostka kdysi přijat do Tovaryšstva. Do tohoto tedy domu přišel Alois v době postní r. 1586. Představeným jeho tu byl P. Jeronym Piatti, výtečný muž,

který nám také vypsál celý průběh boje Aloisova o povolání, jak mu jej Alois vyprávěl. Z toho tedy patrno, že se těšil veliké důvěře Aloisově.

Alois přijal tuto zprávu s velikou radostí. Skýtalaf se mu tím příležitost vzdělat se příkladem starých páterů tam působících, kteří již zešedivěli ve službě Boží. Život noviců zde nebyl bez jakési pestrosti a vábné obměny. Ráno přísluhovali při mších svatých a vypomáhali sakristánovi. V přestávkách mezi mšemi sv. klečel Alois obyčejně v sakristii před ostatky svatých, uloženými ve schránkách, nebo si četl z nábožné knihy.

Když vše bylo v kostele skončeno, chodíval do kuchyně vypomáhat kuchaři nebo do jídelny prostírat k obědu. Kdyby ho tu byl někdo viděl s utěrkou v ruce, nebyl by v něm hledal bývalého markraběte. O polednách při stole někdy čítával; býváť zvykem v řeholních domech kořeniti jídlo duchovní četbou. Tu míval Alois potíže s výslovností hlásky „r“. Jednou se mu dostalo za to ostrého pokárání od spolunovice, který dohlédal na řádné čtení. V přílišné horlivosti uváděl mu na paměť duchovní škody, jež zaviňuje u spolubratrů nezřetelným čtením. Alois to klidně vyslechl a nabídl se, že bude čísti ještě jednou, aby to vynahradil.

Dokonce i jeho představený P. Piatti byl jednou mlčelivostí Aloisovou uveden do zvláštních rozpaků. Maje starost o jeho charakterné zdraví, poručil mu, aby si prodloužil polední zotavenou a zůstal ještě u bratří, kteří pro práce v kuchyni přicházeli o něco později od stolu a měli zotavenou o půl hodiny delší než ostatní. Ministr domu, dbalý přísné kázně, zastihl Aloise po ukončení první zotavené ještě u bratří. Nevěda nic o rozkazu novicmistrově, uložil mu za tento domnělý poklesek proti domácí kázni veřejné pokání v jídelně. Jak se však podivil, když druhého dne v touž dobu zase zastal Aloise u bratří. V tom viděl již zúmyslnou neposlušnost, přísně jej pokáral a uložil mu znova veřejné pokání pro hrubé porušení řeholní kázně. Teprve nyní si všiml toho P. Piatti, zavolal si nepodajného hříšníka a žádal jej o vysvětlení. Alois odpověděl, že mu sice napadlo, že mlčením dává pohoršení, že však ho od toho odradila obava před záludnou samoláskou, která ráda se sebe svaluje vinu. Podobně i jindy pykal za cizí chyby, jež se nedopatřením na něho svezly, nestaraje se o vlastní hájení. Než zdaž podobně nejednal i náš Pán a Spasitel Ježíš Kristus?

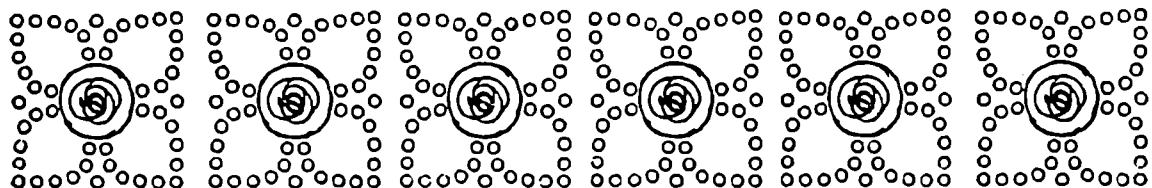
Po polednách provázival Alois starší kněze do žalářů a nemocnic po městě. Zatím co oni zpovídali, vykládal Alois vězňům nebo

nemocným katechismus a připravoval je na sv. zpověď. Vedle toho přisluhoval také nemocným, konaje jim nejnižší služby, jak toho právě bylo potřebí. S jakým smýšlením to konával, vysvítá nejlépe z jeho vlastních slov, jež kdysi pravil k svému průvodci. Má prý při tom na mysli zohavenou mrtvolu božského Spasitele na klíně jeho božské Matky a tu prý omývá a maže vonnými mastmi.

Podobně chodíval i o nedělích a svátcích po veřejných místech Říma a míval k venkovanům, kteří tu hledali práci, krátké promluvy. Udávají se zvláště dvě místa, na nichž Alois konal křesťanská cvičení k lidu. Na Piazza Montanara, která leží na úpatí Kapitolu směrem k Tibeře, scházivali se o nedělích dělníci z venkova, hledající tu práci. Byli to celkem hodní lidé, ale ve věcech náboženských někdy strašně zanedbaní. Těm tedy vykládal katechismus a mnohého z nich přivedl zase po dlouhém čase k sv. zpovědi. Podobně mluvíval na Piazza dei Fiori, poblíž Palazzo Farnese, kde venkované prodávali zeleninu. Jednou jel tu mimo kardinal di Cusa a spatřil veliký zástup lidí, jak se kupí kol mladého řečníka. Na otázku, kdo tu mluví, dostal odpověď, že mladý Alois Gonzaga. Ihned dal zastavit a poslouchal chvíli bohonadšeného řečníka.

V domě profesním pobyl Alois dva měsíce a pak se zase vrátil do noviciátního domu u sv. Ondřeje. Co u Aloise zvláště bilo do očí, byl jeho mimořádný klid duše a nadobytá vyspělost. I starci v životě řeholním zešedivělí divili se zralosti jeho úsudku a usedlému jednání při tak poměrné mladosti. A odkud se prýštil tento klid duše a slunná vyjasněnost srdce? Vždyť od přirozenosti byl povahy spíše živé, než mrtvé. Bylo to ovoce důsledného sebeovládání a sebekázně, s níž začal již ve Florencii a nikdy v ní neustával. Nejvyšším ředidlem jeho vůle a veškerého nazírání byla vůle Boží. Na ní přiměřoval všechny záchvěvy svého srdce, v ni vúsťoval celým svým jednáním.

IV.

V NEAPOLI.

(1586 – 1587.)

V noviciátě u sv. Ondřeje zůstal Alois až do října 1586. Tu onemocněl jeho novicmistr P. Piscatore a generál P. Aquaviva uznal za dobré, poslat jej na radu lékařů do Neapole. S ním měli jíti ještě tři novici, mezi nimi i Alois. Jednoho dne zavolal si P. Piscatore Aloise a otázal se ho, nechtěl-li by s ním jeti do Neapole. Alois bez dlouhého rozmýšlení přisvědčil. Když však poznal, že se o to jedná vážně, začal si dělati výčitky, že svým nerozvážným výrokem snad hleděl k tomu naklonit představené. A přece do řádu vstoupil ne, aby uplatňoval svou vůli, nýbrž spíše aby poslouchal. Nebýti těchto vrtochů, byl jinak rád, že na příkladu P. Piscatore se naučí názorně, jak se má jesuita chovat na cestách. Řím opustili dne 27. října. Společníci Aloisovi byli Francouz Jan Pruinet a Skot Jiří Elfiston, který se později stal

profesorem a popsal celou tuto cestu. Když se jim Řím ztrácel s dohledu, pozdravil jej ještě jednou Alois známou církevní antifonou: „Apoštol sv. Petr a apoštol národů sv. Pavel naučili mne, ó Pane, tvým přikázáním“.

Cesta z Říma do Neapole táhne se většinou po staré cestě, zvané kdysi „via Appia“, a je neobyčejně malebná. Zprava, zleva naráží tu oko cestovatelovo na staré pomníky a památky pohaslé slávy římské, ovšem namnoze již zvetšelé nebo dokonce v rozvalinách. Zdá se, jako by mu z nich hřmělo v ústřety: „Vanitas vanitatum et omnia vanitas“! „Čirá marnost — čirá marnost! Všecko jest marnost“! (Kaz. 1. 2.) Čím blíže k Neapoli, tím více hýří příroda krásami. Palmy, granátníky, aloë, oranžovníky, k tomu čaro-krásný výhled na moře — vše to působí dojmem přímo okouzlejícím.

P. Piscatore cestoval v nosítkách, poněvadž při jeho pokročilé chorobě lékaři tak rozhodli. Vedle něho seděl Alois. Pravda — s počátku se zdráhal a navrhoval jiné novice místo sebe, než nic nepomohlo. Byl ze všech nejslabší, musil se tedy podrobiti. Druzí dva novicové jeli na koni. Aby to Alois neměl tak pohodlné, sbalil si plášť a posadil se na něj. Na cestě modlíval se s novicmistrem církevní hodinky nebo se bavíval s ním hovorem o duchovních věcech.

Na konci cesty vyznal, že za těch několik dní s P. Piscatore na cestách více pokročil v duchovním životě, než za mnoho měsíců předtím. Do Neapole dorazili na svátek Všetech Svatých. Město mělo tehdy na 200.000 obyvatel a bylo spravováno místokrálem pod svrchovaností španělskou.

Tovaryšstvo mělo tam dva domy: dům profesní a dům studijní, v němž byl zároveň noviciát. Naši poutníci ubytovali se v tomto druhém, aby tu mohli hned, zlepší-li se jejich zdraví, započítí studia filosofická. Alois byl cestou velice zesláblý a proto si ho nechali představení trochu odpočinouti. Ohnivým Neapolitánům připadal Aloisarci poněkud chladný, až příliš střízlivý, poněvadž nejevil toho zájmu pro památnosti města, jak tomu byli u jiných zvyklí. Snad byl on první, u něhož selhalo přísloví: „Uvidět Neapol a pak umřít!“ Zato se jim na něm zvláště líbila jeho přívětivost k spolubratrům a vzácné umění dělat prostředníka mezi rozvaděnými. Viděl-li někde zatrpklost nebo kyselost, ihned se do toho vkládal, aby se to co nejdříve urovnalo. Jednání druhých hleděl vždy vykládati na lepší stránku. Sám vedl si v řeči a jednání velice obezřetně, takže se zdálo, jakoby každé slůvko odvažoval.

A podivno, ač byl poslán do Neapole na léčení, dostalo se mu tam tolik příležitostí

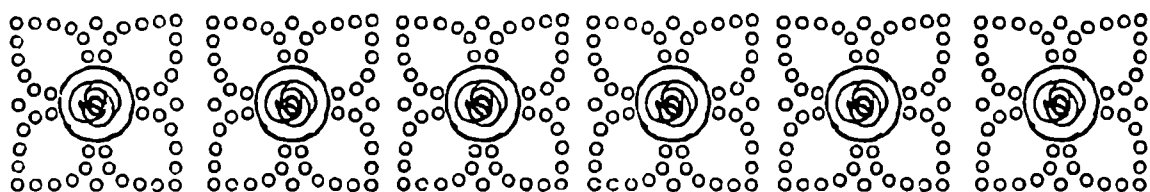
k mrtvení a sebezáporu, jako snad nikde jinde. Zdá se, jako by byla Prozřetelnost Boží sama chtěla vybrousit tento drahokam, aby zářil leskem co největším. Předně rektor koleje, sám na sebe velice přísný, dovoloval Aloisovi více kajících skutků, než bylo rozumné. Mimo to vykázal Aloisovi v noviciátním oddílu společnou největší světnici, kde studoval s mnoha jinými. Tedy zase málo pohodlí. Následkem toho zhoršil se neduh Aloisův tou měrou, že trpěl velikou nespavostí. Aby tomu představení zabránili, vyhradili Aloisovi sice zvláštní světnici, ale tak nešťastně položenou, že ráno všechno nad ní chodilo. Právě ráno, když si chtěl ještě trochu zdřimnouti, byl vyrušován stálým chozením, takže ani oka nezamhouřil. Nicméně o všem tom se ani slůvkem nezmínil, ba považoval tento kříž ještě za zvláštní projev lásky Boží.

Scholastici chodívali o svátcích na nešpory do profesního domu. Bylo-li špatné počasí, stával ministr u vrat a neduživé posílal nazpět. Jen Aloise ku podivu si nevšiml. Když později Alois onemocněl na růži a měl horečku, stalo se jakousi podivnou náhodou, že se mu nedostalo ani potřebného postelního prádla. Tak našel v pozemském ráji, jak se všeobecně Neapol nazývá, místo zotavení jen nepříjemnosti a trápení. Zdá se, že s ním

měla Prozřetelnost Boží v Neapoli ještě jiné vyšší záměry. Právě tehdy byl spolužákem Aloisovým v Neapoli Karel Spinola, rodák pražský, jehož rodina žila po nějaký čas také v Čechách. Když tento veliký apoštol Japonska pozdějiúpěl v krutém žaláři v Omuře, byla mu právě vzpomínka na Aloisův zářný vzor velikou potěchou. I prosil ze žaláře, aby sloužili v Římě u oltáře sv. Ignáce a Aloise na jeho úmysl mše sv. Neapolští pak, jichž pohostinství Alois po nějaký čas užíval, zvolili si později Aloise za zvláštního ochránce svého města.

Poněvadž Aloisovi pobyt v Neapoli ne-svědčil, poslali jej představení po šesti mě-sících dne 8. května (1587) s P. Řehořem Mastrillim zase zpět do Říma.

V.

V ŘÍMSKÉ KOLEJI.

(1587 – 1589.)

Tam byl poslán do t. zv. „římské koleje“ („Collegium Romanum“), aby pokračoval ve svých studiích. Collegium Romanum byl třetí jezuitský dům římský. Byl založen r. 1551 samým sv. Ignácem, a to v první řadě pro členy řádu. Než příliv cizích žáků byl tak veliký, že se r. 1563 Otcové koncilu tridentského přimluvili u sv. Otce Pia IV., aby základní jistinou umožnil další jeho vybudování po způsobu pařížské university. To se také skutečně stalo. Druhým vlastním jeho zakladatelem stal se Řehoř XIII., který r. 1582 dal svým nákladem vystavěti obrovskou budovu za tím účelem, „aby se tam všem národům dostalo ušlechtilého vzdělání“, jak hlásá nápis na základním kamenu („ad omnes nationes optimis disciplinis imbuendas“). V průčelí nese ústav veliký mramorový nápis: „Religioni et bonis artibus“. („K pěstění ná-

boženství a ušlechtilých věd“.) U koleje byl roku 1626 vybudován nádherný chrám, zasvěcený sv. Ignáci, v němž se i Aloisovi dostalo konečného pohřbení.

V této koleji tedy měl Alois dokončiti nyní studia filosofická, která započal již v Neapoli. Alois měl vzácné nadání pro tento obor. Toho nejlepším dokladem, že před ukončením školního roku byl určen za obhájece ve veřejné slavnostní disputaci, k čemuž bývají bráni jen nejlepší žáci. Disputaci byli přítomní tři kardinálové, a to Scipio Gonzaga, Jeroným della Rovere a Vincenc Lauro, zvaný všeobecně pro velikou učenost „oraculum mundi“ „div světa“. Alois chtěl nejprve toto vyznamenání se sebe střešiti. Když nebylo možné, zašel si k svému profesoru Mutiu de Angelis, radě se s ním, zdaž by si neměl zúmýslně nesprávnými odpověďmi při tom zadávat. Ten mu to ze zcela pochopitelných příčin vymluvil a Alois se tím spokojil. Při disputaci čekalo Aloise trapné překvapení. Jeden z přítomných doktorů zasáhl do disputace a při tom jakoby úvodem zmínil se několika lichotivými slovy o slávě rodu Gonzagů. Alois se zapýřil a úsečně odměřenou odpovědí dal mu cítit, jakou „radost“ mu touto poklonou způsobil. Jinak disputace dopadla pro Aloise skvěle.

Po letních prázdninách, které ztrávili filo-

sofové na letním bytě ve Frascati, začal Alois v novém školním roce studia teologická. Tu se sešel s Virgiliem Cepari, ke kterému jej od té doby pojilo upřimné přátelství. Po smrti Aloisově byl to právě on, který všude objížděl a sbíral životopisná data pro život Aloisův, čímž se velice zasloužil o jeho blahořečení. Prostranný pokoj, v němž Alois bydlel nejspíš ještě s jedním společníkem, byl po Aloisově blahořečení proměněn v kapli, která se až dodnes ukazuje.

Aloise čekala tu ještě jedna veliká radost. Dne 25. listopadu 1587 vypršely dva roky jeho noviciátu a Alois byl připuštěn na svátek sv. Kateřiny k prvním slibům. Složil je v kapli, zv. „dei voti“, jež dosud trvá. Jak P. Mutius Vitelleschi vypravuje, skládal sliby s takovou vroucností a vnitřní záníceností, že se to zračilo i na jeho tváří. Dne 11. prosince podal o tom také zprávu matce. Píše jí:

„Oznamuji Vaší Urozenosti, že jsem složil sliby a obětoval se božské Velebnosti, a to v den sv. Kateřiny. Proto prosím Vás, chvalte se mnou Hospodina a vyproste mně milost vytrvalosti a blahého pokroku na cestě, na kterou mne Pán Bůh povolal, abychom se jednou po uplynutí tohoto života společně radovali v nebi, kde Bůh své věrné sluhy toužebně očekává“.

V tomto listě činí se prvá narážka, že Rudolf se nechoval úplně vzorně. Alespoň klade mu Alois zvláště na srdce, „aby byl poslušen vůči těm, jimž je povinován, a to z ohledu slušnosti jak na sebe tak na svůj rod“. Matka se Aloisovi již dříve nabídl, že mu bude hraditi všechny výlohy na dopisy, což Alois v tomto dopisu vděčně přijímá a prosí nadto o 25 Scudi, z čehož lze souditi, že byla korespondence Aloisova dosti značná.

V teologii měl Alois za profesory P. Augustina a Benedikta Giustiniani, oba z Janova, dále slavného španěla Gabriela Vasqueza, a Jana Azora. I v teologii projevil Alois vzácné vlohy, zejména bystrý rozum a zralý úsudek, přesto, že byl častěji sužován bolením hlavy. Jeden z profesorů vyznal, že na jeho námítky nebylo leckdy snadno odpovědět. Při studiu šlo Aloisovi hlavně o důkladné vědění a pochopení učiva. Jeho zásadou bylo: „ne mnoho, ale důkladně“. Proto také měl sv. Tomáše Aquinského ve zvláštní úctě pro jeho neobyčejnou jasnost a podivuhodnou hloubku. Narazil-li při studiu na nějakou obtíž, jíž si nemohl sám uspokojivě rozřešit, zapsal si ji a předložil ji svému profesorovi. Při tom užíval vždy latinské řeči a choval se k němu velice uctivě, nepouštěje se při tom do zbytečných hovorů, jež ne-

souvisely s věcí. Odkázal-li jej profesor na nějakou knihu, vedl si přesně dle jeho pokynů. Ve sporných otázkách dával přednost mínění svých profesorů. Při disputacích vedl si věcně a vůči svému protivníku umírněně. Působila-li disputace někomu obtíže, rád se mu nabízel, že ji za něho převezme.

Poněvadž byl Alois velice slabý a chorý, postarali se mu představení o opisovače přednášek, aby se příliš nenamáhal. Alois to s vděkem přijal, ale užíval této výsady v míře co nejmenší. Dával si opisovati z přednášek jen hlavní věci, ostatní si doplňoval sám. Říkával: „Stojí to peníze a chudí nemají vydávati peněz na zbytečnosti“. A od toho neustoupil, třebaže sama matka se mu nabídla, že mu bude hradit všechny výlohy s tím spojené. Ještě dodnes se chová v Římě v předsíni Aloisova pokoje jako vzácná památka jeden sešit jeho zápisků: Přednášky P. Gabriela Vasqueza o svátosti pokání. Přednášky jsou psány hodně zběžně, ale čistě.

Podobně se chová také v brněnském alumnátě kniha ve skvostné vazbě s vytlačeným nápisem: „B. Aloisi Gonzagae manuscripta“. ¹⁾

¹⁾ Viz delší pojednání Dra Aloise Kolíska: „Rukopisné památky po sv. Aloisiu na Moravě“ v životopisu sv. Aloisia z Gonzagy od Jos. Koudelky, vydaném

Má 96 listů. Byla nalezena r. 1888 na faře ve Vískách na Moravě a pochází dle udání na desce z jesuitské koleje ve Štýrském Hradci, které byla darována od jakéhosi Lukáše Fanini. Jak se dostala na Moravu těžko říci. Obsahuje pojednání „o všedním hříchu“, „o pokání“, „o lítosti“, „o sv. zpo-
vědi“, „o přepodstatnění“ a konečně delší zápisky z oboru filosofie. Zdá se, že opravdu pochází od sv. Aloise. Písmo rukopisu je většinou malé, někdy až drobné, s hojnými vsuvkami, ale co do tvaru krásné, svědčící o vypsané ruce.

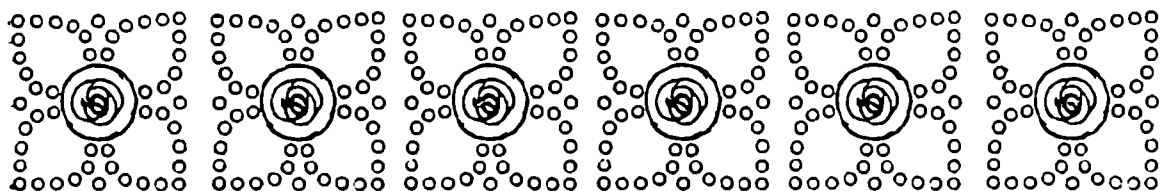
Tak se připravoval Alois důkladnými studiemi na budoucí působnost. Ale zkušenost učí, že studium duši vysušuje a snadno vede k zploštění vnitřního života. Než Alois zůstal stále tím, čím byl dříve. Často bylo jej vídati před svatostánkem, zejména před školou anebo po škole. Ve volných chvílích zametal chodby, vypomáhal v nemocnici, a to vše z touhy po sebezdokonalení. Jeho skromnost, mírnost, pokora, upřímná zbožnost budily u všech obdiv a touhu vstoupiti do jeho šlépějí. Nezřídka míval krátké duchovní promluvy v mariánské družině studentů, kterou vedl jeho druh ve studiích, Virgilius

r. 1891 dědictvím cyrilo-metodějským v Brně, str. 416 a další.

Cepari. P. Mutius Vitelleschi, jeho spolužák a pozdější generál Tovaryšstva, vyslovil se později o Aloisovi, že si tak asi vždy představoval sv. Tomáše Aquinského, plného moudrosti a svatosti.

R. 1588 přijal Alois postupně v únoru a březnu postřižiny (tonsuru) a nižší svěcení, postoupiv tak na dráze kněžství na stupeň kleriků. Ovšem posledního stupně kněžství neměl dosáhnouti, neboť Bůh v nevýslovné moudrosti a prozřetelnosti usoudil jinak.

VI.

Z PRUŽIN DUCHOVNÍHO ŽIVOTA ALOISOVA V ŘEHOLI.

Tím byl načrtnut aspoň v hlavních rysech život Aloisův na studiích v řádě. Byl to život většinou skrytý, uzavřený, nezasahující do rušného života veřejného nějakými zvláštními činy. A přece to byl život plný životní mízy, život vysoce dokonalý, ba život svatý. Abychom mu lépe porozuměli, je nutno se vnořiti do jeho tajů a zachytit pružiny, jež mu určovaly směrnice.

Otec Aloisův oblíbil si staré římské rčení: „Age, quod agis“, „co činíš, čiň dokonale!“ Již od nejútlejšího mládí vštěpoval tuto zásadu Aloisovi. A jeho úsilí nevyznělo na plano. Také Alois chtěl ve službě svého nebeského Krále vykonati něco vpravdě mistrovského, v každém ohledu dokonalého. Je-li otázkou cti, aby důstojník ve službě španělského krále podal výkony co největší a nejdo-

konalejší, zdaž nesluší se to tím více pro člena „kompanie Ježíšovy“, jak sv. Ignác hned v kolébce pokřtil své duchovní dítě, Tovaryšstvo? Jaké zásady Aloise při tom vedly, vysvítá nejlépe z jeho zápisků, jež se našly po smrti v jeho pozůstalosti. „Především musíš si uvědomit, že je tvou povinností směřovat k Bohu, který tě stvořil, vykoupil a povolal k své svaté službě. Proto jest se ti chránit nejen všeho zlého, nýbrž i každého marného a neužitečného skutku. Chceš-li se tedy přiblížit k Bohu, musí každý tvůj čin, ať vnitřní či zevní, vyvěrat z ctnosti. Zvláště jako člen Tovaryšstva Ježíšova jsi povolán, abys krácel za praporem Ježíše Krista a jeho Svatých. Proto každou práci, úřad, zaměstnání hodnot jen dle toho, pokud odpovídá tvému povolání a srovnává se s příkladem Ježíše Krista a jeho Svatých“.

Co se pak týče ukáznění hnutí srdce, měl zásadu: „Tím budeš zbožnější a dokonalejší řeholník, čím se více dáš vésti důvody věčnými, nikoli časnými. Proto nic nemiluj, po ničem nebaž, z ničeho se neraduj, leč srovnává-li se to s důvody čerpanými z víry. Jen tak se staneš člověkem duchovním!“

Jak z těchto životních zásad Aloisových vidět, Alois byl každou žilkou člověk nadpřirozený. Vše odměřoval a odvažoval ve světle odvěčných pravd a zásad Kristových.

A s tohoto hlediska je také nutno posuzovat a hodnotit všechno jednání Aloisovo, byť se nám tu a tam zdálo trochu podivné. Svatí žijí na tomto světě, ale nejsou z tohoto světa. Proto také jejich životní logika je nezřídka hodně odlišná od logiky dítek tohoto světa!

a) Hluboké základy.

Sv. Augustin mluví v X. řeči o slovech Páně takto k svým posluchačům: „Chceš být veliký? Začni od nejmenšího. Pomýšlíš vystavěti velikou budovu, hrdě se pnoucí do výše? Pak mysli především na základ pokory. Neboť čím kdo chce vyšší a mohutnější stavbu vybudovati, tím hlubší kope základy!“

Alois kopal v potu tváře hluboké, hodně hluboké základy pro svůj duchovní život. Knížecí koruna ležela u jeho kolébky. Na nejpřednějších dvorech, sídlech to vytríbeného vkusu uměleckého, dostalo se mu výchovy. Tři léta ztrávil v společenství následníka trůnu jako páže první třídy na dvoře madridském, prvému to tehdy panovnickému sídle v Evropě. Příbuzenské vztahy k nejvyšším světským a církevním veličinám otvíraly mu dokořán cestu k nejvyššímu hodnostem. Tři kardinálové v Římě byli jeho blízkými příbuznými a zajímali se o jeho budoucnost. Na jeho volbě záviselo, chtěl-li

se proslaviti jako státník nebo vojevůdce, jako církevní hodnostář nebo učenec. K tomu jeho veliké vlohy a osobní nadání opravňovaly k nejsmělejším nadějím. A Alois vším tím zhrdl a rozhodl se stát chudým řeholníkem. Jen pryč, co nejdále pryč ode všech poct a důstojenství světa! — bylo jeho životním heslem v dýmu světského kadidla.

Nesmíme si mysliti, že Alois byl úplně bezcitný k svůdným vidinám okolního světa. I on pocítil při svém vstupu do noviciátu jakýsi samolibý záchvěv radosti nad krom-obyčejným přijetím, jakého se mu dostalo v Římě, kdy sám patriarcha a generál řádu věnovali mu nezvyklou pozornost. Aspoň když později představený řekl Aloisovi, který se sháněl jen po starých šatech, odmítaje nové, že přílišné vyhledávání pokořujících věcí může se zrovna tak prýštiti z nezřízené samolásky a ctižádosti, jako i ze ctnosti, zkoumal se potom Alois plné tři měsíce v modlitbách a při zpytování svědomí, zdaž i u něho to není samoláska. A tu dospěl k poznání, že sice na počátku noviciátu tomu tak bylo, že však k tomu nesvolil. V duchovních zápiscích vytyčuje si v té příčině tyto směrnice: „Poněvadž tě ďábel, nejlepší znalec slabin tvé duše, stále pokouší k marnivosti a samolibosti, jest ti se zvýšenou pozorností čeliti jeho útokům pokorou a

sebeopovrhováním, a to jak vnitřním tak i zevním“. A o něco dále píše: „Proto, třebaže jsi pyšný, pros co nejpokorněji božskou velebnost, zdroj to vší pokory, za tuto ctnost a dovolávej se při tom pomoci a zásluh pokorného Ježíše Krista, který, ač byl ve způsobě Boží, sebe sama zmařil, přijav způsobu služebníka“.

O svém vznešeném rodě se nikdy nezmiňoval, a přišla-li na to náhodou řeč, zavedl ji brzo na jiné pole. Když se mu v Neapoli donesla zvěst, že se jeho strýc, patriarcha Scipio Gonzaga, stal kardinálem, přijal ji úplně chladně bez zájmu, jako by se ho to ani netýkalo. — Jednou navštívil Aloise v nemoci dr. Zucchi, osobní lékař papežův, a zmínil se chvalně o jeho urozenosti. „Již nejsme tím, čím jsme bývali“ — zněla krátká a úsečná odpověď Aloisova. — Podobně krátce odbýval zvědavost svých spolubratrů, když se ho dotazovali na jeho dřívější styky se vznešeným světem. Jeden chtěl vědět, je-li spřízněn s Kamilou Gonzagovou, sestrou Karla Boromejského. „Jsem“, zněla stručná odpověď, „ale nikdy jsem jí neviděl“. — Jiný zase se ho tázal na podobu císařovny, již doprovázel kdysi do Madridu. „Nemohu říci, poněvadž jsem si jí nikdy důkladně neprohlížel“ — znělo to z úst Aloisových zrovna tak stručně, jak odmítavě, takže ta-

zатели zašla chuť dále se dotazovati. — Opět jiný zvědavec chtěl vědět, byl-li na dvoře španělském pážetem prvé třídy nebo některé z nižších. „Prvé“, vyklouzlo Aloisovi z úst, ale již se vzpamatoval a vyčítal si, že by snad tím mohl dáti podnět k přílišnému mínění o sobě.

Nejvíce jej mrzelo, že všude, kam přišel, pro svou urozenost budil jakousi pozornost. Proto upřímně litoval, že se nenarodil jen z prostého rodu jako většina ostatních. Když ho jednou P. Piatti veřejně pochválil pro krásné kázání, které měl na Očišťování Panny Marie, styděl se a cítil se zahanben. — Všelike výjimky, ať v jídle, šatu nebo obydlí, jež mu představení z ohledu na jeho chatrné zdraví tu a tam nabízeli, pokud na něm bylo, důsledně odmítal. Když mu proto někteří spoluhratři domlouvali, aby měl přece ohled na své otřesené zdraví, odpověděl: „Mám jen jednu povinnost, žít jako ostatní!“

Z lásky k pokoře užíval každé příležitosti k sebepokořování. Poněvadž neovládál dokonale španělské řeči, prosil představeného, aby směl právě v této řeči kázat v jídelně před spoluhratry, aby si pošramotil trochu čest. — Čím ošumělejší byl šat, čím opelichalejší klobouk, tím více odpovídaly jeho vkusu. Zvláštní radost mu působilo žebrati po ulicích římských s mošnou na zádech.

Na otázku, zdaž se za to nehanbí, odpověděl: „Pohled na Krista vše oslazuje. Ostatně, co je na tom tak hrozného? Buď mne znají ti, s nimiž se setkám, nebo neznají. Neznají-li mne, nač se o ně starati? Znají-li mne, mohou se tím jen vzdělati“. — V domě obcoval nejraději s bratry laiky a na vycházkách dával jim čestné místo po pravici, až mu představení domluvili, že se to na něho jako kandidáta kněžství nesluší. Po domě konával nejnižší práce, jako zametání, čištění lamp nebo mytí nádobí v kuchyni. V římské koleji se stalo již příslovečným: „Dnes se zas Alois ohání smetákem a utěrkou, to zde bude asi nějaký vysoký hodnostář“.

A podivno, čím více a vášnivěji Alois pracoval o svém pokoření, tím větší byla úcta k němu nejen u domácích, nýbrž i u cizích. Představení, profesori poukazovali na něho svým poddaným jako na světlý vzor. Každý, kdo ho znal, nabyl přesvědčení, že v tom není nic strojeného, dělaného, nýbrž že to vychází ze srdce opravdu pokorného, které jak jedná, tak také smýšlí. Ovšem svět pokládá takové výsostné výkony velmi snadno za přepjatost a dívá se na ně s útrpným úsměvem. Arci nelze popřít, že jsou to projevy ctnosti, která hraničí s hrdinstvím, jaké nikdo není povinen v takovém rozsahu následovati. Než neskrývá se za takovýmto přísným

posuzováním trocha bídného sketství, které odsuzuje výkony mimořádné, aby se vyzulo i z obyčejných a povinných? Nemáme-li odvahy pustiti se v závratný let za orlem k slunci, to nás ještě neopravňuje, abychom se plazili po zemi jako chrobáci!

b) Stále za vůlí Boží.

Poslušnost je karasteristická známka Tovaryšstva Ježíšova a proto se v řádovém životě klade na ni zvláštní důraz. Zakladatel řádu sv. Ignác poznal z vlastní zkušenosti jako voják, že se jí vyhrávají bitvy. Proto také spjal své členy zvláštním slibem poslušnosti s římským papežem, aby byli na každý jeho pokyn pohotovi jíti, kamkoli je pošle.

Také Alois ukázal se v té příčině hodným synem sv. Ignáce. Nehledě k několika upřílišenostem, bez nichž se nováčkové v řeholním životě nikdy neobejdou, může ve všem sloužiti za vzor. Tak čteme-li na př., že kdysi v domě profesním al Gesù nařízení sakristánovo, aby dával o Zeleném čtvrtku pozor na lampy při Božím hrobě, pojal tak doslovně, že ani si nevšiml, jak byl Boží hrob vyzdoben, nebo že doprovázel z nařízení představeného starého pátera na vycházce a při tom s ním ani slůvka nepromluvil, aby se neprovinil proti rozkazu před-

staveného, který mu výslovně neřekl, že smí s ním mluvit, — tedy nehledě k takovýmto upřílišenostem, lze směle říci, že úplně pochopil ducha sv. Ignáce stran poslušnosti.

Slyšme jen zásady Aloisovy, jimiž se řídil v tomto bodě. „Člověk je povinen“, — tak říkával — „poslouchat neviditelného Boha. Než poněvadž Bůh neporoučí přímo, nýbrž skrze své zástupce, představené, proto dlužno jich poslouchati jako samého Boha. Poroučí-li něco poddanému po komorníkovi král nebo kníže, neříká se, že to nařizuje komorník, nýbrž král nebo kníže; podobně musí i řeholník v rozkazech a přáních představených viděti rozkazy a přání samého Boha a radostně a ochotně se jim podrobovati“. Proto také Alois nehleděl na osobní vlastnosti nebo přednosti představených; jemu stačilo, že to byli jeho představení. „Kdo z takových důvodů poslouchá“, říkával, „má dvojí užitek. Předně poslouchá radostně a ochotně, jsa si jist, že plní vůli Boží; za druhé takový dospívá k pravé poslušnosti a může se kojit blahou nadějí, že vezme za to jednou odplatu v nebesích“. Poslušnost prostě z ohledů lidských bez vyšších pohnutek a hledisek považoval Alois za mrzké otroctví, jež nemá záslužnosti. A to je právě duch sv. Ignáce. I on stále zdůrazňuje, že členové jeho řádu mají v každém představeném, buďsi on

kdokoli, viděti samého Ježíše Krista a proto k němu lnouti s vnitřní uctivostí a láskou.

A tuto poslušnost zachovával Alois nejen vůči vyšším představeným, nýbrž i k nižším, chovaje se k nim s velikou uctivostí. V noviciátě bývá zvykem, že jednomu z noviců bývá svěřena péče o různé časné potřeby ostatních; ten jim také rozdílí malé práce. I k němu se choval Alois s takovou uctivostí, že se mu to zdálo až přílišné a stěžoval si na to představenému. A Alois? „Vždyť je nám dán od představených za vůdce a proto zastupuje místo Boží!“ — tak se ospravedlňoval a vysvětloval svoje jednání u představeného. Ten ovšem toto dobře míněné počínání Aloisovo uvedl na pravou míru a upozornil jej, aby nepřeháněl.

A jako vůle představených byla Aloisovi čímsi posvátným, tak vážil si i řeholních pravidel, jež nejsou ničím jiným, než psaným výrazem vůle představených. Jednou dovolili mu představení navštívit jeho strýce kardinála della Rovere. Kardinál pozval jej při té příležitosti na oběd. „Eminencí“, odpověděl pokorně Alois, „nesmím, je to proti řeholním pravidlům“. Tato upřímnost se kardinálovi tak zalíbila, že příště při podobných nabídkách vždy dodával, „není-li to proti Vaším pravidlům“. — Jindy zase

chtěl s ním kardinál mluvit v sakristii. Alois se hluboce uklonil a omluvil se, že k tomu nemá dovolení představených. Kardinála tato upřímnost nejen že neurazila, nýbrž vykládal o ní s největším uznáním a vlastním vzděláním samému generálovi řádu. — Jednou si Alois vzpomněl, že ještě nečetl sv. Bernarda, jak si to učinil zvykem. Právě byl zaměstnán skládáním prádla. Co teď? „Co by ti nyní sv. Bernard řekl? Jistě nic jiného, leč poslouchat!“ A tak klidně pokračoval v práci bez jakéhokoli zneklidnění.

Jen v jedné věci pocítoval Alois jakési obtíže a záchvěvy nepoddajnosti. Jak rád by byl býval konal více kajících skutků, jak tomu byl zvyklý ze světa! Než tu byli představení neúprosně střízliví a nedovolovali mu všeho, co by si byl přál. Tu se utěšoval: „Je to vůle Boží“ — a podobná hnutí tlumil hned v zárodku.

A skutečně Alois z vlastní zkušenosti poznal, že Prozřetelnost božská takovou poslušnost zvlášť mu odměňovala a často i předbíhala jeho tajná přání. Tak pocítil jednou vroucí touhu, aby mohl navštívit sedm hlavních chrámů římských. A ku podivu, ještě než se o tom zmínil, představený sám jej k tomu vyzval.

Takováto úplná a dokonalá poslušnost není arci snadná a také svět ji nechápe;

než není pochyby, že kdo se jí oddá, kráčí nejkratší a nejjistější cestou k dokonalosti.

c) Ve stopách chudého Krista.

Alois stal se z lásky ke Kristu chudým. Chudobu miloval vášnivěji než mamonáři své bohatství. A tato láska k chudobě čím dále tím více rostla. Zajímavé je, že si za předmět kázání, které měl v jídelně před spolubratry, zvolil právě chudobu. Kázání je protkáno hojnými výroky sv. Otců, jež svědčí o velké sčtetlosti mladistvého řečníka. Z výhod chudoby zdůrazňuje zejména jednu, totiž že nám zabezpečuje království Boží. „Chceš vědět“, volá ústy sv. Augustina, „jak bohatá je chudoba? Jí lze si koupit nebe... Ona nás zbavuje všeho, co by nám mohlo býti překážkou do naší nebeské vlasti!“ Na konec pak kázání volá nadšeně se sv. Rehořem Naziánským: „Chudoba je mým bohatstvím, v ní je moje sláva, ano ona mne svádí téměř k pýše. Moji nepřátelé, kteří mne pro ni tupí, zdá se, nic jiného mi nezalívají, leč že kráčím v šlépějích toho, který byv bohat stal se pro nás chudým. O kéž bych mohl odhodit tyto bídné cáry, které mám ještě na sobě, abych se vypletl z trní tohoto světa, jež svírá a zdržuje každého, kdo k Bohu pílí“. Vpravdě důrazná to slova, jdoucí od srdce!

A skutečně Alois nechtěl v „domě sv. chudoby“, jak rád nazýval Tovaryšstvo, nic, docela nic zváti svým. I takové věci, jako pouzdro na psací potřeby, sv. ostatky, malé obrázky, jež mívají členové řádu s dovolením představených, odmítal. Jen dva malé obrázky měl na stolku, a to obraz sv. Kateřiny, jako památku na svůj vstup do řádu o jejím svátku, a obrázek sv. Tomáše Aquinského, ze zvláštní úcty k tomuto světci pro jeho svatost a podivuhodnou moudrost. Nemohl-li někdy nabízený obrázek bez jakési urážky dárcovy snadno odmítnouti, přijal jej, ale pak co nejdříve donesl jej k představenému. Šaty, ať jakékoli, byly pro něho vždy dobré. „Žebrák“, říkával, „dožebrává-li se u boháče almužny, nesmí čekat, že mu dají věci nejlepší, nýbrž musí býti spokojen i s odloženými a obnošenými“.

A zrovna tak chudě bylo i v jeho světničce. Když jednou musil Alois pro nemoc do nemocnice, vyměnil si pokojík s jedním ze spolubratrů, kterého vystřídal v nemocnici. Jak se tento však podivil, když vstoupil po prvé do jeho jizbičky a viděl, jak je malá, nízká a tak chudičce vypravená! „Od té doby“, vyprávěl poté svým spolubratrům, „pojal jsem vysoké mínění o Aloisově lásce k chudobě, zvláště srovnám-li to s nádherou

hradu kastilionského, kterou jsem viděl na vlastní oči“.

A co bylo hybnou silou této podivuhodné a světu nepochopitelné lásky k chudobě? Zářný příklad toho, který, an byl bohatý, stal se chudým, abychom se my jeho chudobou stali bohatými.

d) Posvátné násilí.

Zahrádka, nemá-li zarůstí býlím a bodlácím, musí býti ustavičně okopávána a čistěna. A tak je tomu také se srdcem lidským. I v něm skrývá se vedle mnoha krásných a ušlechtilých vlastností nesčetné množství zárodků vášní a mravních zvráceností jako smutné dědictví zpronevěry našich prarodičů. A tu nezbývá nic jiného, leč stále pleti úhor naší duše a trhati tyto výhonky vadné přirozenosti. Tuto nevděčnou práci nazýváme sebemrtvením.

Aby se toto dílo potkalo se zdarem, nesmí to býti práce jen polovičatá. Člověk skládá se z těla a z duše, proto na obojí se musí vztahovati umrtvování. Hlavní podíl připadá při tom arcí umrtvování vnitřnímu, t. j. mrtvení duchovní části člověka; ale ani tělesná stránka nesmí býti zanedbávána. Alois v obojím směru zacházel daleko za meze povinnosti.

Ve vnitřním mrtvení, t. j. v ovládní vnitřních nezřízených hnutí duše nepociťoval Alois zvláštních obtíží. Již dávno důslednou sebekázní dospěl tak daleko, že panoval v jeho nitru posvátný klid. Nikdo jej neviděl nějak zvlášť pobouřeného, netrpělivého nebo rozčileného. Stalo-li se, že v něčem pochybil, i tehdy zůstal klidný. Prostě se pokořil před Bohem a umínil si, že to ve sv. zpovědi napraví. „Kdo si své poklesky příliš zabírá“, říkával, „ten zná velmi málo sama sebe a prozrazuje velkou samolibost. Vždyť by mohl vědět, jak ubohé a křehké jsme stvoření“. Při tomto očistném díle přihlížel Alois zejména k pramenům a zdrojům všech nezřízeností, aby je hned v zárodku ucpal. Tímto stálým zkoumáním a zpytováním nitra zjednal si neobyčejnou znalost svého srdce. Proto také ve sv. zpovědi dovedl se vždy vyjádřiti zcela krátce a jasně bez jakékoli úzkostlivosti. V nezkrotné touze po dokonalosti prosíval často představené, aby jej upozornili na chyby, po případě jej veřejně pokárali. Vida však, že se mu za to dostává spíše jakéhosi uznání a hodnocení, upustil od toho, říká, že z toho má jen větší škodu, než užitek.

V zevnější mrtvení a konání kajících skutků ukazoval Alois takovou horlivost, že představení jej musili spíše krotit, než po-

bízet. Dokonce i ve věcech zcela nevinných, jako je záliba ve vůni květin, ukládal si sebezápor. Nedovolili-li mu představení vše, oč žádal, nahrazoval to úkony vnitřního sebezapírání. Když mu někteří namítali, jak to srovná se svým svědomím, při tak slabém zdraví prosit stále představené o kající skutky a je obtěžovat, odpověděl: „To je věc představených posoudit, na kolik stačí mé tělesné síly. I když mi nedovolí, oč prosím, ukáži tím Pánu Bohu aspoň dobrou vůli, na niž on jedině patří“. Ostatně i tímto častým dotazováním u představených sledoval vedlejší cíle, aby si totiž vtiskl v jejich očích pečeť člověka méně soudného. Jednou mu také kdosi ze spolubratrů řekl: „Nechápu, že Vy, přece tak moudrý, nedáte nic na radu starších páterů, abyste se totiž mírnil v přísnosti a nepřeháněl“. „Dvojího druhu jsou lidé“, hned nato zrovna tak vtipně, jak výstižně Alois, „kteří mi tak radí. Jedni, kteří se sami přísně kají a tak sami nezachovávají, co mi radí. Druzí, kteří se dle toho řídí, jak mi radí, ale již předem prozrazují, že nemají chuti ke kajícím skutkům. Z toho soudím, že lépe jest řídit se příkladem a skutky prvnějších, nežli radou druhých. Člověk je jako pokroucená železná tyč, kterou třeba kladivem sebemrtvení vyrovnat. A právě v mládí, dokud je člověk zdrav, má v té příčině činiti více,

poněvadž ve stáří pro úbytek sil beztoho nemůže mnoho činiti“.

Namítali-li mu někteří, že vnitřní sebe-mrtvení má větší cenu, než zevní kající skutky, říkal, že ono třeba činiti, toto však že se také nesmí zanedbávati. Světci jako sv. Ignác jsou prý toho nejlepším dokladem, kteří všichni nemilosrdně nakládali se svým tělem. Nepředepsal-li sv. Ignác pro své členy určitých kajících skutků, neučinil to proto, že by je nebyl pokládal za nutné, nýbrž že měl za to, že jeho členové v té příčině spíše budou potřebovat krocení než pobízení. Kdosi mu zcela vážně i to připomenul, že své přísnosti jistě jednou bude litovat na smrtelné posteli. „Nato až později dám slavnostní odpověď“, odpověděl Alois.

Tak jednal a smýšlel Alois jakoby na výsměch celému světu. A to je také duch církve. Neboť zdaž lze uvést jen jednoho světce, který by byl v té příčině činil výjimku? A právem tak. Kdo zná svou přirozenost, ví dobře, že má vedle mnoha vzácných darů také mnoho kazů, jež nutno mrtvením vyloužit. Je sice pravda, že člověk může tu někdy překročiti hranice rozumnosti, než zdaž se tu Kristus nepostaral o vůdce a rádce, aby se to nestalo? Dle jeho vůle je to kněz a zpovědník, který má duši vésti

v rozumných kolejích a chrániti ji všelike neprozřetelnosti.

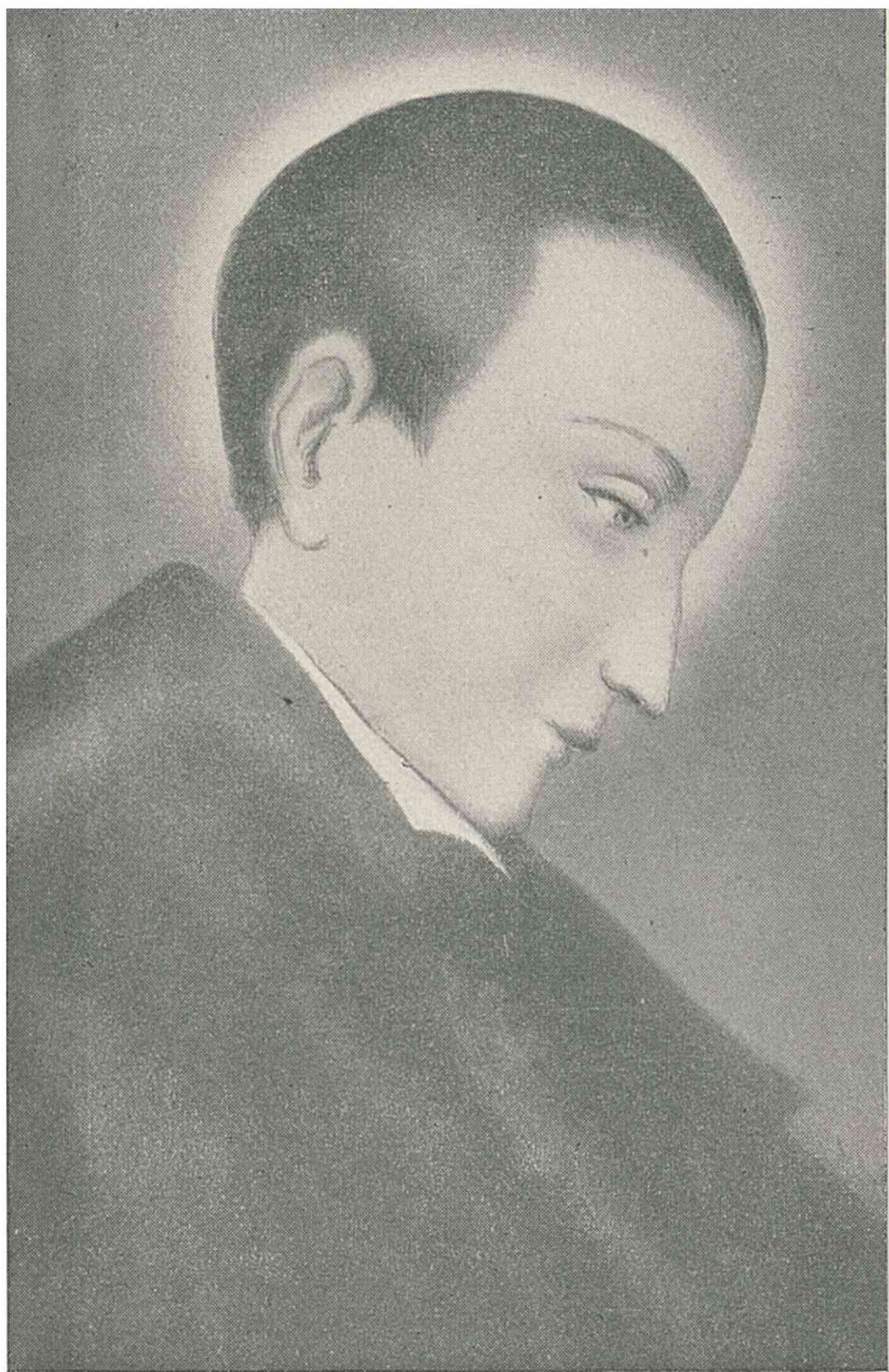
e) Zdroje svatého zápalu.

Nám obyčejným smrtelníkům nejlépe se dýchá ve vysokém horském vzduchu. Je řidší, čistší, paprsky sluneční dopadají v něm příměji, tolik se nelámou. A čím je nám obyčejným smrtelníkům vysoké ovzduší horské, tím je lidem úplně prodchnutým duchem Božím ovzduší náboženské s vrcholným bodem samého Boha, jenž je středem celého náboženství.

Alois byl pln Boha, v něm žil, v něm se pohyboval, z něho čerpal životní sílu nadpřirozeného života. Jej viděl v krásách přírodních, s ním se setkával v divém běsu rozpoutaných živlů, jeho nalézal i v jemných záchvěvech vlastního srdce. Proto není mu nic tak těžké, jako nemyslet na Boha. Představení, bojíce se o jeho zdraví, radí mu, aby nemyslel tolik na Boha. Než tím mu jen rozmnožují vnitřní trápení. „Opravdu již nevím“, vyjádřil se jednou důvěrně k jednomu páteru, „co mám dělat? P. rektor přikazuje mi z přílišné starostlivosti o mé zdraví, abych nemyslel na Boha, mně to však působí větší námahu, než myslet na něho“. Aby se zařídil přesně dle rady představeného, konal jen krátké návštěvy před Nejsvětějším; sotva že však poklekl,

již se rozpalovala jeho duše vnitřním žárem lásky. Nevěda si rady, volával: „Odstup ode mne, Pane, odstup ode mne!“ — a pokoušel se myslet na něco jiného. I při jídle dlely jeho myšlenky u Krista napájeného žlučí nebo zalétaly do večeřadla Zeleného čtvrtku.

Zvláště modlitba stává se Aloisovi duševní potřebou; v ní nachází potřebné světlo a vždy novou sílu. Modlitba je dle jeho vlastních slov nejkratší a nejpřímější cesta k dokonalosti a duchovnímu pokroku. Kdo si neoblíbí modlitby, nezvítězí ani nad svými vášněmi. Kdo zato okusí její sladkosti, již tak snadno jí nenechá. Zvláště vnitřní modlitba rozjímavá byla opravdovou rozkoší jeho duše. V ní mohl se klidně pohroužit do pravd náboženských a do velebnosti božské beze všeho spěchu. Ovšem neponechával se tu pouhé náhodě, nýbrž řídil se věrně slovy moudrého Siracha: „Před modlitbou připrav duši svou a nebuď jako člověk, jenž pokouší Boha“. (18. 23.) Poslední myšlenka před spaním a první po procitnutí odnášela se k předmětu rozjímání. „Jako průhledná hladina vodní“, říkával, „nesmí býti zvířena ani zkalena, aby nezkreslila obraz toho, kdo se do ní dívá, tak ani duše rozbouřená a zneklidněná větry náruživostí a vášní neobráží věrně obrazu Boha a jeho božské krásy, která se zračí

SVATÝ ALOIS V ŘADĚ.

v modlitbě“. Při modlitbě podobal se spíše ztuhlé soše, než živoucí bytosti. Zvláště rozjímání o velikosti a vznešenosti Boží jej mocně dojímalo a rozpalovalo v tváři, takže nezřídka proléval hojné slzy. Na otázku představeného, netrpí-li při modlitbě roztržitostí, odpověděl, že za celého půl roku v noviciátě roztržitosti nevyplňují ani doby jednoho Zdravas Maria.

Zato v ústní modlitbě pociťoval jakési obtíže. Říkával, že si při ní připadá jako člověk, který stojí za dveřmi umělecké síně a nemůže dovnitř. Rychlý sled slov po sobě jdoucích neponechával mu dostatečně času, aby se mohl do jich obsahu vhroužit; odtud ta obtíž. Než i přes to oplýval při ní vroucností a vnitřní slastí, zvláště modlil-li se kněžské hodinky nebo žalmy.

Středem jeho duchovního života byla velebná postava Ježíše Krista, zvláště jak se nám jeví v nevýslovném tajemství lásky — v Nejsvětější svátosti Oltářní. „Svá přání“, tak si poznamenal ve svých zápiscích, „nesmíš Bohu přednášet, jak jsou v tvém srdci, nýbrž jak jsou v srdci Ježíšově. Neboť jsou-li dobrá, jsou v srdci Ježíšově dříve, nežli ve tvém“. Již v domě otcovském bývalo jeho největší radostí přisluhovat knězi při oltáři. Tato láska k svátostnému Kristu ještě více vzrostla v řádě. Za dne bylo jej často vídati na

návštěvách před svátostánkem v kostele nebo v domácí kapli. Největší slastí bylo mu ovšem sv. přijímání. Aby se na ně, jak náleží, připravil, rozdělil si týden na dvě polovice. Prvé tři dni věnoval na díkůčinění za minulé sv. přijímání, druhé tři na přípravu pro příští. Zvláště v sobotu v předvečer sv. přijímání býval úplně zabrán do eucharistických myšlenek a mluvíval o štěstí příštího dne s takovým zápalem, že i starší kněží rádi přišli si ho poslechnout. Jeho procítěnými slovy bývají prý i sami rozníceni k vroucnějšímu sloužení mše sv. příštího dne. Bezprostředně před sv. přijímáním věnoval přípravě ještě hodinu. Po sv. přijímání vyhledal si v kostele nerušený koutek a rozplýval se jakoby u vytržení v slzách vroucí vděčnosti. V podobné sebranosti trávil pak i celé dopoledne, při čemž rád čítal sv. Augustina nebo sv. Bernarda. Vedle svátostného Krista obíral se také rád myšlenkami na umučení Páně. Trpící Spasitel byl mu vzorem, nejmocnější útěchou a posilou v jeho zapíravém životě.

Od Ježíše vede přirozeně cesta k Matce Páně. Úcta Mariánská je nutným doplňkem úcty k božskému Spasiteli. Alois zvolil si již ve Florencii Matku Páně za královnu svého srdce, za zářnou hvězdu v bouřích života. Ona ho také dovedla k svému Synu a vyprosila mu milost povolání do Tova-

ryšstva. Odtud jeho něžná a dětinná úcta k ní. Zvláště rád navštěvoval v Římě milostný obraz Matky Boží della Strada v chrámu al Gesù, u níž dlouho meškával na modlitbách.

S úctou mariánskou spojoval i zvláštní úctu k andělům strážným. To snad proto, že jeho služba na dvoře královském podobala se jejich službě na dvoře nebeského Krále. Rektor koleje římské P. Vincenc Bruno, znaje tuto jeho něžnou úctu k nebeským duchům, vyzval jej, aby napsal o andělech rozjímání pro jeho čtyřsvazkové dílo, které se chystal vydati.

Zajímavé je, že hned na počátku tohoto pojednání zdůrazňuje Alois zvláště pokoru oněch nebeských duchů. „Uvažuj“, praví tu, „jak vhodně předcítá církev sv. o svátku sv. Michala evangelium o ctnosti pokory. Vždyť jako si pyšný Lucifer osvojoval úctu jedinému Bohu náležitou a pro tuto pýchu byl svržen s velebného trůnu do propasti pekelné, tak byl pokorný sv. Michal s veškerými kůry dobrých andělů vyznamenán a povýšen k nejvyšší hodnosti, poněvadž se podrobili svému Tvůrci a plni zápalu pro jeho čest a slávu se opřeli onomu pyšnému hadu (Zjev. hl. 12.) ... Z toho mají všichni lidé poznati nevýslovný a věčný úradek Boží, že nikdo nedospěje k slávě, jíž andělé požívají, jinou

cestou, leč cestou pokory, po níž oni se napřed ubírali“.

Končí pak prvou část tohoto rozjímání těmito krásnými slovy: „Blažení duchové, snažně Vás prosím, učiňte mne hodným své přízně a vedte mne jakoby za ruku po královské cestě pokory, po níž Vy jste nejprve kráčeli, abych byl hoden po tomto životě patřiti na tvář věčného Otce a zaujmouti místo některého z padlých andělů, kteří se pýchou s nebe sřítili“. Charakteristickou je také pro Aloise chvála, kterou v druhé části pojednání vzdává nepřemožitelnému vůdci nebeského zástupu sv. Michalu: „Ó ty udatný, přeu datný Michale, vpravdě hodný svého jména, budiž za to požehnán mezi všemi anděly; všecka čest a chvála přísluší tobě ode všech lidí, že jsi tak věrně a pln zápalu bojoval pro čest a slávu Boží!“

Křesťanská dokonalost, kotvící v hluboké pokoře a vrcholící v nejčistší lásce a v nejúžším spojení s Bohem, není stav trpné nečinnosti nebo bezkrevné malátnosti. Kde se tak projevuje, je to známkou špatně pochopené křesťanské ascese. Křesťanská dokonalost je láska a čin zároveň. A tak tomu bylo i u Aloise. Nechceme zde znova uváděti jeho samaritánské služby v nemocnicích, jeho apoštolské práce na ulicích římských nebo v zátiší klášterním mezi služebnictvem. Jistě

je příznačný pro jeho celé nazírání výrok, který kdysi učinil, že, kdyby bylo po jeho, nejraději by po celý život učil latině v prvé třídě, aby tak mohl již do útlých duší dětských zasévatí símě vroucí lásky Boží. A poněvadž mu to pro tu dobu nebylo možno, hleděl aspoň v nejbližším okolí mezi spolubratry působiti apoštolsky. Alois stal se takřka duchovním vůdcem vlastních spolubratrů, s nimiž se sdílel o své velké myšlenky. Od rektora vyžádal si dovolení, aby směl o prázdných dnech se stejně smýšlejícími pěstovati výhradně náboženské rozhovory, na něž se zvlášť připravoval účelně volenou četbou.

Mimo to ujímal se zejména mladších spolubratrů. Přišel-li některý z noviciátu, již byl u něho Alois jako anděl strážný, aby prvotní jeho oheň nadšení chránil před ochladnutím, jež nezřídka přivozují vysušující namáhavé studie. Radil mu, který ze spolubratrů mu může nejvíce pomoci v duchovním životě. Seznal-li, že některý z nich vlašně, hleděl si získat jeho důvěru a nevtíravou rozmluvou rozdmýchat původní jeho oheň nadšení. A dílo se mu obyčejně dařilo. Vždyť každý hned poznal, že to vychází z ryzího úmyslu a upřímného srdce. Neboť Alois byl zapřisáhlým nepřítelem vší neupřímnosti a záludnosti. Říkával o nich,

že jsou jedem řeholní prostoty a pravého řeholního ducha.

Zvláště o prázdninách, kdy mladí členové řádoví trávili své prázdniny na letovisku ve Frascati na svahu půvabných hor albánských, rozproudil se čilý život mezi těmito nadšenci. Procházejíce v hloučcích křížem krážem malebné vrchy albánské, scházeli se někde na místě již předem smluveném ve stínu stříbřitých hájů olivových a živě rokovali o náboženských otázkách, hýbajících jejich nitrem. O vhodnou látku nebyla nikdy potíž. Zajímavé příběhy ze života velikánů církve, ze života misionářů nebo i duchovní otázky vlastního nitra — to vše tvořilo vděčný a vždy nový podklad k výměně názorů.

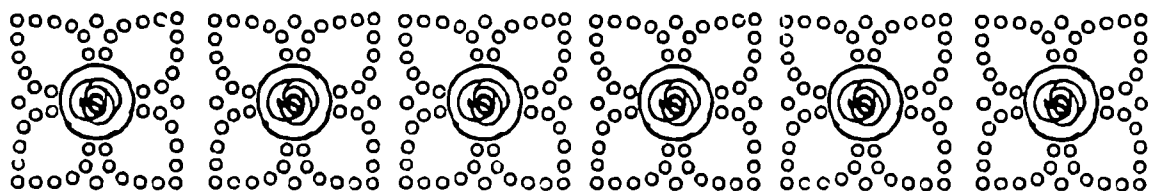
A nebylo to nudné, duchamorné povídání. O rozveselení a zpestření staral se již sám Alois. Nějaká vtipná, rozmarná historka zajímavě podaná — a již ozýval se smích zátiším lesním. Tu zdálo se, jakoby se vrátily ony luzné doby, kdy pokorný světec František putoval se svými bratry po horách a dolinách a všem vykládal o nevystihlé lásce Boží.

Zvláště hnutí misijní, jež tehdy si razilo cestu po světě a bylo živeno ozvukem zpráv ze zemí misijních, nalezalo hojný ohlas v srdcích těchto nadšenců. Sám Alois, kdyby mu to byli představení dovolili, nebyl by ani na

okamžik váhal, odebrati se do Indie, aby tam hlásal Krista a pracoval o obrácení pohanů.

Tato apoštolská horlivost Aloisova a zvláště jeho nevšední dar, v obcování se spolubližními tajemnou vůdčí silou získávati jejich srdce Bohu, budila již tehdy oprávněné naděje, že Prozřetelnost Boží postaví jej jednou na význačné místo v Tovaryšstvu. Ano nescházely ani hlasy, jež mu věštily v budoucnu dokonce nejvyšší úřad v Tovaryšstvu. Proto škádlili jej někdy jeho spolubratři, nazývajíce jej „malým generálem“ („il nostro generalino“).

VII.

ANDĚL MÍRU.

Alois měl právě započítí třetí rok teologie, když tu najednou byl ze studií vytržen. Oč vlastně běželo? Alois měl dva strýce se strany otcovy, Alfonsa, markraběte z Castelfoffredo a Horacia, knížete Solferinského. Tento byl bezdětný a v závěti ustanovil dědicem svého panství Vincence, vévodu mantovského. Bylo to proti všemu právu, poněvadž Solferino bylo lénem císařským a tudíž po právu náleželo Rudolfovi. Proto také Rudolf hned obsadil knížectví Solferinské třemi sty vojáky. Z toho jen tak tak, že nedošlo k válce. Teprve v poslední chvíli shodly se rozvaděné strany, že věc předloží k rozhodnutí císaři. Proto vydala se Marta, matka Rudolfova, v nejkrutší zimě s třemi nejmladšími syny k císaři Rudolfovi do Prahy, aby se přimlouvala za Rudolfa. A skutečně také císař, dav záležitost vyšetřit svým splnomocněncem, rozhodl ve prospěch Rudolfův.

Tím by byla bývala trapná záležitost šťastně skoncována, kdyby nebylo bývalo zlomyslných donášečů a škodolibých štváčů. Ti si již dali na tom záležeti, aby se to nestalo. Donesli některé nerozvážné výroky horkokrevného Rudolfa starému vévodovi Vilémovi a jeho synu Vincenci a bylo zase zle. Aby je Rudolf odvolal, k tomu se neměl a zvláště ne, když v létě r. 1587 starý vévoda Vilém zemřel. K zlepšení obapolných styků nepřispělo ani smírné prostředkování arcivévody Ferdinanda, bratra matky Vincencovy Eleonory. V té tísní shodly se obě matky znepřátelených soků, vévodkyně Eleonora a Donna Marta, že se obrátí na Aloise, aby smírně do sporu zasáhl. I obrátila se Donna Marta písemně na generála Aquavivu, aby jim poslal Aloise, by celou věc urovnal. Z toho lze posoudit, jak vysoké měli ponětí o zdatnosti a obratnosti Aloisově ve vyřizování podobných záležitostí, jak je projevil v dřívějším životě.

Alois se s počátku k tomu neměl, než poradiv se s Bohem na modlitbách rozhodl se, že věc předloží svému zpovědníku P. Bellarminovi. Ten zrale vše uváživ, pravil Aloisovi: „Jen jděte, zde se dá mnoho vykonat k větší cti a slávě Boží“. Nato se Alois již nevzpíral, nýbrž chtěl vše přenechat volnému uvážení vyšších představených. Zatím také vévodkyně Eleonora a její bratr

Ferdinand podporovali prosbu markraběncinu u generála Aquavivy, takže tento uznal za dobré vyhověti jejich prosbě.

Alois meškal právě na letním bytě ve Frascati poblíž Říma. Tu přišel znenadání P. Bellarmin s rozkazem P. generála, aby se Alois vrátil okamžitě do Říma a připravil se na cestu do domova. V Římě navštívil Alois před odjezdem ještě kardinála della Rovere, který mu zvlášť kladl na srdce, aby dbal svého zdraví. Nastaly přípravy na cestu, které se neobešly bez různých zajímavostí, jež osvětlují povahu Aloisovu. Jen žádné zvláštnosti nebo co by zavánělo velkopanstvím! Nabízeli Aloisovi slunečník na cestu proti úpalu, avšak Alois jej odmítl, ač by mu byl při jeho častém bolení hlavy konal zname-nité služby. Bratr přinesl mu pár zánovních bot na cestu. Alois slyše, že jsou po jakémisi velkém pánovi, neměl se k tomu, aby je obul. Než bratr věděl si hned rady. Zašel do vedlejšího pokoje, pomačkal je a Alois se již nezdráhal.

Za průvodce dali mu představení osvědčeného bratra laika Jakuba Borlasca, aby dbal na jeho zdraví. Bez takového opatření bylo by bývalo nebezpečné poslati Aloise samotného na cesty. Dne 12. září 1589 vyjel Alois z Říma se svým milovaným učitelem P. Bernardinem Medici, který měl jako pro-

fesor Nového zákona nastoupiti do Milána. V Sieně prokazoval mu jeden páter zvláštní pozornost a oslovoval jej jeho dřívějšími tituly, ale tím se Aloisovi hrubě nezavděčil.

Velikou radost měl Alois z návštěvy Florencie, kterou s oblibou zval „kolébkou své zbožnosti“. Tam se ovšem za tu dobu, co odjel, již mnoho změnilo. Velkovévoda František a jeho druhá manželka Biancha nebyli již na živu. Vládl tu kardinál Ferdinand Medici, kterého kdysi Alois při příchodu do Říma navštívil. Z Florencie šel přes Bolognu, kdež se zdržel den. Když jej rektor tamější koleje poslal s bratrem sakristánem podívat se na památnosti města, Alois prohlédl si jen katedrálu a vrátil se domů. Mezi Mantovou a Ferrarou měli malou příhodu. Hostinský, kterého žádali o nocleh, nabídl jim pro obadva jen jednu postel. Čeká prý vzácné hosty a nemůže si pomoci. To bratra poněkud rozčililo a před Aloisem o samotě ulevil si slovy: „Za koho nás vlastně považuje? Což jsme nějakí pobudové?“ „Jen se nehněvejte, bratříčku“, — odvětil klidně Alois — „vždyť jsme opravdu jen chudí řeholníci, neděje se nám tedy velká křivda“.

V Mantově navštívil Alois staříčkou vévodkyni Eleonoru, která jej přijala jako vlastního syna a dlouho si s ním porozprá-

věla. Odtud oznámil svůj příchod Rudolfovi, ale neudal mu schválně doby, kdy přesně přijde. Chtěl tím zameziti všecko slavnostní vítání. Rudolf poslal mu hned vůz naproti. Teprve u brány kastilionské uvědomil Alois bratra po jakémisi muži o svém příchodu. Posel neměl nic pilnějšího, než každému na setkání oznámiti tuto velkou novinu. Proto při vjezdu Aloisově do města bylo již celé město na nohou. Na zámku hřměla děla, na kostelích vyzváněly zvony a lid se sbíhal k uvítání. Na úpatí vrchu u hradní brány očekával jej již Rudolf. Této příležitosti použil jeden z poddaných Rudolfových, který si měl odpykati jakýsi trest, a v přítomnosti Aloisově vrhl se k nohám Rudolfovým, prose jej za milost. Dostal ji.

Alois byl tedy zase v rodném zámku, kde se za tu dobu mnoho změnilo. Otec již tři léta odpočíval ve františkánské hrobce v Mantově, také kroužek sourozenců se značně ztenčil. Isabella zemřela v Madridě, bratr František dlel na císařském dvoře v Praze. Co se ho však nejbolestněji dotklo, bylo, že ani matky nenalezl na hradě. Již delší dobu se odstěhovala s dítkami z hradu a bydlela dole v městě. Při příchodu Aloisově meškala na letním sídle S. Martino asi tři hodiny od Kastilione.

A co toho bylo příčinou? Bratr Rudolf

vzplanul vášnivou láskou k dceři svého minc-mistra Antonína Aliprandiho. Helena byla neobyčejně krásná, při tom bohatá, jenže mu nebyla rodem rovnocenná. Jednoho dne ji Rudolf tajně unesl na hrad a žil s ní pod jednou střechou, což zavedlo podnět k rozto-divným povídačkám a budilo veřejné pohoršení. To působilo markraběnce nevýslovná muka a činilo jí pobyt na zámku nesnesitelným. Proto postěžovala si v dopise Aloisovi a prosila ho o radu. Alois odpověděl jí 20. června 1588 a radil jí, aby hleděla Rudolfa pohnout k sňatku s nějakou nevěstou, přiměřenou jeho stavu. Při tom ji upozornil na dceru lombardského hraběte Troila di S. Secondo. Má prý sice již jakéhosi nápadníka v Římě, ale, jak se sám kardinál della Rovere vyjádřil, nebude prý z toho asi nic, poněvadž nevěsta nehodlá změnit rodiny kraj za pobyt římský. Opravdu je s podivem, že Alois, který kdysi v Kastilioně zdánlivě tak malý jevil zájem pro záležitosti vlastní rodiny, nyní najednou se stará o tak choulostivé věci, jako je volba nevěsty. Ale právě z toho je patrné, že Aloisovi šlo především o to, aby ono veřejné pohoršení bylo co nejdříve odstraněno.

Když všechny tyto ušlechtilé snahy matčiny potkaly se u Rudolfa s neporozuměním, odhodlala se Donna Marta k rozhodnému kroku.

a opustila s dítkami hrad. Tím se chtěla veřejně ohraditi proti podezření, jakoby schvalovala jednání synovo. Rudolf zatím, aniž kdo co o tom věděl, dal se dne 25. října 1588 tajně s Helenou oddati. Jen oddávající arcikněž a potřební svědkové byli do věci zasvěceni. A proč Rudolf dělal takové tajnosti? Báł se strýce Alfonse z Castelgoffredo, aby mu nenastaly s ním podobné zápletky, jako s vévodou mantovským. Strýc měl totiž jedinou dceru Kateřinu a tu počítal, že si ji Rudolf vezme. Proto vymohl si již předem od Stolicie apoštolské dispens od překážky příbuzenství a čekal jen, kdy Rudolf zafuká. Rudolf měl sice právo na jeho panství, než půjde to jen tak hladce, nevezme-li si jeho dceru? A toho se právě Rudolf obával.

Za takovýchto poměrů je jasno, že pobyt Aloisův na rodném hradě nebyl právě záviděníhodný. Matka z hradu pryč, v domě cizí žena, žijící, jak se za to mělo, v divokém manželství, v okolí plno řečí — to vše ztrpčovalo Aloisovi pobyt na hradě. Kdyby bylo bývalo po jeho, nebyl by se ani ubytoval na zámku, nýbrž spíše u arcikněze; než to zase nemohli Aloisovi představení připustiti, mělo-li vůbec dojíti k smírnému urovnání ožehavé záležitosti.

Markraběnka, sotvaže se dověděla o příchodu Aloisově, byla tu již hned druhého

dne s malým Kristiánem a Diegem. Když ji Alois navštívil se svým průvodcem, uvítala jej ne jako syna, nýbrž spíše jako světce. Padla před ním na kolena a hluboce se před ním sklonila. Alois pobyl u ní celý den a porozprávěl si s ní důvěrně o záležitosti Rudolfově. Aby mohli zcela nenuceně spolu jednat, průvodce Aloisův se vzdálil, a když se později vrátil, našel Aloise s matkou na modlitbách. Alois zdržel se v Kastilioně několik dní, aby se o všem náležitě informoval, než začne osobně vyjednávat s vévodou mantovským Vincencem.

Na hradě hleděl se Alois zařídit co možná po klášternicku. Duchovní cvičení konal pravidelně jako doma, vyměřiv si pro ně příhodnou dobu. I úklid pokoje si ponejvíce obstarával sám. Zato k svému průvodci byl pozornost sama. Jeho domácí oslovovali jej prostě „páter Alois“, kdežto dvořané poctívali jej jeho markraběcími tituly. Arci protivilo se mu to, než co dělat, musil to prostě strpět. Na zámku cítil se jako cizinec a žebrák, jemuž se všeho dostává z pouhé milosti. Chtěl-li mluvit s bratrem Rudolfem, dával se ohlásit jako každý jiný, čekaje v před-síni, až na něho dojde.

Různých osobních potřeb, jež mu byly nabízeny od domácích, nepřijímal, nýbrž obrátil se o ně raději na rektora koleje

v Brescii. Právě tehdy uhodilo studené počasí a Aloisův oděv nebyl podle toho. I nabídl mu matka a jeho průvodci trochu teplého prádla, jež sama ušila; než Alois zdráhal se je přijmouti. Teprve až mu průvodce vysvětlil, že to může přijmout jako almužnu, vděčně je přijal. Při stole na zámku dal se obsluhovati jako ostatní, než u matky nedopustil, aby se mu podávalo na př. víno na stříbrném podnosu. O jídlech, jež se mu předkládala vybraná a v hojnosti, vyjádřil se v soukromí k svému průvodci: „Můj Bože, oč to máme lépe doma. Naše prostá strava mi daleko lépe chutná, než tato vybraná jídla“. Ačkoli jej z rozkazu bratrova všude na vycházkách doprovázel povoz, obyčejně ho nepoužíval, nýbrž chodíval pěšky. Při tom míval klobouk stále v ruce, aby někoho nepřehlédl, když jej pozdravoval. O nedělích chodil na bohoslužby do farního kostela, k nimž se lid jen jen hrnul, aby viděl milého Aloise. O první neděli přišlo tolik lidí, že Alois byl na vahách, neměl-li by kázati. Však s ohledem na stávající pohoršení bratrovo si to rozmyslil a ponechal si to na pozdější dobu, až snad nebude této závady. Jinak navštěvoval také častěji matku, aby ji v její osamocenosti potěšil.

Kromě toho konal různé návštěvy, aby si opatřil co největší vhléd do záležitosti, o niž

běželo. Tak navštívil strýce Alfonse v Castelgoffredo. Rudolf dal mu několik sluhů na cestu, než Alois je brzo za městem odeslal domů. Na neštěstí kočí na cestě zbloudil a tak přijeli k branám Castelgoffredo někdy po půlnoci. Poněvadž brány městské byly zavřeny, nastalo delší vyjednávání. Konečně padací most byl spuštěn, než jaké tu čekalo Aloise překvapení! Od brány až k hradu stáli špalírem dvořané s hořícími pochodněmi a vojáci s tasenou zbraní. Na zámku přijal jej strýc s velikou srdečností a vykázal mu nádherný pokoj. Když se v něm Alois octl s průvodcem o samotě, pravil k němu: „Pán Bůh nám budiž milostiv, milý bratře! Kam jsme se to jen pro své hříchy dostali? Oč lépe by se nám odpočívalo v našich prostých jizbách a chudobných postelích!“ Nádhra na zámku ho zrovna pálila, a proto opatřiv si co nejdříve potřebné informace, vrátil se již druhého dne do Kastilione.

Nyní nastával Aloisovi těžší úkol, totiž pustit se do vyjednávání přímo s vévodou Vincencem v Mantově. V Mantově se ubytoval v koleji Tovaryšstva Ježíšova. Rektorem koleje byl P. Prosper Malvolta, muž svatý, kterého kdysi ještě sv. Ignác přijal do řádu. V koleji učinil Alois na všechny takový dojem, že se jim zdálo, jako by viděli dru-

hého Karla Borromejského, jemuž prý ostatně byl i podoben. Rektor dokonce vyzval Aloise, ač ještě nebyl knězem, aby měl promluvu k celé koleji. Alois zprvu se zdráhal, ale konečně uposlechl. Za předmět promluvy si zvolil slova sv. Jana: „Toto jest přikázání mé, abyste se milovali vespolek, jako jsem já miloval vás“. (Jan 15, 12.) I exhorta a zvláště příklad Aloisův úctu k Aloisovi jen zvětšily.

Vyjednávání s vévodou mělo značné potíže. Za prvé vévoda byl stále na cestách a pak, jak se zdá, zúmyslně se vyhýbal přímé rozmluvě s Aloisem. Alois k tomu konci zplnomocnil jednoho ze svých příbuzných, aby jeho záležitost u vévody popoháněl, jiného zvolil si zase jako přímlovce, aby za něho ztratil nějaké slůvko u vévody.

O všech těchto obtížích dovídáme se z listu, jejž Alois poslal matce. Píše tam: „Odesílám Vám posla, poněvadž vidím, že se audience u vévody stále oddaluje. Kníže je sice ve svém vévodství, avšak neustále na cestách mezi Mantovou a Marmirolo, takže, jak mne pan Fabius předevčírem ujišťoval, až dodnes neměl volné chvíle, kdy by mi podle názoru pana Fabia mohl popřáti klidné audience, jaké vyžaduje vážnost věci a jakou mi také vévoda připověděl. Co na mně jest, neopomím nic z povinné péče, co za nutné

uznávám. Ostatně mám pana Fabia za jednatele a pana Prospera za přímlovčího. Avšak neodvážuji se je ještě více obtěžovati a nutiti, než to již činím, poněvadž se nechci vydávat v nebezpečí, by mne nemusili napomínati lidé světští k trpělivosti, kterou jim spíše já již pro svůj stav mám kázati. Uvědomuji Vás o všem tom a prosím Vás, abyste to oznámila panu Alfonsovi, aby ho mé zdlouhavé jednání nenechávalo déle v pochybnostech. Jakmile se mi dostane audience, podám Vám a panu strýcovi o tom zprávu“.

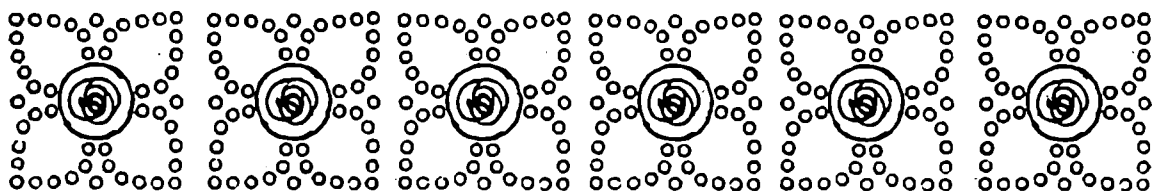
Konečně obdržel Alois začátkem listopadu zprávu, že vévoda jej očekává. Audience trvala půl druhé hodiny a měla neočekávaně šťastný výsledek. Dříve než Alois přikročil k projednávání sporných otázek, padl před vévodou na kolena, dovoláváje se jeho osvědčené velkomyslnosti a prosil ho, aby zapomněl na všechno a odpustil Rudolfovi. Teprve potom prý bude možno vše v klidu a lásce urovnati. Jeho rodina prý je nyní ochotna, raději se zřící domnělého dědictví, nežli dále žíti s ním v nepřátelství. Vévoda, byv dojat touto nelíčenou upřímností Aloisovou, políbil jej a prohlásil, že je ochoten Rudolfovi vše odpustit. Byli tu arcí zase lidé, kteří chtěli smír všemožně překaziti, nebo aspoň oddálit. Ohled na dřívější vlivné přímlovce prý toho žádá, aby se nezdálo, že

Alois v kratičké době více dosáhl, co se jim nepodařilo ani po dlouhém vyjednávání: Než vévoda prohlásil, že, chce-li se smířit, činí tak jen k vůli Aloisovi a k vůli nikomu jinému. Aby nastalo úplné vyjasnění, požádal ještě Alois vévodu, aby mu všechny žaloby proti Rudolfovi sepsal, aby k nim mohl Rudolf podat vysvětlení.

Alois probral doma s Rudolfem bod za bodem a tento učinil k nim své vyjádření. Když je Alois vévodovi doručil, byl úplně uspokojen a pozval dokonce Aloise s Rudolfem na hostinu. Přijetí u vévody bylo velice srdečné a Rudolf pozdržel se u něho celý den. Vévoda mu vše odpustil a zřekl se nadto nároků na Solferino. Také Alois byl pozván na hostinu, ale omluvil se. Když vévoda naléhal, aby aspoň po obědě zúčastnil se slavnostního představení, odpověděl Alois s jemným úsměvem, že jeho průvodce nemiluje komedií.

Tak byla konečně tato trapná záležitost, která nadělala mezi spřízněnými rodinami mnoho zlé krve, obezřetným a moudrým jednáním Aloisovým šťastně zkoncována. Nyní bylo ještě třeba odstranit pohoršení, jež působil tajemný poměr Rudolfův k Heleně, dceři mincmistrově. I do toho se pustil Alois.

VIII.

TRAPNÁ ZÁLEŽITOST.

Rudolf byl vlastně dlužníkem Aloisovým. Jen jeho obětavému přičinění děkoval, že nechutný spor s vévodou mantovským tak dobře dopadl v jeho prospěch. Proto měl nyní i Alois právo žádati na Rudolfovi, aby i k vůli němu něco učinil. A Alois skutečně žádal od něho, aby buď Helenu propustil, nebo aby se s ní dal řádně oddat. Než Rudolf se choval stále vyhýbavě a neměl se k rozhodnému činu. Alois však věděl: „Buď to bude urovnáno za mé přítomnosti, nebo nikdy jindy“. Proto donutil Rudolfa, aby se mu přísežně zavázal, že ho co nejdříve navštíví v Miláně a tam vše uvede do pořádku. Představení totiž zatím vykázali Aloisovi s ohledem na jeho zdravotní stav Milán za stálý pobyt, aby tam pokračoval ve studiích teologických.

Alois opustil tedy dne 25. listopadu 1589 Kastilione a vydal se na cestu do Milána.

A skutečně Rudolf dostál svému slovu. Alois právě konal po sv. přijímání díkůčinění, když mu bratr laik ohlašoval, že na něho čeká Rudolf. Alois se nedal tím z pobožnosti vytrhovati a nechal bratra čekat dvě hodiny. Jaké tu bylo Aloisovo radostné překvapení, když se od bratra dověděl, že se již rok před příchodem Aloisovým dal s Helenou řádně církevně oddati, ovšem zcela tajně. Tím spadl Aloisovi nejtěžší kámen se srdce. Zbývalo jen odstranit veřejné pohoršení a manželství veřejně prohlásit. Ale právě k tomu se Rudolf neměl. Co tomu řeknou jeho vznešení příbuzní, že vešel v nerovný sňatek s dcerou svého poddaného? Než tento důvod mohl mu Alois hned vyvrátit poukazem na strýce Alfonsa Gonzagu, který také pojal za manželku nešlechtičnu.

Hrozivější bylo, jak se k tomu postaví strýc Alfons z Castelgoffredo, až uvidí, že se všechny jeho záměry a slibné naděje na sňatek jeho dcery Kateřiny s Rudolfem rozplynuly vniveč? Nebude z toho druhé Solferino? I tu se však uvolil Alois, že vezme na sebe úkol zprostředkovatele. Vyžádal si od Rudolfa ještě jednou čestné slovo, že vše učiní, co mu Alois po úradě s odborníky předloží jako východisko z této zádrhliny. Alois obrátil se ihned na své spolubratry v Římě a v Miláně o dobrozdání, co tu činit.

Odpověď zněla jednomyslně: „Všeliká hra na skrývačku je v tomto případě nepřipustná“.

Alois zpravil ihned o tom Rudolfa a ten poslal zvláštního posla do Milána, nejspíš asi arcikněze, aby mu přinesl dobrozdání znalců. Při té příležitosti Alois vyložil mu vše ústně a připojil ještě dopis pro bratra, z něhož zase mluví celý Alois. Dopis dýše takovou nesmlouvavou rozhodností a takým zápalem, jak jsme jim jen u Aloise zvyklí.

Především tlumočí mu v něm dobrozdání uvedených znalců a také své vlastní, které zní, že je pod těžkým hříchem ve svědomí zavázán, veřejnosti oznámiti pravý stav věcí a tím učinit přítrž pohoršení. Dále jej prosí pro lásku Boží, pro lásku Srdce Ježíšova a blahoslavené Panny, aby ho nezlamal v naději, kterou až doposud v něho skládal a přísežně to dotvrdil. Učiní-li to, bude prý to pro Aloise velikou radostí, že má takového bratra a slibuje mu všemožnou pomoc, a bude-li třeba, i oběť vlastního života pro spásu jeho duše. Nepodaří-li se mu to však docílit, pak nerozpakuje se ho úplně zřici, poněvadž by se musil jednou rdítí před svým Spasitelem, že pro lásku tělesnou mlčel k tak těžké urážce Boží.

Konečně prohlašuje, že chce ještě dvanáct dní čekati na odpověď a varuje jej před mocnou

rukou Všemohoucího, který zrovna tak, jak čeká na obrácení hříšníka, dovede i nepolepšitelné trestati. Dopis končí těmito pádnými slovy: „Já jsem se své strany nic nutného neopomenul, ne, nic jsem neopomenul, a znovu tvrdím: nic jsem neopomenul. Třikrát to opakuji, poněvadž toho jistě budete litovati, jestliže s Vaší strany opomenete to, co nanejvýš je potřebné. A proto prosím Boha, aby Vaše srdce naklonil a dopřál Vám onoho štěstí a hojnosti milostí, jež Vám přeji z plna srdce a z hloubi duše“.

Na tento dopis Aloisův činil, jak se zdá, Rudolf pokusy, aby veřejné prohlášení ještě oddálil. Nejspíš asi chtěl zajeti k císaři do Prahy, aby si zajistil jeho souhlas. Avšak Alois obávaje se, aby těmito průtahy nebylo dotavadní zdárné jednání ohroženo, naléhal na bratra, aby to učinil co nejdříve, a to ještě před odjezdem jeho do Říma. Konečně si dal Rudolf říci a rozhodl se rázným činem uvést vše do pořádku. Počátkem března zavítal Alois po druhé do Kastilione a oznámil užaslé matce pravý stav věcí, prose ji, aby novomanžely přijala na milost a jim odpustila. Stará paní radostně k tomu svolila a nevěstu, která jinak slyнула velikými dary ducha i srdce, přijala za svou.

Poté oznámil to Alois i vévodovi man-

tovskému a strýci Alfonsovi z Castelgoffredo, jakož i ostatním příbuzným, a všude se potkal se shovívavým porozuměním. Strýc Alfons uznal dokonce i Rudolfovo právo nástupnické na své léno. Zbývalo ještě poddaným vše ohlásit a tento úkol vzal sám Alois na sebe. Když tak celá záležitost byla šťastně rozuzlena, shromáždila se rodina markraběcí k společné hostině. Zúčastnili se jí Donna Marta, Rudolf, Helena se svým otcem, ba i sám Alois. Tím bylo toto vleklé pohoršení k větší cti a slávě Boží a k všestranné spokojenosti šťastně odčiněno.

Potom se již mohl Alois odvážit veřejně před lidem vystoupit a míti k němu promluvu. Bylo to v sobotu, dne 3. března 1590, v kapli sousedící s farním kostelem, která až dodnes stojí. Mluvil o velké lásce Pána Ježíše k nám a vybídl posluchače, aby o příští neděli masopustní přistoupili hojně ke stolu Páně. Kaple byla nabitá a účinek kázání byl, že všechno duchovenstvo farní i řeholní zpovíдало celou noc. Ráno při mši sv., při níž Alois přisluhoval, přistoupilo na 700 lidí ke stolu Páně, mezi nimi i matka Aloisova, Rudolf a jeho choť Helena. Odpoledne měl ještě Alois k lidu křesťanské cvičení. Dobrý příklad panstva na zámku působil mocně i na lid. Mnoho divokých manželství bylo po dlouhé době zase urov-

náno a četné rozvaděné rodiny podaly si ruce na smířenou.

Po takových to skvělých výsledcích mohl se Alois spokojeně zase vrátit do Milána. Před odchodem oslavil ještě dne 9. března s rodinou své třiadvacáté narozeniny, načež se dne 12. března vrátil do Milána. Poté již nikdy nespatriil svého rodného kraje. Brzo po příchodu do Milána dne 17. března 1590 napsal ještě bratrovi Rudolfovi dlouhý dopis — nejdelší, jejž od něho máme —, v němž mu dává mnoho spasitelných rad pro duchovní život.

Tehdy byla právě postní doba a tu napomíná Alois bratra, aby nyní složil pořádnou generální sv. zpověď, když ne za celý život, tedy aspoň za uplynulé pětiletí, kdy byl posledně u generální zpovědi v Mantově. Tím si zjedná aspoň jistotu, že všechny nedostatky dřívějších pochybných zpovědí jsou zase spraveny a odčiněny. Aby tato duchovní obnova byla trvalá, doporučí mu hlavně dva prostředky:

Za prvé má si vážit nanejvýš milosti Boží a hledět si ji udržet; neboť ona v té míře převyšuje všechny stvořené věci, v jaké Bůh vyniká nade všemi tvory. — Za druhé má s touto milostí i věrně spolupůsobiti tím, že plní povinnosti jak k Bohu tak i k bližnímu.

Co se týče povinností k Bohu, doporučí

mu zvláště ranní modlitbu a modlitby v modlitební příručce „Exercitium quotidianum“, kterou složil sv. Karel Borromejský a již mu zasílá. — Dále klade mu na srdce, aby večer nikdy nešel spat bez zpytování svědomí. Shledá-li při něm, že se dopustil těžkého hříchu, má si hned umínit, že jej co nejdříve smyje sv. zpovědí. Vůbec nemá se spokojovati jen velikonoční sv. zpovědí, nýbrž má se zpovídati častěji.

Z povinností k bližnímu ukládá mu zvláště úctu k příbuzným a představeným. Především má si vážit matky, protože je jeho matka a k tomu taková matka. Jako hlava rodiny má se snášeti se svými sourozenci a jako panovník má pečovati zvlášť o duchovní blaho svých poddaných. — Konečně radí mu pro generální sv. zpověď za zpovědníka rektora koleje v Brescii P. Mattia a slibuje mu, že se bude za něho modlit.

Aby toto psaní bylo ještě účinnější, píše několik dní nato jiný dopis své švagrové paní Heleně. Zní takto:

„Nejjasnější paní příbuzná!

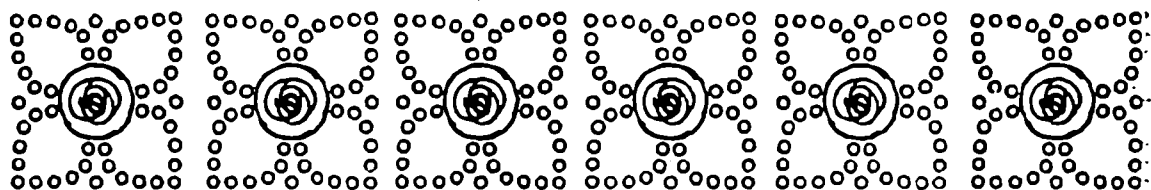
Pokoj Kristův! Myslím, že s tím musím začít, abych použil Vaší Jasnosti k duchovnímu prospěchu pana markraběte, jak jsem si to umínil v Kastilioně. Protož prosím Vás, abyste mu ústně vložila na srdce to, co já

mu v přiloženém listě doporučuji písemně. Postarejte se, aby uvedl před cestou do Německa své svědomí do pořádku, což se, jak doufám, stane generální zpovědí podle mého návodu. Myslím, že Vaše Jasnos as již obdržela některé knihy, které jsem Vám dal poslati v Brescii. Tím končím a doporučím se Vám, vyprošuje Vám na Pánu Bohu hojnost požehnání.

Vaší Jasnosti nejoddanější sluha v Kristu“.

V Miláně 21. března 1590.

IX.

CESTOU K DOMOVU.

Alois byl konečně po dlouhé odloučenosti mezi svými spolubratry v Miláně. „Ó jak je mi zase dobře“, pravil při příchodu do domu, „že jsem zase mezi svými spolubratry. Zkřehlý a polozmrzlý nemůže se lépe cítiti v měkké, teplé posteli, nežli já, když jsem přišel z mrazivého světa“. Brzo po příchodu Aloisově v Miláně objevily se u něho po přestálých útrapách příznaky těžké choroby. Jednak vysilující vyjednávání v domově, jednak námahy cesty a krutá zima na zpáteční cestě vyčerpaly jeho poslední síly. V nemoci ošetřoval jej s neobyčejnou láskou a obětavostí bratr Augustin Salombrini, kterého si Alois tak zamiloval, že si ho později vyžádal za průvodce na cestě do Říma. Dotavadní jeho průvodce bratr Borlasca byl zatím poslán od představených do Benátek. Sotva se Alois z nemoci zotavil, pokračoval ve studiích teologických.

I zde v Miláně upoutal Alois pozornost všech, jako dříve v Římě a Neapoli, svým příkladným životem, zvláště pak pokorou. Jen žádné výjimky pro svou osobu a všude všecko nejhorší pro sebe — bylo ředidlem jeho jednání. Bydlet jako ostatní se společníkem, pomáhat v jídelně nebo v kuchyni, sbírat almužny po městě, konat v domě nejnížší práce — to vše působilo mu zvláštní radost. A jak by také ne? Což nepracoval tělesně také jeho Pán a Spasitel? Což nebyl také on odkázán na dobročinnost cizích lidí?

Jednou při takové žebravé pochůzce městem potkala jej s průvodcem jakási vznešená dáma. Nemohouc potlačit svou zvědavost, všetečně se jich otázala: „Nejste z koleje brerské (jesuitská kolej v Miláně)?“ Když jí přisvědčili, začala hned litovat jednoho pátera, který prý dříve ve světě mnoho znamenal, ale nyní se za živa v klášteře pohřbil. Než přišla na nepravého. Alois jí tak zatopil, že jí to nikdy nevymizelo z hlavy. Konečně se poznala a začala lepší život. „Ani řeči, že by ten páter byl nešťasten“ pravil jí Alois, „ale ti jsou nešťastní, kteří žijí v otroctví světa a utápějí se v jeho požitcích, poněvadž tonou v nebezpečí, že ztratí duši“.

Starosti světské, které Aloise v poslední době tolik zaměstnávaly, pustil nyní úplně z hlavy. Jistý poddaný z Kastilione chtěl se

skrze Aloise domoci jakýchsi časných výhod u bratra Rudolfa. „O to se již nestarám a také nemám do toho co mluvit“ — zněla jeho zrovna tak přívětivá jak upřímná odpověď, takže se jí poddaný spíše vzdělal, než pohoršil.

Jednou obrátil se na Aloise bratr laik s prostosrdečnou otázkou, zdali je velkému pánu těžké opustit marnosti světa. „Ne těžké, ale téměř nemožné“, odpověděl Alois, „neprotře-li jeho oči sám Pán Ježíš slinou a blátem, jako kdysi slepci od narození a neukáže-li mu nicotnost světa“.

K spolubratrům byl Alois ochota a láska sama. Kde jen mohl, pomáhal jim radou na cestě dokonalosti. Když si mu kterýsi bratr stěžoval, na své nedokonalosti, těšil jej Alois: „Jen nepozbývejte důvěry! Třebaže si připadáme ve svých nedokonalostech hodně maličcí, přes to jsme zapsáni v knize Boží. Ne aby nás zatratil, dopouští je Bůh, nýbrž spíše, aby nás ponížil a tím popohnal v duchovním životě“.

V koleji milánské žil tehdy P. Achilles Gagliardi, výtečný to muž a veliký znalec duchovního života. Právě on to byl, který kdysi v přítomnosti otcově tolik potýral Aloise s jeho povoláním. S tímto tedy páterem hovořil jednou Alois o duchovních věcech. Z hovoru páter seznal, že Alois žije v usta-

vičném spojení vnitřním s Pánem Bohem. I otázel se ho: „Nezdá se Vám toto stále spojení podezřelým? Jesuita přece se musí stále stýkat se světem, pracovat v něm, čemuž se ono spojení zřejmě příčí“. „Kdyby tomu tak nutně bylo“, odpověděl na to Alois, „všemožně bych se ho hleděl zbavit a pracoval bych proti němu“. Z toho poznal páter, že život rozjímavý se u Aloise snoubí v ladný celek s životem činným a že se vzájemně doplňují a zdokonalují.

A skutečně někdy samo nebe omilostňovalo Aloise zvláštním světlem na modlitbách. Tak soudil i jeho zpovědník P. Bellarmin. Asi rok před smrtí dostalo se mu jednou při ranním rozjímání nadpřirozeného osvětlení, že jeho života zde je již namále. Při tom se ho zmocnila nevýslovná touha, aby se ještě více odtrhl od světa a oddal se zcela Bohu. Alois sám vypravoval později o tomto božském vnuknutí P. Bellarminovi a některým důvěrným přátelům. Místo, kde se mu ho dostalo, bylo později proměněno v kapli. Také obraz, znázorňující anděla, jak ukazuje Aloisovi umrlčí hlavu, zvětšil tuto podivuhodnou událost.

Najednou zprostřed studií byl Alois generálem Aquavivou odvolán z Milána do Říma. A jak k tomu došlo? Rektor koleje římské P. Bernard Rossignoli byl by měl

rád Aloise ve své koleji a proto požádal zaň P. generála. Měl ještě v živé paměti, jak blahodárně působila přítomnost Aloisova na celé okolí a zvláště na mladší členy řádu. Generál jeho žádosti vyhověl. S jakou radostí Alois tuto zprávu uvítal, vysvítá z jeho dopisu, zasláního jednomu z jeho spolunoviců: „S velikou radostí“, píše, „přijal jsem zprávu, že se mám vrátiti do Říma. Mám-li na světě vůbec nějaký domov, pak je to Řím, kde jsem se zrodil pro Krista“. Aloisovi zdála se ta radost až podezřelou a proto poprosil P. Bernarda Medici o jednu mši sv., aby se ona tužba, není-li podle vůle Boží, raději nesplnila. Také P. Ceparimu oznamuje do Říma, jak se již těší na shledání se spolubratry a na duchovní rozmluvy s nimi.

Začátkem května 1590 nastoupil Alois cestu do Říma s P. Řehořem Mastrilli a bratrem Augustinem Salombrini. Tehdy byla v Itálii následkem neúrody veliká drahota a z toho hlad a mor. Naši poutníci setkávali se tu nezřídka s chudáky zmořenými hlady nebo dokonce i mrtvými. „Jak dobrý je k nám Bůh, že jsme se nezrodili v takové bídě!“ — prohodil jednou při tak smutném pohledu P. Mastrilli k Aloisovi. „Ovšemže“, odvětil Alois, „než ještě za větší štěstí pokládám, že jsme se nezrodili jako mohamedáni“. Poněvadž Alois byl chatrného zdraví

a při tom na sebe nedbal, připadl tento úkol průvodčím. To mu však nebylo příliš po chuti. „Osobně by mi bylo milejší“, pravil jednou jednomu z nich, „cestovati raději s těmi, kteří se o mne tolik nestarají“.

V Sieně přál si Alois přijmouti sv. přijímání ve světničce, ve které žila kdysi sv. Kateřina Sienská. Přání se mu splnilo. Mši sv. sloužil tam P. Petr Alagona, Alois při ní přisluhoval a přijal tělo Páně. Alois byl tu také požádán od rektora koleje jesuitské, aby měl promluvu v mariánské družině studentské. Alois na chvíli se vzdálil na kůr kostela a načrtl si tam nahonem několik myšlenek, jež se později po jeho odchodu našly v jednom svazku sv. Bernarda. Mluvil na slova sv. Jakuba (1. 22): „Buďte činiteli slova, a ne pouze posluchači“.

Trojím způsobem mluví Bůh k duši — to byly v podstatě jeho myšlenky — vnitřním vnuknutím, sv. Písmo a konečně svými dobrodiními. Ve všech těchto případech nestačí, abychom tuto mluvu jen slyšeli, nýbrž je dlužno, abychom se podle ní zařídili i v jednání. Zvláště dary duševní a tělesné, jež jsou takřka praménky z nekonečného oceánu — Boha, třeba zase obracet k tomuto oceánu. Vody ve svém běhu na cestě zaražené zahnívají v kalužích a zapáchají. A tak je tomu

i s dary tělesnými a duševními, neodnášejí-li se k Bohu.

A co nás má k tomu nabádati? Je to především nekonečná velikost Boží sama. Stačí, že Bůh něco poručil. Mimo to je to nevýslovná jeho láska, která nás přijala za své děti, pečuje o nás otcovsky a chce nás jednou za naši věrnost oblažit v nebi. Na konec pak volá: „Kéž nám tedy dá Bůh, abychom se stali duchovně vyspělými tak, abychom každou věc hodnotili podle její skutečné ceny, poněvadž všechny veličiny tohoto světa nejsou nic, srovnáme-li je s tím, co Bůh nám slibuje, an dí: „Vysoko ponesu tě přes hory a doly“. (Is. 58. 14.)

Na další cestě ze Sieny zakusili naši poutníci, jak se zdá, patrnou pomoc Boží. Když dorazili k rozvodněnému potoku Paglia, nemohli dále bez nebezpečí života. Tu spatřil Alois opodál člověka, podle vzezření asi rybáře, který na jednom místě několikrát semo tamo přebrodil řeku. Ihned se vydali za ním a šťastně ji přebředli. Když se však ohlíželi po domnělém rybáři, nikde ho nebylo.

Konečně se vynořila před jejich zraky bář sv. Petra, která dne 14. května 1590 byla dokončena. V Římě byl Alois ode všech spolubratrů radostně uvítán. Jsa pevně přesvědčen, že běh jeho života se brzo schýlí ke konci, soustředil veškeré úsilí na vlastní

sebezdokonalení. V malé, přitmělé světničce, kterou si sám vyhledal, připravoval se na smrt, jako kdysi sv. Alexius. Zanedlouho po svém příchodu přinesl rektorovi své spisy, mezi nimi i některé vlastní úvahy o sv. Tomáši Aquinském. Na otázku rektorovu, proč je odevzdává, odpověděl: „Zdá se mi, jako by mi přirostly k srdci, a proto se jich chci zbavit“. P. Ceparimu pak řekl: „Již jsem pochoval své mrtvé a je již na čase myslit na druhý život!“ Tak vážně bojoval Alois s každým hnutím, jež se mu zdálo i sebe méně nezřízené.

Duchovní rozmluvy, jako dříve, byly i v Římě živlem jeho duše. Sešel-li se se spolubratry, u nichž našel plné porozumění pro ně, rozplývala se jeho duše vnitřní slastí a radostí. Jeho bledé líce zruměněly a často vnitřním pohnutím nebyl ani mocen slova. Se zálibou čítal knihy, jednající o lásce Boží, jako „Samomluvy sv. Augustina“, výklad Velepísně od sv. Bernarda, nebo spisy sv. Kateřiny Sienské. Při jídle, když se jednou četlo o lásce Boží, byl jako u vytržení, takže to bylo jeho sousedům u stola až nápadné. Teprve když uznal, že je pozorován, přišel úplně k sobě. Podobně se mu vedlo nezřídka i na chodbách.

V této době dopustil Bůh na Aloise ještě jednu trpkou zkoušku. V rodině vypukly

mezi Rudolfem a sourozenci nesváry a různice o otcovské dědictví. Největší žal pocítovala při tom ovšem ubohá matka, která musila k tomu přihlížeti a nenalézala nikde lidské útěchy. Alois se již nechtěl vměšovati do těchto sporů, kde šlo o bídny mamon; než matky přece nenechal bez útěchy. O vánocích (31. prosince) r. 1590 píše jí, že používá právě radostné nálady vánoční, aby ji potěšil v jejím zármutku a žalu. Světské záležitosti prý pustil jednou pro vždy mimo sebe a mluvit o nich prý ho naplňuje nudou a také prý jim málo rozumí. A proto doporučí matce, aby se při svých strastech a úzkostech o blaho nezletilých synů shlížela v příkladu Panny Marie jako v zrcadle a čerpala z jejího utrpení při narození božského dítěte útěchu a posilu. „Ona je pravá naše Královna. Z jejího příkladu se nám dostane více síly a větší radosti nežli z příkladu královny španělské, jíž Vaše Jasnost sloužila“. Na konec neradí jí, aby se sporná věc hnala na soud, poněvadž se to nesluší mezi bratry, nýbrž navrhuje jí, aby byla předložena smírnému soudu, složenému ovšem ne z členů římských, nýbrž tamějších.

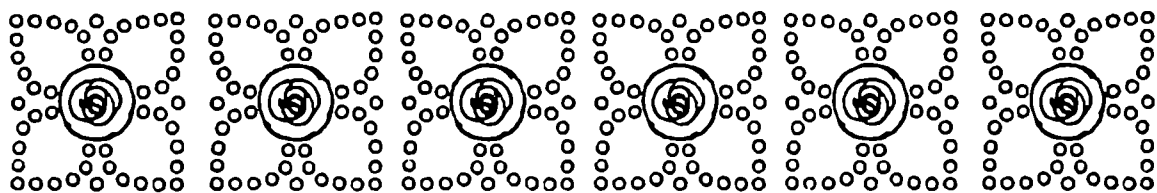
Nedlouho na to dovídáme se z dopisu, který dne 26. ledna 1591 psal Alois bratrovi, že spor byl smírně urovnán. Alois se vyhýbal, jak jsme viděli, všemu vměšování do

záležitostí ryze světských; kde však běželo o zájmy duchovní nebo o skutky milosrdenství, tam dovedl i nyní rázně zasáhnouti. Tak doporučí v tomto dopisu bratrovi, aby se ujal několika dívek, jimž hrozilo pronásledování, že chtěly vstoupit do kláštera. Dále píše: „Doporučím nadto Vaší Jasnosti ještě jiný skutek milosrdenství, ke kterému, jak za to mám, jste přísně zavázán. Týká se Vašich poddaných, abyste totiž hleděl zvláště tohoto roku staviti jejich bídu, která, je-li taková u Vás, jako u nás zde na venkově, dostoupila nejkrajnější míry“. Při tom nabádá jej znova „k častému užívání léku pro tělo i duši“, čímž míní sv. svátosti. Poté vyslovuje mu svou radost nad šťastným urovnáním sporů rodinných a obnovením vnitřního pokoje. Nemá také zapomenouti vyřídit matce pozdrav a ujistit ji jeho příznivým zdravotním stavem, což prý ji jistě potěší.

Brzo nato dne 26. února posílá Alois zase několik řádků Rudolfovi. Nejprve mu oznamuje, že jeho zdravotní stav je „dosti dobrý“. Při tom připomíná mu znova jeho dřívější dobrá předsevzetí. „Doufám“, tak píše, „že ten, jenž Vám vnukl dobré předsevzetí, dá Vám i jeho splnění“ („qui dedit velle, dabit et perficere“.)

Tak Alois skutkem usvědčil své osočovatele z nepravdy, že řeholník, opustí-li své drahé, zhasí poslední jiskerku lásky k pokrevním příbuzným, již Bůh vložil do přirozenosti lidské.

X.

PŘED BRANAMI VĚČNOSTI!

Rok 1590 a 1591 byly pro Itálii osudné. Veliká neúroda, z toho hlad, konečně i strašný mor. Zejména v Římě, kam se sbíhala chudina z dalekého okolí, bylo nejhůře. Počet úmrtí odhadoval se, snad trochu upřílišeně, na 60.000. Tři papežové zemřeli krátce za sebou v době půl druhého roku: Sixtus V., Urban VII. a Řehoř XIV. V této všeobecné bídě slavila křesťanská láska triumfy. Tak poukázal papež Sixtus V. chudým 500.000 dukátů. Také Tovaryšstvo Ježíšovo hledělo odpomáhati této všeobecné bídě a nouzi, jak jen mohlo. Římská kolej vydržovala na 300 chudých a podobně noviciátní dům u sv. Ondřeje. K tomu ještě zřídil generál Aquaviva prozatimní nemocnici v blízkosti profesního domu, kdež dokonce sám obsluhoval nemocné. Podobně i římská kolej otevřela dokořán brány všem ubožákům nemocným, kolik jich jen mohla pojmuti.

Kněží, klerici, novicové, bratří — vše se postavilo do služeb karity. Kdo neobsluhovali nemocných, aspoň chodili po Římě na nemocné žebrať. Mezi nimi byl i Alois.

Když uslyšel, že zavítal do Říma druh z jeho dětských let ve Florencii, kníže Jan de Medici, ihned poprosil představené, aby jej směl požádati o almužnu. Přišel k němu v žebráckém šatě a skutečně byl hojně podarován. Kníže se pohledem na něho neobyčejně vzdělal. Tak dosáhl Alois obojího, co si přál: dostal od knížete almužnu tělesnou a sám mu zato dal almužnu duchovní.

Ale to vše bylo Aloisovi málo. Chtěl také sám nemocné v nemocnicích obsluhovati. Dlouho mu to představení nechtěli dovolit; než konečně ustoupili jeho naléhavým prosbám. Byl mezi 12 vybranými spolubratry, kteří za vedení P. Fabriniho, ministra římské koleje, byli připuštěni k obsluze nemocných v nemocnici sv. Sixta. Abychom si učinili aspoň slabý pojem o bídě oněch ubožáků v nemocnici, slyšme samého P. Fabriniho, který své dojmy z nemocnice líčí v jednom dopise takto: „Celý den jsem zpovídal; ale těch, kteří byli v nebezpečí života, bylo tolik, že jsem prostě nestačil, je vyzpovídati. Při pohledu na takovou bídu byl jsem v duši všecek vzrušen, vida tolik lidí beze vší pomoci, kteří ledva dýchajíce, potáceli se na

pravo a na levo, padali mrtvi, jedni někde v koutě, jiní na schodech. A puch tam byl takový, že mi připadalo, jako bych byl v očištcí. Tu se mi zdálo, že vidím obraz nebeské lásky na Aloisovi a na ostatních jeho družích, kteří se všichni, jako vybraná četa, věnovali s andělskou horlivostí službě těchto ubožáků, jak toho kdo potřeboval. Některé krmili, jiným myli nohy, sílili malomyslné, připravovali na sv. zpověď ty, kteří se chtěli zpovídati“.

V této samaritánské službě onemocnělo několik druhů Aloisových. Prvý z nich byl Tiberius Bondi. Představení ho sice varovali, aby se nevydával příliš v nebezpečí, než láska nezná často míry. Když umíral, pravil Alois s jakousi posvátnou závistí jednomu z přísluhujících kněží: „Ó jak rád bych byl na místě Tiberiově! Nyní jsem sice v milosti Boží; ale bude tak i později? Proto raději hned!“ Představení, vidouce, že se při obsluze nemocných Alois nic nešetří, domlouvali mu, aby se šetřil a dbal zdraví. Avšak Alois dovedl úpěnlivěji prositi, než oni odmítati. Tím méně pořídili jeho druhové, kteří chovali oň vážné obavy. „Plane-li něčí nitro horoucí touhou sloužiti nemocným“, nato Alois, „je to známka, že si to přeje Bůh. Ovšem i v tom se úplně podřizují vůli představených“.

Konečně představení zakázali Aloisovi na-
dobro obsluhu nemocných v nemocnici sv.
Sixta. Na opětovné jeho naléhání dovolili
mu konečně, aby posluhoval v nemocnici
S. Maria della Consolazione, která byla na
úpatí Kapitolu poblíž domu profesního. Tam
nehrozilo takové nebezpečí nákazy. Ovšem
lásku lze těžko spoutati. Jednou uviděl Alois
cestou do nemocnice člověka nakaženého
morem ležeti na zemi. Ihned ho vzal na
ramena a dopravil jej do nemocnice. Památka
na tento hrdinný skutek je v té nemocnici
až dodnes zvěčněna. Je to socha, představu-
jící světce, jak nese ubožáka na ramenou.
Pod ní je nápis: „Sv. Alois donesl za moru
v městě nemocného na ramenou do této
nemocnice, při čemž se nakazil a zemřel
jako obět křesťanské lásky r. 1591“.

Zdá se, že právě tento skutek lásky
(3. března 1591) byl zárodkem jeho smrti.
Aspoň hned nato dostal silnou horečku a musil
ulehnouti a již nikdy nepovstal. Alois se z toho
radoval, doufaje, že se tak brzo splní jeho
tajemná předtucha blízké smrti. Obávaje se,
aby v té radosti nebylo něco nezřízeného,
otázal se svého zpovědníka, je-li to dovoleno.
„Ovšemže“, zněla jeho odpověď, „vždyť i ně-
kteří Svatí toužili po brzkém spojení s Bohem“.
Od té chvíle byl Alois myšlenkami více
v nebi než na zemi.

Zatím se stav nemocného velmi zhoršil; zdálo se, že se brzo rozžehná se světem. Proto se ještě vyzpovídal, přijal tělo Páně a poslední pomazání z rukou rektora P. Rossignoliho. A tu stalo se něco zajímavého. Aloisovi bylo dříve od leckterého spolubratra slýchati výtku, že bude jednou v hodině smrti jako sv. Bernard litovati své přílišné přísnosti k svému tělu. A tu Alois prosil hned po sv. přijímání rektora, aby vyřídil všem těmto spolubratrům, že mu svědomí v té příčině nečiní žádných výčitek. Vyčítá-li mu něco, jsou to spíše různá opominutí v té věci. Ostatně těší prý ho, že v ničem nejednal bez vědomí představených.

Když ho navštívil provinciál P. Carminata, prosil ho Alois, aby se směl ještě bičovati. „To není jen tak“, odpověděl žertovně provinciál, „při Vaší slabosti by to dopadlo příliš krotce“. „Pak by mi tu službu mohl prokázat někdo jiný“, žadonil dále nemocný. „To tak, aby propadl církevní klatbě“, namítal žertovně provinciál, „víte že takový trest je stanoven na toho, kdo uhodí klerika“. „Tedy mne nechte aspoň na holé zemi umříti“, naléhal ještě nemocný. Než ani v tom mu nebyli jak samozřejmo představení po vůli.

Dne 9. března dokonat Alois 23. rok svého věku a měl za to, že ten den bude zároveň

jeho vysvobozením ze slzavého údolí. Zatím však horečka polevila a nemocnému se trochu ulehčilo. Mezi tím se již donesla do Kastilione zpráva, že Alois zemřel. Proto byly tam za něho vykonány zádušní obřady. Když se později Rudolf dověděl, že ta zpráva byla předčasná, sňal radostí s krku zlatý řetěz, roztrhal jej na kusy a rozdal jej okolostojícím. Bohužel zlepšení bylo jen dočasné. Zlá zimnice hlodala neúprosně dále na odumírajícím pni života. Ani v této poslední chvíli nezapomněl Alois na matku. Píše jí dne 5. dubna dopis tohoto znění:

Pokoj Kristův! Již dávno jsem chtěl Vaši žádosti vyhovět a napsat Vám několik řádek. Nyní činím to tím raději, že Vás mohu zajisté potěšit. Nevím, jak bych Vás mohl lépe potěšit, leč povzbudím-li Vás, byste patřila na onu matku, která trpěla více, než kterákoli jiná. Ona se shlížela ve svém milovaném Synu, Ježíši Kristu, který vzal na sebe všechny naše bídy a soužení, ba i smrt, jen aby nás povzbudil k trpělivosti v našem utrpení a zjednal nám věčné spasení.

Vaše soužení je mnohonásobné a těžké, než nemůže dlouho trvat. Neboť přijmeme-li vše se svatou odevzdaností z rukou Boží velebnosti, dostaneme se brzo a jistě do země zaslíbené. Těšte se tedy myšlenkou

na sv. Pannu a u ní hledejte odpočinku. Vidím, že i já jsem již na konci svého trápení, a zlíbí-li se Bohu, doufám, že od něho dosáhnu největší možné milosti, t. j. smrti v milosti Boží. Sv. přijímání a poslední pomazání jsem již přijal. Než tu se zlíbilo Pánu oddálit tuto milost a lépe mne na ni připravit vleklou zimnicí, která mne drží. Lékaři nevědouce, jak to skončí, hledí zachrániti tělo. Mne však těší myšlenka, že mi chce Bůh dát daleko lepší zdraví, než jaké mohou lékaři.

Tak mi ubíhá čas v radostné naději, že mne Bůh odvolá v několika měsících z tohoto kraje mrtvých do kraje živých, ze společnosti lidské do společnosti andělů a Svatých, zkrátka z nazírání na tyto pozemské a vratké věci k nazírání na Boha, jenž obsahuje v sobě všecko dobro. To může i Vás potěšit, poněvadž mne máte ráda a přejete mi všeho dobrého. Prosím Vás, modlete se za mne a doporučte mne Bratřím křesťanské nauky, aby Bůh po dobu krátkého mého putování, jež mi ještě zbývá na moři časnosti, ponořil na přímluvu svého jednorozeného Syna, blah. Matky své a sv. Nazaria a Cella moje nedokonalosti do rudého moře přesvatého umučení Páně, abych zbaven všech nepřátel mohl vejít do země zaslíbené a tam patřit na Boha a požívat ho. Potěš Vás Bůh!“

Ještě nyní v nemoci měl Alois starost, aby řeholní chudoba nebyla nějak porušena nebo aby se k vůli němu nedělaly výjimky. Když ho v nemocnici položili do lůžka se záclonami z hrubého plátna a s žíněnkou, hned se proti tomu ohradil, že prý je to příliš skvostné. Teprve když mu vysvětlili, že to bylo vlastně přichystáno pro jednoho staříckého pátera, utišil se a již nic nenamítal. Ze dvou léků na utišení kašle užíval toho, který byl podle jeho mínění lacinější. Hořký lék pomalu srkal, aby se více umrtvil.

Pokud byl při silách, vstával z postele a vroucně líbal kříž na stole. Jindy chodíval v nemocnici od obrazu k obrazu a konal před nimi svou pobožnost. Když se mu ošetřovatel nabídl, že mu dá obrazy k posteli, odpověděl Alois: „Nikoli, to jsou zastavení mé křížové cesty!“ Nezřídka když byl o samotě, klekl si k lůžku a dlouho se modlil, až to zpozoroval ošetřovatel a zakázal mu to.

V nemocnici neznal jiných hovorů, leč o věcech duchovních. Mluvit o věcech světských považoval pro sebe za ztrátu. Zavedl-li přece někdo řeč na takové věci, odmlčel se, a mluvící se již dovtípil. „Nic nemám“, pravil jednou P. ministrovi, „proti takovým lhostejným řečem, ale u mne nyní je škoda každého ztraceného okamžiku“.

Právě tato záliba v duchovních hovorech

spjala Aloise úzce se staříčkým P. Ludvíkem Corbinellim. Oba byli čekatelé smrti. Poněvadž se nemohli navštěvovati, posílali si po ošetřovateli aspoň vzájemné pozdravy. Když P. Corbinelli cítil, že se blíží jeho konec, dal se zanést k Aloisovi, kde se vzájemně pobavili duchovním rozhovorem. Když se měli rozloučiti, překvapil stařeček Aloise zvláštní prosbou. „Zde se již bratře, neuvidíme, a proto mě požehnejte ještě před smrtí!“ „To není možné“, vylouval se Alois, „Vy jste stařec, já mladíček, Vy kněz, já nekněz, Vám sluší mne žehnati“. Snad by se ještě byli dlouho dohadovali, kdyby tomu nebyl učinil konec ošetřovatel. Prostě vyzval Aloise, aby mu udělal radost a vyhověl. Alois při své duchapřítomnosti požehnal svěcenou vodou nejprve sebe, poté stařečka a k tomu dodal: „Dobrotivý Bůh požehnej nás oba! Modleme se za sebe navzájem“. — Z úcty k Aloisovi vyprosil si stařeček ještě na představených, aby ho pochovali v hrobce vedle Aloise. Když poté umíral, zjevil se třikrát ve snách Aloisovi, prose ho o modlitbu v posledním smrtelném zápasu. Alois byl pevně přesvědčen, že se P. Corbinelli hned po smrti dostal skoro přímo do nebe.

V nemoci dostával Alois nezřídka vznešené návštěvy. Tak ho navštívil sám generál řádu P. Aquaviva. Alois ho při té příležitosti

VE SLUŽBÁCH LÁSKY.

prosil o dovolení, aby se směl zavázati slibem, že, ozdraví-li, bude obsluhovati zase nemocné. Přišli k němu také příbuzní kardinálové della Rovere a Scipio Gonzaga. Ti se také nabídli, že by ho k vůli lepší obsluze rádi vzali do svých paláců. „V řádě je o mne dostatečně postaráno“, odvětil Alois; „ostatně lépe je umřít, nežli žít. Také Svatí toužili po smrti“. Rektor koleje, aby starým pánům ušetřil namáhavou chůzi do domu, chtěl jim podávati denně zdravotní zprávu o Aloisovi, než ti nepovolili a navštěvovali jej dále. Kardinál Scipio dokonce, byv sám sklácen pakostnicí na lůžko, dával se k němu donášeti. Když mu při té příležitosti jednou Alois děkoval za vydatnou pomoc při vstupu do řádu, nazýváje jej druhým otcem, propukl kardinál v pláč a pravil: „Naopak já ve Vás ctím takřka svého otce a učitele duchovního života, poněvadž Váš příklad mne vždy tolik povzbudil a potěšil“. Při odchodu si pak postěžoval svému okolí, že mu smrt Aloisova zasadí hlubokou ránu do srdce. Každou návštěvou u něho prý duchovně okřál a nezřídka si i při tom poplakal. Alois prý je nejšťastnější a nejlepší ze všech Gonzagů.

Když nemoc trvala dlouho, prosili ho jeho přátelé, aby se modlil za uzdravení. „Nikoli“, odpověděl s úsměvem, ale rozhodně, „melius

est dissolvi“ („lépe je zemřítí“). Když pak mu ošetřovatel podával lék, tázával se ho žertovně: „Co myslíte, bratře, nezdrží mne tyto kapky od spojení s Bohem?“ Kdysi zase rozprávěl s P. Bellarminem, jak obyčejně, o duchovních věcech, a tu se ho najednou otázal: „Co myslíte, Důstojnosti, může se někdo dostat přímo do nebe bez očistce?“ „Ovšemže“, odpověděl páter, „a myslím, že se i Vám dostane té vzácné milosti“. Tato slova naplnila Aloise takovou vnitřní radostí, že příští noc mu uběhla jako okamžik. Zdá se, že se mu té noci dostalo také zvláštního osvícení o hodině smrti. Aspoň od toho dne stále tvrdil se vší určitostí, že zemře v oktávě Božího těla.

Zatím nemoc dokonávala chvatně své ničivé dílo. Správce nemocnice P. Vincenc Bruno upozornil Aloise, že již není lidské naděje na uzdravení. Pro Aloise bylo to jako radostná novinka z druhého světa. Jednoho spolubratra, který jej navštívil, překvapil otázkou: „Víte, co nového? Do týdne umru. Pomodlete se se mnou děkovně „Bože chválíme tebe“!“ Jinému zase radostně zvěstoval: „Laetantes imus, laetantes imus“, „s radostí jdeme, s radostí jdeme“. Při tom bylo na něm zřítí takovou radost, že to některé pohnulo až k slzám.

V blahé předtuše blízké smrti nadiktoval

ještě dne 10. června 1591 překrásný list své matce. Je to jeho poslední list jí poslaný. Zní takto:

„Milost a útěcha Ducha sv. budiž vždy s Vámi! Váš dopis zastal mne ještě na živu v tomto kraji mrtvých; avšak právě nyní se chystám jít do kraje živých, abych tam chválil Boha na věky. Již jsem myslel, že si do této chvíle odbudu tento rozhodný krok; než jak jsem ve svém posledním listě psal, horečka se na vrcholu zlomila a toto zlepšení potrvало až do svátku Božího těla. Od té doby zase rostla následkem prsního katarhu a tak spěji pomalu v náruč sladkého a milého objetí nebeského Otce, v níž si, jak doufám, bezpečně a na věky odpočinu . . .

Pláče-li tedy podle slov sv. Pavla láska s plačícími a raduje se s radujícími, pak musí býti Vaše radost, drahá máti, veliká pro onu milost, kterou Vám Bůh prokazuje v mé osobě, an mne volá do opravdové radosti a ubezpečuje mne, že jí nikdy neztratím.

Přiznávám se Vám, že rozjímaje o božské dobrotě se zrovna ztrácím v tomto moři bez břehů a beze dna. Volá mne k věčnému odpočinku za tak krátkou a malou námahu. Zve mne a volá do nebe k onomu nejvyššímu dobru, jež jsem tak liknavě vyhle-

dával, a slibuje mi odměnu za ony slzy, jež jsem tak skrovně ronil.

Proto neračte tuto dobrotu Boží urážet, a to by se jistě stalo, kdybyste oplakávala jako mrtvého toho, který žije u Boha a nahlíží naň, aby Vám svými modlitbami lépe pomáhal, než se to zde dalo. Nebudeme dlouho odloučeni; tam nahoře se zase uvidíme a budeme se spolu radovat bez obavy, že se někdy rozloučíme; budeme pak spojeni se svým Spasitelem, chválíce jej ze všech sil a na věky velebíce jeho milosrdenství.

Nepochybuji, že pohrdneme-li důvody těla a krve, snadno otevřeme své srdce víře a oné prosté poslušnosti, kterou jsme Bohu povinni, a budeme mu rádi a ochotně obětovati, co mu již jak tak náleží, a to tím ochotněji, čím je nám dar požadovaný dražší, jsouce pevně přesvědčeni, že všechno, co Bůh činí, dobře činí. I když nám opět něco vezme, co nám dal, činí to jedině proto, aby to uchoval na jistějším a bezpečnějším místě a přidal k tomu ony statky, po nichž všichni toužíme.

Při tomto vylíčení vedlo mne jedině přání, abyste Vy a celá rodina přijali mou smrt jako vzácný dar z rukou Božích a abyste mne svým mateřským požehnáním doprovázela a pomohla mi přeplavit se přes bouřlivé moře na břeh mých nadějí. Učinil jsem to

tím raději, poněvadž mi jinak nelze projevit Vám svou povinnou synovskou úctu a lásku. Končím, prose ještě jednou o Vaše pože-
hnání“. Zdaž není tento překrásný list pro-
jevem a důkazem velikého ducha a zároveň
hodného syna velké matky?

Mimo to rozloučil se ještě Alois s třemi
pátéry, které zvlášť miloval a k nimž jej
řeholní život poutal zvláštními závazky piety
a vděčnosti. Byl to jeho bývalý novicmistr
P. Piscatore, který byl nyní rektorem v Ne-
apoli, dále P. de Angeli, jeho profesor
v Neapoli, a konečně P. Recalcati, rektor
v Mantově. V dopisech jim vzkazuje, že, jak
doufá, odeběře se do nebe, a doporučí se
jejich modlitbám. Poněvadž byl již tak ze-
sláblý, že se nemohl ani podepsati, označil
dopisy jen křížkem.

Rozloučiv se takto tklivě s matkou a
přáteli, žil již jen onomu světu. P. Antonína
Guelfucciho, svého důvěrného přítele, po-
prosil, aby ho denně večer navštěvoval a
modlil se s ním sedm kajících žalmů. Aby
jich nikdo nerušil, konali pobožnost při
zavřených dveřích. Alois, maje sepjaté ruce,
hleděl upřeně na kříž a pohnutím proléval
hojné slzy. Při tom obyčejně P. Guelfucci
ustával v předmodlívání. Podobné pohnutí
bývalo na něm znamenati, předčítal-li mu
něco ze sv. Augustina nebo sv. Bernarda,

Když se rozneslo, že Alois očekává smrt v oktávě Božího těla, přicházeli k němu četní návštěvníci, kteří se doporučeli jeho modlitbám. P. Piatti, odcházeje od něho, pravil svému průvodci: „Vpravdě Alois by mohl býti již za živa prohlášen za svatého“. V posledních dnech byl Alois všecek ponořen v modlitbu, drže stále odpustkový kříž v rukou. Při tom zaznívala často z jeho úst slova: „Toužím umřítí a býti s Kristem“.

Den 20. června byl poslední v oktávě Božího těla. Stav nemocného se značně zlepšil, takže ti, kdo jej ráno navštívili, vyslovili naději, že jeho předpověď o smrti se již nesplní. „Oktáva není ještě u konce“, odpověděl jim nemocný, „dnes zemru“. Zároveň požádal bratra ošetřovatele, aby poprosil jeho jménem P. rektora o svátosti umírajících. Ošetřovatel, jsa pevně přesvědčen, že nehrozí přímé nebezpečí, stavěl se, jakoby to byl přeslechl. Podobnou prosbu opakoval Alois ještě několikrát mezi dnem. Jinak strávil nemocný celý den úplně klidně v největší sebrannosti mysli.

Zatím dostavil se P. ministr s radostnou zprávou, že sv. Otec Řehor XIV. mu poslal apoštolské požehnání. Alois nevěděl, má-li se radovati nebo se stydět za takové vyznamenání. Na večer navštívil jej P. Jan Lambertini, který býval kdysi s Aloisem v noviciátě. „Po-

proste, Důstojnosti, P. rektora“, obrátil se k němu znova nemocný, „aby mi udělil svátosti umírajících“. Páter mu to slíbil a zatím se s ním pomodlil litanie k nejsvět. svátosti oltářní. Alois odpovídal při tom zcela jasným a pevným hlasem. Poté přednesl páter prosbu Aloisovu P. rektorovi, který byl hned ochoten ji splnit. Na dané znamení shromáždil se celý dům a doprovázel P. rektora s Nejsvětějším k Aloisovi. Po posvátném úkonu, při němž se v leckterém oku zaleskla slza, objal Alois všecky jednotlivě, jak to bývá zvykem v Tovaryšstvu, když někdo opouští dům, a rozloučil se s nimi. Při tom měl pro každého několik srdečných bratrských slov a doporučel se jejich modlitbám na dalekou cestu do věčnosti. Jeho hlas byl pořád jasný a svěží, takže nikomu ani nenapadlo, že by za krátko mohl zemřít. Také provinciál P. Carminata přistoupil k němu a tázal se ho, jak se mu vede. „Strojím se na odchod“, odvětil Alois. „A kam pak?“ „Do nebe“, odvětil nemocný, „nebudou-li mi ovšem v tom vaditi mé hříchy“. Provinciál se nachýlil k přítomným a tiše poznamenal: „Podívejme se, ten mluví o smrti, jako o výletě do Frascati“. P. Cepari, důvěrný přítel Aloisův, jenž u něho seděl, nadzdvihl mu trochu hlavu a ukázal mu kříž. Alois sňal hned pokrývku s hlavy. Když ho páter

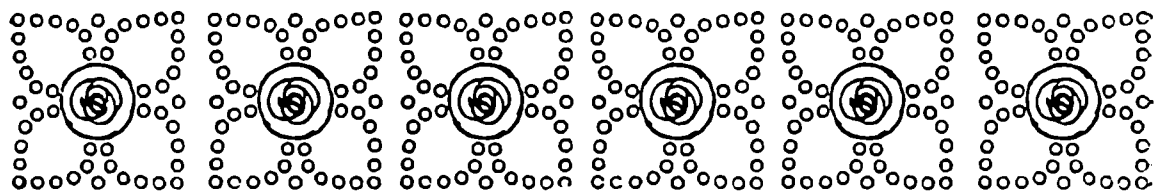
upozornil, aby jen nechal na hlavě, aby se za večerního chladu nenastudil, odpověděl: „Kristus zemřel také s nepokrytou hlavou“.

Při večerním Anděl Páně byla nemocnice ještě plná návštěvníků. Poněvadž stav nemocného nebudil obav, P. rektor odeslal všechny až na dva pátery, kteří měli v noci bdít u nemocného. Byl to P. Mikuláš Fabrini, ministr domu, a P. Antonín Guelfucci. Také P. Bellarmin, zpovědník Aloisův, když byl ošetřovatelem ujištěn, že nehrozí nebezpečí smrti, pomodliv se krátce s Aloisem odebral se ke spánku.

P. Guelfucci ztemnil nyní světlo stínítkem a občas se podíval na nemocného, nespěje-li to s ním ke konci, jak předpověděl. Pokaždé zastal Aloise bdícího, pohříženého v modlitbu. Když se ho občas tázal, nepotřebuje-li něco, říkal mu Alois: „Dávejte na mne pozor, umírám“. Tato opětovná slova znepokojila P. Guelfucciho, i přemýšlel, nebylo-li by radno začít s modlitbami umírajících. Chtěje si zjednat jistotu o jeho stavu, přistoupil k němu blíže a tu poznal, že nastává smrtelný zápas. Na otázku, čím by mu mohl ještě posloužit, prosil ho nemocný, aby ho přeložil z pravě strany na levou. Páter zavolal hned z vedlejšího pokoje P. ministra a ošetřovatele. Poté pošeptal nemocnému, aby jen měl malé strpení a vypil tuto poslední krůpěj z hoř-

kého kalicha utrpení, poněvadž i Spasitel umřel na tvrdém dřevě kříže. Páter viděl totiž, jak obličej siná a dostává smrtelný pot, a proto se obával, aby přeložením z jedné strany na druhou neuspíšil jeho smrti. Umírající tiskl jednou rukou k prsům kříž, druhou držel hromničku a při tom stále upíral zrak k Ukřižovanému, šeptaje sladké jméno Ježíš. Vtom dokonat, jsa až do posledního okamžiku při plném vědomí. Bylo to ve čtvrtek z 20. na 21. června 1591 mezi 10. a 11. hodinou noční ke konci oktávy Božího těla, jak to předpověděl. Bylo mu 23 let, 3 měsíce a 11 dní. „Blahoslavení mrtví, kteří v Pánu umírají!“ (Zjev. 14. 13.)

XI.

OSLAVA PO SMRTI.

Hned v ranních hodinách dne 21. června roznesla se po římské koleji bleskem bolestná zpráva, že Aloise není mezi živými. Netrvalo dlouho a světnička, v níž světec zemřel, naplnila se jeho spolubratry. Jeden přes druhého chápali se jeho rukou, líbali je a každý si hleděl odnésti nějakou památku na zemřelého. Všeobecně se mělo za to, že zemřel světec.

Dopoledne byla mrtvola vystavena v domácí kapli. Na večer přenesli ji do kostela, kdež se konaly za zesnulého zádušní hodinky. Při tom se nahrnulo do kostela tolik lidí, že musil býti vyklizen a zavřen, aby nedošlo k zneuctění mrtvoly. Ovšem bujná krev studentská uměla si pomoci. Postranními dveřmi vplížil se do kostela hlouček studentů a začal podle svého hospodařit. Nožíkem nebo nůžkami hleděl si každý nějakou památku na zemřelého urvati. Byla mezi nimi jména i

v našich vlastech dobře známá, jako Maximilián Pernštýn, František Dietrichstein, pozdější biskup olomucký a kardinál, Julius Orsini a mnoho jiných. Mladý de Angelis chystal se právě nebožtíku uříznouti ucho, když mu byl jeho záměr nenadálým příchodem kteréhosi z páterů překažen. Jeden z mladých spolubratrů Aloisových uřízl světci dokonce prst pravé ruky, začez mu bylo později horce pykati. Jistě projevy to lásky a úcty u nás trochu nezvyklé a nás severany až zarážející, než toho, kdo zná vzrušnou povahu dítek slunné Italie, nijak nepřekvapují!

Pohřeb vykonal se poté v noci zcela potichu. P. Bellarmin, zpovědník Aloisův, a také jiní páteři byli toho mínění, že by se měl Alois počtovat do hrobky v rakvi a nikoli, jak tomu bývalo u jiných členů řádů, bez rakve. General Aquiviva to schválil a tak Alois dostal prostou dřevěnou rakev. Mělo se tím předejítí pomíchání pozůstatků, kdyby snad jednou mělo dojítí k úřednímu šetření za příčinou blahořečení.

Vše to bylo jen malou předzvěstí další živelně rostoucí úcty světcovy. Při modlitbách, zádušních mších za zesnulého převládalo přesvědčení, že spíše se konají na počest zemřelého, než za zemřelého. Hrob jeho byl stále zdoben květy, jež přinášeli k bráně koleje jeho věrní ctitelé.

Nejbolestněji dotkla se smrt Aloisova jeho matky Donny Marty. Byla o ní zpravena hned s několika stran najednou. Tak psal jí generál řádu P. Aquaviva, rektor koleje římské P. Rossignoli, kardinálové della Rovere a Scipio Gonzaga a mnoho jiných významných osob. Ze všech soustrastných dopisů vyzníval jeden tón: „Spíše se radujte, než truchlete, neboť máte o jednoho orodovníka v nebi více!“

Abych aspoň jeden dopis uvedl, psal na př. hned druhého dne po smrti, 22. června 1591, tajemník kardinála della Rovere takto: „Stále ještě jsem na rozpacích, mám-li s Vaší Jasností truchlit, či Vám blahopřát k šťastnému odchodu Aloisovu do lepšího života. Nevím totiž, co u srdce mateřského více váží, zdaž to, co samo ztratilo, či velkolepý a přebohatý zisk vlastního syna. Arci lituji toho, že jsme tak výtečnou duši ztratili a že na Vás dolehl tak krutý žal, a to tím větší, že jste jej v jeho poslední nemoci nemohla ani jednou navštívit. Ve skutečnosti však mu blahopřeji, že si svým svatým životem zasloužil nebe, k němuž dle všeobecného přesvědčení spíše letěl, než kráčel . . .“ Dále pak praví: „Ani to nesmím opominouti, že si jeho ostatků velice váží nejen otcové Tovařystva Ježíšova, nýbrž že i lid, který se tam dostavil, si uřezával částky jeho šatu jako

něčeho posvátného“. Konečně jí zvěstuje radostnou zvěst, že jeden z jeho spolubratrů již se pustil do spisování jeho životopisu.

A skutečně byla těžce zkoušená matka první, která zakusila patrné pomoci „svého anděla“. Právě tehdy snesla se nad rodinou markraběcí nebezpečná bouře, která ji ohrozila v samých základech. Co se stalo? Strýc Aloisův Alfons z Castelgoffredo byl najednou znenadání osmi Kastelioňany zákeřně zavražděn. Veřejné mínění připsalo tuto vraždu na vrub Rudolfův.

A nebylo to jen tak vysněno. Zrovna v té době byl poměr mezi Aloisovým bratrem Rudolfem a jeho strýcem velice napjatý. Alfons měl totiž, jak již dříve vyličen, jen jedinou dceru Kateřinu. Té chtěl zajistiti své panství, jež bylo lénem císařským. Jinak měl na ně právo Rudolf, bratr Aloisův, jako nejbližší mužský potomek. Proto počítal takřka najisto s Rudolfem, že si ji vezme za manželku, a k tomu konci opatřil si již předem dispens od Stolicе apoštolské od překážky příbuzenství. Ale zklamal se ve svých výpočtech. Rudolf vzal si za manželku jinou a tak panství bylo pro rodinu strýcovu ztraceno. Strýc se s počátku s tím smířil. Nemalou zásluhu na tom měl také Alois, který i zde, jako všude jinde, působil smiřlivě. Avšak časem se to strýcovi rozleželo v hlavě:

a činil kroky u císaře, jak by se přece jen panství dalo zajistiti dceři. A tu najednou do tohoto vyjednávání zapadla jako hromová rána násilná smrt strýcova. Kdo jiný mohl býti za těchto okolností původcem tohoto šeredného činu, než Rudolf? Tak si aspoň všeobecně vysvětlovalo veřejné mínění zákeřnou vraždu.

A další chování Rudolfovo tuto domněnku lidu až příliš potvrzovalo. Hned po násilné smrti strýcově napadl Rudolf brannou mocí hrad Castelgoffredo, vdovu po strýcovi a jeho dceru zajal a trvale se na hradě usídlil. Teprve na rozhodné zakročení papežovo a císařovo ve prospěch vězněných propustil je na svobodu. Leč dlouho se z nového panství netěšil. Již dne 3. ledna 1593 byl v Castelgoffredo skolen výstřelem, právě když s matkou a manželkou vstupoval do chrámu Páně. Rozzuřený lid vrhl se pak na obě paní a málem je nerozsápal. A co bylo při tom pro starou matku nejbolestnější, Rudolfovi byl duchovní vrchností odepřen církevní pohřeb, poněvadž byl jako padělatel papežských peněz vyobcován z církve. Teprve na úpěnlivou prosbu matčinu povolil mu dodatečně papež církevní pohřeb.

Všecky tyto mohutné dojmy působily tak drtivě na staříčkou paní, že upadla do těžké nemoci a potácela se mezi životem a

smrtí. Členové rodiny, čekající již každým okamžikem její smrt, shromáždili se u jejího lůžka. Než tu najednou se těžce nemocná proběře z mrákot, nebeská zář rozlije se po její tváři a sladký úsměv uhladí její strhané rysy obličeje. Odkud ten náhlý obrat? Dle jejího vyprávění viděla svého Aloise v nebeské záři stát u lůžka a od té chvíle cítila se úplně zdráva. Také tíživé chmury duševní o další nejistou budoucnost rodu pominuly a do její duše vrátila se slunná naděje, že Bůh obrátí vše k dobrému.

A skutečně se nezklamala. Po lehkomyšlném Rudolfovi převzal vládu mladší a povahově opravdovější František, který skutečně, jak to kdysi za jeho dětství předpověděl Alois, rodovou moc a slávu povznesl. Měl za manželku Bibiánu¹⁾, dceru

¹⁾ Tato paní byla neobyčejně vzdělaná, mluvila šesti jazyky a při tom byla nadmíru rozšafná a energická. Celý její život vyvěral ze sv. víry. Před sňatkem vykonala životní zpověď a prosila v den sňatku svého manžela, by se s ní pomodlil sedm kajících žalmů. Sílu v rodinných trampotách hledala v častějším sv. přijímání, při čemž prolévala hojné slzy. Jednou chtěla za své prvorozené nemocné dítě obětovati sv. přijímání, když tu jí zvěstovali, že právě dokonalo. Staťtečná žena nedala se rušit v pobožnosti a teprve po ní se podívala na zesnulého miláčka. Padla sice žalem do mdlob, než vzpamatovavši se obětovala velkomyslně svou bolest Pánu Bohu a s odevzdaností do vůle Boží nesla tuto krutou ztrátu. Vedouc kající život, byla na

pana Vratislava z Pernštýna, pána na Lito-myšli a Prostějově. Po dědovi Janu Pernštýnu byla spřízněna s polským rodem Kostků a tedy i se sv. Stanislavem Kostkou, o několik desítek let starším spolubratrem řádovým sv. Aloise.

A také truchlohra rodiny Rudolfovy vyzněla konečně smírným akordem. Jeho tři dcery odřekly se dne 21. června 1608 světa a založily společně v Kastilioně klášter s názvem „Pannen Ježíšových“ a vedly pod vedením P. Cepariho svatý život. Řehole tato trvá až dodnes a vychovala církvi mnoho vzácných duší.

Ale pomoc Aloisova se neomezovala jen na vlastní krev. S důvěrou obraceli se k němu i jeho řádoví spolubratři a také jiné duchovní rodiny, a Alois jejich důvěry nezklamal. Tím šířila se jeho čest a sláva a zjednávala mu nové ctitele. V Itálii, Belgii, ve Francii, ve Španělsku, Polsku, Německu i u nás v Čechách pronikala pověst o jeho divotvorné pomoci a šířila slávu jeho jména.

sebe přísná. Zato k chudým byla velice štedrá a u manžela často orodovala za provinilce. Starala se též o výchovu tří dcer pozůstalých po nešťastném Rudolfovi a jejich zbožnost byla v neposlední míře její zásluhou. Pečovala také o náboženské poučení lidu a jeho mravní povznesení. S knížetem Františkem měla tři syny a pět dcer, z nichž Johanka byla provdána za českého pána Jiřího Adama Martinice.

OLTÁŘ SV. ALOISE V CHRÁMU SV. IGNÁCE
V ŘÍMĚ.

O rozšíření jeho úcty zasloužili se zejména dva velcí mužové, a to kardinál Cäsar Baronius a kardinál Bellarmin. Baronius navštěvoval často hrob světcův, vroucně se při něm modle a v posvátné úctě jej líbaje, a při odchodu opakoval: „Byl to světec, byl to světec!“ Ještě krátce před smrtí dal se ode dvou sluhů dovésti k jeho hrobu, a když se s ním pak loučil, volal důvěryplně: „Sv. Aloisi, oroduj za mne!“ Několik dní nato byl již sám na věčnosti (1607).

P. Bellarmin byl Aloisovým zpovědníkem; později se stal kardinálem. Již za života Aloisova se vyjádřil, že Alois je v milosti Boží utvrzen a že se jen diví, že nekoná zázraků. Později jako kardinál zasazoval se horlivě, aby Alois byl prohlášen za blahoslaveného, čehož se také skutečně dočkal. Roku 1605 dal nemocnici, v níž Alois zemřel, na svůj náklad proměnit v kapli, opatřiv ji oltářem a malbami ze života světcova. Když pak 17. září 1621 zemřel, vyslovil přání, aby byl pochován u nohou Aloisových.

K rozšíření úcty světcovy přispěla také nemálo sv. Magdalena de Pazzis. Pocházela z urozené rodiny florencké a vstoupila do řádu karmelitského. Jsouc Bohem zvlášť omilostněna, žila téměř ve stálém spojení s Bohem. A tu u vytržení spatřila dne 4. dubna 1600 sv. Aloise ve slávě nebeské a plna údivu

zvolala: „Ó jak veliké slávy požívá Alois, syn sv. Ignáce! Nikdy bych nebyla tomu věřila, kdyby mi to nebyl zjevil, můj Ježíš. Kéž bych se mohla rozběhnouti po celém světě a zvěstovati všem lidem, že Alois, syn Ignácův, je veliký světec . . . Alois byl skrytý mučedník. Kdo jednou pozná velikého Boha a nade vše lásky hodného, ten trpí veliká muka. Bolí ho, že nemiluje Boha, jak by si toho přál, a že Bůh, místo co by byl od tvorů milován, je jimi urážen . . . Ó jak miloval Alois Boha za svého pozemského života!“

Poněvadž úcta k světcí den ode dne více rostla a dotavadní uložení jeho tělesných ostatků nebylo dosti bezpečné před zátopami Tibery, dal je r. 1598 generál Aquaviva uložit na bezpečnější místo. Konečného uložení dostalo se jim teprve r. 1699 v nově vystavěném, nádherném chrámu sv. Ignáce, kde až dodnes odpočívají ve zvláštní kapli zasvěcené památce světcově.

Zatím se v té době stále rozmáhalo nadšení pro Aloise a se všech stran docházely Stolicy apoštolské prosby o jeho blahorečení. Roku 1603 žádala benátská provincie Tovaryšstva Ježíšova P. generála, aby se o ně zasadil. V té době začal také P. Cepari konati v horní Italii úřední šetření o zázracích, jež se staly na přímluvu Aloisovu.

Rok nato 1604 obrátila se diecesní synoda mantovská prostřednictvím biskupa Františka Gonzagy, někdejšího františkánského generála, k Sv. Stolicí, aby prohlásila Aloise za blahoslaveného.

Také v Brescii konala se v květnu toho roku synoda, jež dala v diecesi podnět k dvěma velkolepým slavnostem na počest světcovu. V Brescii shromáždila se v úmrtní den světcův dne 21. června studující mládež a oslavila jeho památku okázalým způsobem. Zanedlouho nato 28. července konala se podobná slavnost v rodišti světcově v Kastilioně o svátku posvěcení farního chrámu Páně. Obraz světcův zářil v moři světél na oltáři. Mezi zbožnými ctiteli upoutala na sebe všeobecnou pozornost jedna postava. Byla to Donna Marta, staříčká matka oslavencova. Klečela s očima upřenýma na obraz „svého anděla“ a bohaté slzy perlily se po její tváři. Byla to vrchovatá náhrada za přemnohé svízele jejího strastného života a jakoby záblesk lepšího na věčnosti, kamž se měla brzo odebrati. Zemřela klidně v Pánu již příštího roku dne 3. dubna 1605. Přála si býti pochována ve františkánském kostele Panny Marie bez náhrobního nápisu. Později byly tělesné pozůstatky této hrdinné a skromné duše přeneseny do farního kostela sv. Nazaria a Celsa v Kastilioně.

Také kardinál Dietrichstein, biskup olomoucký, někdejší spolužák Aloisův v Římě, který se kdysi s ostatními studenty skoro až neurvale vrhl na mrtvolu Aloisovu, zasazoval se u papeže Pavla V. hned po jeho zvolení (21. května 1605) o svatořečení Aloisovo. Žádal také o dovolení, aby siněl jeho obraz se svatozáří umístiti na jeho hrobě. Papež to milostivě dovolil a oslavenci udělil nadto ústně název „blahoslavený“. Tím byl vlastně podle tehdejších zvyklostí Alois úředně prohlášen za blahoslaveného. Tato radostná událost byla v Římě slavena po celých čtrnáct dní s velikou okázalostí. Zejména studující mládež se nejvíce zasloužila o skvělý průběh slavností. Starý služebník Aloisův Ghisoni byl první, který dal zavěsiti lampu nad hrobem světcovým.

Roku 1606 vyšel konečně italsky toužebně očekávaný životopis Aloisův od někdejšího jeho druha P. Cepariho. Byl věnován bratru Aloisovu Františkovi, který se jako císařský vyslanec u papežského dvora velice zasazoval o svatořečení svého bratra. Tento životopis zanítil znova všude živé nadšení pro světce a byl brzo přeložen do různých jazyků. Sv. Otec sám jmenoval zvláštní komisi, aby dílo Cepariho prozkoumala a srovnala s úředními akty.

Zatím úcta sv. Aloise šířila se živelně po celém světě a našla také v našich vlastech živý ohlas. Zejména od té doby, co papež Řehoř XV. rozšířil zvláštním brevem (2. října 1621) vysadu vlastní mše sv. a církevních hodinek světcových na všechny domy Tovaryšstva, rostla vůči hledě jeho úcta. Zvláště studující mládež slavívala okázale 21. červen, úmrtní to den světcův, jako svátek. Všude pořizovány jeho obrazy, stavěny oltáře k jeho počtě.

Ani nadšených následovníků jeho svatého života nescházelo. U nás byl to mladý hrabě Václav Kolovrat Libštejnský, který vstoupil do jeho šlépějí. I on se rozhodl dáti světu výhost a zasvětití svůj mladý život službě nebeského Krále v Tovaryšstvu Ježíšově. Dlouho mu trvalo, než dostal k tomu od rodičů dovolení jako jedináček a universální dědic rozsáhlých panství po otci a po strýci; než konečně jeho úpěnlivým a vytrvalým prosbám přece neodolali. Nádherný chrám sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze je až dodnes výmluvným pomníkem jeho velkodušného kroku, na jehož postavení odkázal svůj majetek. Představení poslali jej na vzdělání do Říma a tu brzo po svém příchodu upoutal všeobecnou pozornost až nápadnou podobností se sv. Aloisem v celém chování a vystupování. Staří páteři, kteří znali ještě

za života sv. Aloise, říkali o Kolovratovi: „Toť druhý Alois!“ A také svým předčasným skonem podobal se docela sv. Aloisovi. Zemřel jako 23 letý v témž věku jako Alois r. 1659, jsa všeobecně nazýván „českým Aloisem“.

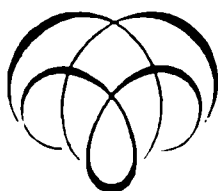
K dovršení oslavy a úcty Aloisovy scházelo jen ještě prohlášení za svatého. A o to se také skutečně zasazovali nesčetní křesťanští panovníci a církevní hodnostáři. Avšak Svátá Stolica přes všecko naléhání stále otálela s konečným rozhodnutím. Co toho bylo příčinou? Tak se zdá, že právě příliš vlivné postavení žadatelů věci více škodilo, než prospívalo. Svátá Stolica chtěla se vyvarovati i sebemenšího stínu, jako by při tomto posvátném úkonu rozhodovaly jakékoli ohledy časné, vyplývající z vysokého rodu světcova. Teprve papež Benedikt XIII., (1724—1730) který už dříve byl sám velikým ctitelem světcovým, prohlásil jej brzo po svém nastolení na stolec apoštolský r. 1725 patronem mládeže a rok nato 10. prosince 1726 podepsal dekret svatořečení, kterým jej zároveň se sv. Stanislavem, spolubratrem z téhož řádu, prohlásil za svatého. Slavnost svatořečení konala se pak dne 31. prosince s velikým leskem ve chrámu sv. Petra.

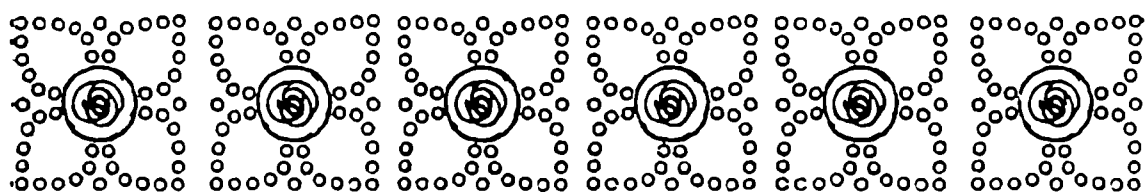
Tím byla posazena úctě světcově koruna. Všude po celém světě — a také i u nás —

konaly se velkolepé slavnosti na oslavu jeho svatořečení, v nichž zejména žáci jesuitští snažili se přispěti svou hřivnou k důstojným oslavám svého patrona. Celá spousta životopisů světcových v různých jazycích hlásala jeho slávu. U nás vyšel na příklad r. 1725 v Jindřichově Hradci životopis sv. Aloise a sv. Stanislava od Václava Hettyga s názvem: „Nevinnost kající, velikost svatých Aloisia Gonzagy a Stanislava Kostky z Tov. Jež., od Benedikta XIII. za svaté vyhlášených“. — Téhož roku vyšla u sv. Klimenta v Praze i druhá knížka o sv. Aloisi s názvem: „Krátký výtah života sv. Aloisia Gonzagy z Tov. Jež. jakožto i také hodinky, litanie a jiné modlitby“. — Roku 1747 vydán nový životopis světcův v Praze u sv. Ignáce s názvem: „Od světa vábený, od Boha jatý Aloisius“.

Tak postaven Alois církvi sv. na svíce, aby svým zářným vzorem svítil všem lidem dobré vůle a zejména mládeži v nebezpečích bouřného světa a uchvacoval její srdce k ideálům křesťanské dokonalosti. Tisíce a statisíce rozhodly se jej od té doby následovati, a všude, kde jeho životní zásady našly úrodnou půdu, vypučely překrásné květy hrdinných ctností a vydaly ovoce andělské čistoty, velkomyslné obětavosti, naprostého oddání se službě Boží. Alois se kdysi zřekl

knížectví pozemského, ale zato panuje nyní v srdcích ideálních duší, jež s čistým nadšením kráčí za jeho světlým vzorem. Kéž i u nás okouzlí hodně mladých srdcí a vytrhne je z bahna materialismu a nízké požívačnosti a dovede je k ideálům nikdy nehynoucím!

DOSLOV.

Sv. Alois náleží nesporně k velikým a silným osobnostem dějinným v království Božím — církvi sv. Jeho velikost ovšem marně bychom hledali v zevnějších, mimořádných činech na poli vědy, umění nebo techniky; ta tkví a ukazuje se na poli duchovním.

Byl to především překypující život posvěcující milosti Boží, který se křtem sv. rozproudil v jeho ušlechtilé duši a od té doby ničím nejsa oslaben zúrodňoval všecky její úkony a počiny až do jeho blažené smrti. Alois žil od prvního záblesku rozumového života jen Bohu a pro Boha a proto také Bůh žil a působil v jeho nevinné duši. Jen tím si vysvětlíme jeho božské názírání na celý koloběh životní „sub specie aeternitatis“, „pod zorným uhlem věčnosti“. „Quid hoc ad aeternitatem?“ „jaký má jedna každá věc vztah k věčnosti?“ — to je nejkratší výraz životní moudrosti Aloisovy.

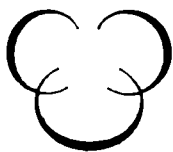
A s touto životní moudrostí spolupracovala v Aloisovi až úžasná energie a síla vůle. Jsa povahy neobyčejně citlivé i k nejjemnějším záchvěvům milosti Boží, stál ustavičně v pohotovosti k jejímu nevyzpytatelnému vanutí. Sotvaže Bůh promluvil k jeho duši, odpovídal Alois s největší ochotností: „Mluv, Hospodine, nebo slyší služebník tvůj!“ (1. Král. 3. 9.) V Mantově zvala jej milost Boží k stavu kněžskému, později v Casale k životu řeholnímu a Alois ani na okamžik se nerozpakoval uposlechnout jejího sladkého volání. Předvídal nebetyčné překážky, jež se budou stavěti v cestu uskutečnění tohoto předsevzetí, ale Alois nedal se jimi odstrašiti. Každá jiná slabší povaha byla by v onom nerovném zápasu podlehla, než Aloise to nezviklalo.

Sílu k tomuto zápasu čerpal v bohatém a stupňovaném životě vnitřním. Proti zhoubným vlivům zamořeného prostředí, v němž se mu bylo pohybovati, užíval jako protiléku co největší obezřetnosti v užívání smyslů a naprosté uzavřenosti proti dojmům okolního světa. Proto úzkostlivě bděl nad svými smysly — očima, ušima, jazykem, své nevinné tělo udržoval v poddanství a tuhé kázni přísným, kajícím životem. Třebaže v té příčině konal více, než Bůh žádá od obyčejných smrtelníků, nicméně

dal jim tím aspoň jemný pokyn, že Bůh a život věčný je hoden větších obětí, než jaké často v nadbytečné míře přinášejí pro tento bídny svět.

A s tímto životem sebezapíravým spojoval život co nejužšího spojení s Bohem na modlitbách, v častém sv. přijímání, v dětinné úctě, neposkvrněné Bohorodičky Panny Marie, v dokonalé poslušnosti svých rodičů a později řeholních představených, v nichž viděl živé zástupce Boží.

A tak v této žírné půdě nadpřirozeného nazírání a snažení vyrůstal jako stromek na pokraji tryskajících vod, jsa napájen a živen mízou božského života. Ký tedy div, že jeho život skvěl se nevídaným leskem nejkrásnějších ctností — svatého zápalu pro Boha a jeho sv. věc, apoštolské lásky k bližnímu, hluboké pokory, oddané poslušnosti, hrdinné sebezapíravosti! Tím upoutal na sebe pozornost celých pokolení a zvláště mládeže, jež upírala naň svůj zrak jako na zářící maják v bouřném vlnobití tohoto života. Svým příkladným životem doslova vyplnil příkaz sv. Pavla: „Buď vzorem věřících ve slově, v obcování, v lásce, ve víře, v čistotě!“ (1. Tim. 4. 12.)

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

- Cepari Virgilius S. J.*: Vita b. Aloisii Gonzagae, Coloniae Agrippinae, 1627.
- Acta Sanctorum, Junii tom. IV., Paříž-Řím, 1867.
- Hrudička Alois*: Sv. Alois z Gonzagy, Brno, 1884.
- Leben des hl. Aloisius Gonzaga nach P. Virgil Cepari, Regensburg⁵⁾, 1890.
- Cepari-Schröder Fr. S. J.*: Leben des hl. Aloisius Gonzaga, Einsiedeln⁵⁾, 1891.
- Koudelka Josef*: Život sv. Aloisia Gonzagy, Brno, 1891.
- P. Rejzek Ant. S. J.*: Sv. Aloisia Gonzagy spisek o andělích a jiné zápisky, Brno, 1891.
- Kreiten S. J.*: Der hl. Aloisius u. sein Mahnwort an unsere Zeit („Stimmen aus Maria Laach“, 1891 str. 493).
- Weisz Joh.*: Weltgeschichte VIII.³⁾ Graz, 1895.
- Le camere e le tombe dei Santi della Compagnia di Gesù, Prato, 1904.
- Könn Joseph*: Auf Höhenpfaden, Benziger, 1910.
- Immler Eduard*: Der hl. Aloisius von Gonzaga, München, 1915.
- Martindale S. J.*: Christi junge Garde, übers. von Schoetensack, Regensburg, 1915.
- Huber Max S. J.*: Die Nachahmung der Heiligen, I. II. B., Freiburg i. B.²⁾ 1915.
- Meschler Moritz S. J.*: Leben des hl. Aloisius von Gonzaga, Freiburg i. B.¹⁶⁾ 1919.

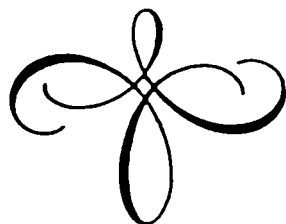
Pastor Ludwig: Geschichte der Päpste, VIII. B.,
Freiburg i. B. 1920.

Šichta Viktor S. J.: Svätý Alojz, Trnava, 1923.

Lepka Jos. T. J.: Sv. Alois a jeho životní program,
Sv. Hostýn, 1926.

Maasz Engelbert S. J.: Der hl. Aloisius Gonzaga,
Wien, 1926.

Časopisy: Stimmen der Zeit 1926; Zeitschrift für
Ascese u. Mystik 1926, San Luigi 1926.

Úvod	3
----------------	---

I. D Í L.

I. Slibná ratolest	6
II. V rozpuku mládí	18
III. Obrácení malého hříšníka	23
IV. Jen k Bohu stále výše!	32
V. Za ideálem kněžství	49
VI. U pramenů života	55
VII. Povolání se vybarvuje	62
VIII. Doba zrání	75
IX. Konečná volba stavu	88
X. Různé zkoušky, kdo s koho	104
XI. Doufat či zoufat?	114
XII. Poslední rozhodný boj	122
XIII. U cíle svých tužeb	130

II. D Í L.

I. Nový svět	142
II. Smrt otcova	152
III. V domě profesním	156
IV. V Neapoli	162
V. V Římské koleji	167
VI. Z pružin duchovního života Aloisova v řeholi	174
a) Hluboké základy	176
b) Stále za vůlí Boží	181
c) Ve stopách chudého Krista	185
d) Posvátné násilí	187
e) Zdroje svatého zápalu	191
VII. Anděl míru	200
VIII. Trapná záležitost	213
IX. Cestou k domovu	221
X. Před branami věčnosti!	232
XI. Oslava po smrti	250
Doslov	265